

פרשת צו תשפ"ג
שבת הגדול

בס"ד

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

הסדר של ליל ה"סדר"

סימני הסדר:

ונבאר כאן בס"ד, את הסימנים האלו, ועיקרי הדינים התלויים בהם.

קדש

(ג) מתחילים עם קידוש, כמו שבכל השבתות והחגים עושים קידוש לפני הסעודה. אמנם יש ענין נוסף בקידוש זה. כי מלבד שמקיימים מצות קידוש, הרי זה גם כוס הראשון של הארבע כוסות. וכשחל פסח במוצאי שבת אומרים גם הבדלה על אותו הכוס.

(ד) הנה בשבתות ובחגים מוזגים כוס יין רק לבעל הבית, והוא אומר עליו את הקידוש, ושאר המסובים מקשיבים ויוצאים ידי קידוש באמירתו, והוא שותה מן הכוס. ומצד הדין אין הם חייבים לשתות ג"כ מן היין, ומ"מ המנהג הוא שכל אחד טועם קצת מן היין. [ויש הנוהגים שכל ראש משפחה מקדש לעצמו ועבור משפחתו]. אמנם בליל פסח כל אחד חייב לשתות ארבע כוסות, וצריך לשתות לכה"פ רוב כוס כל פעם, ולכן מוזגים כוס יין [או מיץ ענבים] לכל אחד מן המסובים, ואף לילדים.

(ה) לענין אמירת הקידוש יש מנהגים שונים. יש הנוהגים, שאף שלכל אחד יש כוסו לפניו, מ"מ רק בעל הבית אומר את הקידוש [כמו בכל השנה] והשאר מקשיבים לברכותיו ועונים אמן, ולבסוף כל

קדש. ורחץ. כרפס. יחץ. מגיד. רחצה. מוציא. מצה. מרור. כורף. שלחן עורף. צפון. כרף. הלל. נרצה.

(א) ליל פסח נקרא ליל הסדר, כי מקיימים אז הרבה מצות עם פרטים רבים, וצריך לעשות את הכל על הסדר. ואף שבהרבה מן הדברים אין הסדר מעכב, אבל מ"מ לכתחלה צריך לעשות כפי הסדר שקבעו חז"ל. ועוד שאם משנים הסדר יש הלכות מסובכות איך לנהוג הלאה, ורוב אנשים אינם בקיאים מה לעשות, לכן חשוב לא להתבלבל. ולכן תיקנו הקדמונים סימנים, כדי לזכור את הסדר. והתקבל ברוב תפוצות ישראל הסימן של קדש ורחץ וכו' דלעיל, המיוחס לרש"י.

(ב) ואיתא בספר מהרי"ל (מנהגים) בריש סדר ההגדה: דרש מהר"י סג"ל (הוא המהרי"ל) כתיב "אֲשֶׁרִי אָדָם מִפֶּחֶד תִּמִּיד" (משלי כ"ח, י"ד), וכתיב "מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא" (תהלים קי"ב, ז'), קשיין קראי אהדדי, אלא ר"ל מפחד תמיד אל דבר מצוה לעשותה כתיקונה. כך יהא כל אדם חרד באימה לקיים מאמר חכמים שתקנו מצות הסדר וההגדה. ולא יהא הדבר קל בעיניו אף אם כמה דברים יש בסדר שנראה בעיני האדם שאין הקפדה בהן, ישכיל בדעתו לקיים שאין שום דבר ריק בהן, עכ"ל.

גליון זה מוקדש לע"נ הטהורה של מורנו ורבנו

הגאון הצדיק רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל ב"ר אברהם חיים זצ"ל

רב ומנהיג קהילתנו הקדושה

האידו ברקיו תכל בעוצם פרישותו קדושתו וחסידותו. הדריכנו באורח חיים למעלה לדעת את ה' ולעבדו בכל ליבנו ומאודנו כאהבה ביראה ובשמחה.

ורעייתו הרבנית הצדקנית מרת חיה מינדל ע"ה בת הגאון הגדול רבי מרדכי לייב מן זצוק"ל

ובתם העלמה החסודה מרים ע"ה

עלו בסערה השמימה י"ב ניסן תשס"א

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל

י"ג ח') "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעָבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם".

אמירת ההגדה מצותה לאומרה דרך תשובה על שאלות ששאלוהו, שנאמר (דברים ו' כ"א) "כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ וְגו', ואמרת לבנך עבדים היינו וגו'. כי אם אומרים לאדם דבר שלא מעניין אותו, הדבר אינו נקלט אצלו. לכן עושים הרבה שינויים, כדי שהילדים ישאלו ויהיו סקרנים לדעת התשובה.

עוד טעם נאמר בזה, כי בשבתות וחגים צריכים לאכול מיד אחר הקידוש כדי שיהי' הקידוש במקום סעודה. אבל בליל הסדר מפסיקים לפני הסעודה באמירת ההגדה, וכדי שלא יהי' הפסק גדול מדאי אחר הקידוש, תיקנו לאכול מעט מיד אחר הקידוש.

ורחץ

יא) נוטלים ידים לפני אכילת הכרפס, כיון שטובלים הכרפס במשקה, והאוכל דבר שרטוב במשקה, צריך ליטול ידיו לפני שאוכלו, כמבואר בשו"ע (או"ח סי' קנ"ח). וצריך לזה כל דיני נטילה כמו לפת, כגון רביעית מים, ומתוך כלי וכו', אלא שאין מברכים על נטילה זו כדלהלן.

יב) טעם נטילה זו הוא, כי הידים של אדם הם טמאות מן הסתם, ואם אוכל דבר רטוב, הידים יטמאו את המשקים, והמשקים יטמאו את האוכל, לכן תקנו חכמינו ז"ל ליטול את הידים תחילה כדי שלא יטמאו המשקין על ידם ויפסלו אח"כ את האוכל. אולם יש מהראשונים שסוברים שכל זה נהג רק בימיהם שהיו אוכלים בטהרה, משא"כ עכשיו כולנו טמאי מתים. אבל רוב הראשונים סוברים שאחרי שחז"ל תיקנו זה, לא בטלה גזרתם אף שהטעם בטל [וגם ידוע שהיו הרבה טעמים נסתרים לגזירות חז"ל]. וכן נפסק בשלחן ערוך (סי' קנ"ח סעיף ד') שצריך ליטול ידיו בלי ברכה. ואנשים רבים מקילים בזה וסומכים על הפוסקים דס"ל שא"צ ליטול עבור דבר שטיבולו במשקה, ויש פוסקים שכתבו שיש להם על מה שיסמוכו, אבל דעת רוב הפוסקים שראוי להחמיר בזה. ודעת הגאון מווילנא הוא שצריך אף בזמנינו לברך על נטילה זו, וכן נוהגים תלמידי תלמידיו לברך, כמו על הנטילה ללחם. ולכן גם לפני אכילת הכרפס נוטלים ידים עם ברכה. אולם המנהג הנפוץ הוא כדעת השו"ע ליטול ידים בלא ברכה.

יג) אף המקילים בכל השנה שלא ליטול ידיהם לדבר שטיבולו במשקה, מ"מ בליל הסדר נוטלים ידיהם לכרפס, כי זו היא תקנת חכמים, כנ"ל. ויש דעות בין הקדמונים אם די שבעל הבית לבד יטול ידיו [ויש משפחות הנוהגות כן] או שגם כל המסובין צריכין נטילה. וכן נוהגים רבים, שכל המסובים נוטלים ידיהם. אבל צריך לזכור שלא לברך על נטילה זו, מתוך ההרגל לברך על נטילת ידים ללחם. ואף שלא מברכים על נטילה זו, מ"מ אסור להפסיק בדיבור בין הנטילה לאכילת הכרפס, אבל בדיעבד אם דיבר אין צריך ליטול ידיו עוד פעם, אם לא נגע במקום מטונף וכיוצא.

אחד שותה מכוסו. ויש הנוהגים שכל המסובים, כולל הנשים, אומרים הקידוש ביחד עם בעל הבית מלה במלה, אלא שבעל הבית אומר בקול, והשאר אומרים ביחד אתו בשקט. ויש הנוהגים שעושים קידוש, אחד אחר השני. אמנם אם יש הרבה מסובים אין רצוי לעשות כן, כי זה לוקח זמן רב, וצריך להזדרז כדי לאכול האפיקומן לפני חצות.

ו) אשה שבירכה כבר שהחיינו כשהדליקה נרות יום טוב, צריכה להזהר שלא תאמר עוד פעם שהחיינו בקידוש. וי"א שאף לא תענה אמן על ברכת בעל הבית, משום הפסק בין אמירת הקידוש לשתיית הכוס שלה. אבל י"א שיכולה לענות אמן ואין זה הפסק, כי זה חלק של הקידוש אף אם אינה מברכת בעצמה. וכן נראה.

ז) יש הנוהגים לומר לפני עשיית כל מצוה "לשם ייחוד קוב"ה וכו', ואומרים כן לפני הקידוש ולפני אמירת ההגדה ושאר המצות שמקיימים בלילה הזה. אמנם הנו"ב התנגד לאמירת לשם ייחוד למי שלא מבין משמעות הדברים הנאמרים שם, שהם ע"פ הסוד. אלא יש לומר "הנני מוכן ומזומן לקיים מצות אמירת קידוש וגם מצות כוס ראשון של ארבע כוסות [וכיוצא"ב בשאר המצות]. וכן הובא בהליכות והנהגות הגרי"ש אלישיב שליט"א לפסח (עמ' כ"ו): אין רבינו שליט"א נוהג לומר לשם ייחוד כו' אך לפני שתיית הכוסות אומר הנני מוכן וכו', ע"כ. וכל אחד ינהג בזה כמנהג אבותיו ורבותיו.

ח) ארבע כוסות אלו יש להם שיעור בין בגודל הכוס ובין בשיעור השתייה. הכוס צריך להחזיק רביעית שהוא כ-90 סמ"ק, ולחומר 150 סמ"ק. עדיף לשתות את כל הרביעית ולכה"פ רוב רביעית, ולכתחלה יש לשתותו בבת אחת והיינו בשתיים או שלש לגימות רצופות, ובדיעבד יוצא עד שיעור 3-4 דקות. ורצוי לשתות יין ולא מיץ ענבים, שזה דרך חירות. ומי שקשה לו יכול לערב מיץ ענבים בתוך היין, ואם גם זה קשה לו אפשר לשתות רק מיץ ענבים.

ט) וצריך לשתות את כוס היין בהסיבה. וכדאי שבעל הבית יכריז את כל זה לפני שעושים קידוש. ובזמן שמכריז הסימן "קדש" כנ"ל, יאמר ג"כ שהננו עומדים לומר קידוש על כוס הראשון של ארבע הכוסות, ושיש לשתות הכוס או לכה"פ רובו בלי להפסיק הרבה באמצע, ושיש לשתות את הכוס בהסיבה.

י) המצוה הבאה אחר הקידוש, היא אכילת כרפס, ולפני שאוכלים הכרפס צריך ליטול ידים. והטעם לשני מצות אלו [נט"י ואכילת הכרפס] הוא, שתיקנו חז"ל שלפני הסעודה יאכלו מעט ירק דרך טיבול, כי בזמניהם הדרך הי' לאכול דברים כאלו בתוך הסעודה ולא לפני הסעודה [וכמו שהיום אוכלים סלטים בתוך הסעודה ולא לפניה] כדי שהילדים יראו את השינוי וישאלו מדוע עושים כן, ועל זה יסבירו להם ענין יציאת מצרים. כי בלילה הזה יש מצוה לכל אב להסביר לילדיו את סיפור יציאת מצרים, וכמו שכתוב: (שמות

(יד) אוכלים מעט ירק הטבול במשקה. וצריך לטבול הכרפס בחומץ או ביינ או במי מלח וכיוצ"ב. ורק לא יטבול בחרוסת, כי חרוסת מיועדת רק לטיבול השני, שמטבל בו המרור [ב"י].

והנה שם "כרפס" לא נזכר כלל בגמרא, אלא איתא שם דמלבד אכילת מרור יש מצוה לאכול עוד ירק שמברכים עליו בורא פרי האדמה ולטבול אותו במשקה שמוסיף לו טעם. אמנם שם כרפס נזכר בראשונים [במהרי"ל, וכן בסדר הסימנים המפורסם ה"ל, המיוחס לרש"י], ונקרא כרפס מפני שהיה נהוג לקחת לטיבול זה ירק ששמו כרפס, ומרומז בו ששים ריבוא ועבודת פרך [כי 'כרפס' למפרע הוא 'ס' פרך, שששים רבוא אנשים עבדו עבודת פרך], ולכן נהגו בירק זה ששמו כרפס. [י"א שזה פטרוזליה, וי"א סלרי]. אבל אנשים רבים אין מקפידים על ירק זה בדוקא, יש שאוכלים מלפפון, ויש שנהגו בתפוח אדמה, או צנון, ואין בזה קפידא, העיקר שיהיה מין ירק שמברכים עליו בורא פרי האדמה. (ע"פ הגרש"ז אויערבעך זצ"ל, שלמי מועד פרק ע"ח).

(טו) ואיתא בשו"ע (סימן תע"ג סעיף ו'): שיקח מהכרפס פחות מכזית ומטבולו בחומץ ומברך בורא פרי האדמה ואוכל ואינו מברך אחריו. והביאו הפוסקים שכשמברך בורא פרי האדמה יכוין לפטור גם את המרור שיאכל אח"כ. כי יש דעות בפוסקים אם צריך לברך בורא פרי האדמה על המרור; י"א שאין צריך לברך עליו כיון שאוכלו אחר אכילת המצה בתוך הסעודה, הרי זה חלק של הסעודה וא"צ לברך עליו בנפרד. וי"א שאינו נחשב חלק של הסעודה ושצריך לברך עליו [וכמו שצריך לברך על פרי שאוכל בסוף הסעודה]. וכדי לצאת לכו"ע יש לפוטרו בברכת הכרפס. וזה גם הטעם שיש לאכול רק פחות מכזית של הכרפס, לפי שאם יאכל כזית יש ספק אם לברך עליו בברכה אחרונה, כי לדעות שפותר בברכתו אכילת המרור א"צ לברך אחריו, ולדעות שאין צריך לפטור המרור ה' צריך לברך על הכרפס ברכה אחרונה אם יאכל כזית, ע"כ טוב יותר שיאכל פחות מכזית, שלא יהא בו חיוב ברכה אחרונה כלל לכו"ע. אמנם אפילו אם אכל כזית אינו מברך אחריו לפי שהברכה הראשונה קאי גם על המרור וכנ"ל, וע"כ ברכת המזון שפותר את המרור שאוכל בתוך הסעודה קאי גם על הכרפס שאכל מקודם. אכן לדעת הגר"א הנ"ל שצריך לברך על נטילה זו, צריך לאכול כזית מן הכרפס.

(טז) יש דעות אם צריך להסב באכילת הכרפס והמנהג הנפוץ הוא שלא להסב כדעת רוב הפוסקים שאין צריך הסיבה לאכילת כרפס, וכן דעת המקובלים כמבואר בברכי יוסף. אבל כמה פוסקים ס"ל שצריכים לאוכלה בהסיבה דוקא, וכן בספר קשו"ע כ' שאוכלה בהסיבת שמאל, ויש הנוהגים כמותם. וכל אחד ינהג כמנהגו בזה.

אם שכח ובירך על נטילת ידים לצורך טיבול ראשון, כתב בשו"ת רבב"א (ח"א סי' ש"א בשם הגרש"ז) א

שיאכל מן הכרפס כזית, כדי שברכתו הראשונה לא תהא לבטלה, שכן על פחות מכזית לכו"ע אין צריך לברך, ומ"מ לא יברך ברכה אחרונה, ע"ש.

יח

(יז) אחר אכילת הכרפס, יקח המצה האמצעית ויבצענה לשתיים, ושומרים החצי, לאפיקומן; וחציה השני ישים בקערה בין שתי השלימות. וטוב לשמור את החצי היותר גדול לאפיקומן. והטעם שמטמינים את האפיקומן כתב בב"י, כדי שלא יאכלו אותה בתוך הסעודה ולא ישאר לו לאכילת האפיקומן, ועוד כדי שישאלו התינוקות מפני מה מטמינים המצה הזו. ורבים נוהגים שהתינוקות חוטפים האפיקומן, וכתב בחק יעקב הטעם, שע"ז לא ישנו ויתעוררו לשאול.

הטעם שבוצעים המצה כעת, ולא סמוך לסעודה, כתב בספר מטה משה, כדי שיאמר עליו "הא לחמא עניא", שדרכו של עני בפרוסה.

מגיד

(יח) כעת מתכוננים לקיים מצוה מן התורה, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה א'): מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר (שמות י"ג) "זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאָתָם מִמִּצְרַיִם", כמו שנאמר (שמות כ') "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת". ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרַת זֶה", בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים, וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח, עכ"ל. ואנו מקיימים מצוה זו באמירת ההגדה.

ויאמר בלשון שמבינים אפי' הנשים והקטנים, או יפרש להם (סימן תע"ג ס"ו בהגה). שהרי גם נשים חייבות במצות הלילה ובאמירת ההגדה, ולכן החיוב גם על הנשים שתשבנה אצל השולחן ותשמענה כל ההגדה, ואם צריכות לצאת לחוץ לבשל או לטפל בתינוקות, עכ"פ מחויבות לשמוע הקידוש, וכשיגיע לר"ג אומר כל שלא אמר וכו' תכנס ותשמע עד לאחר שתיית כוס השני, שהרי מי שלא אמר ג' דברים הללו לא יצא. ונוהגין שגם קוראין אותן שתשמע סדר עשרה מכות שהביא הקב"ה על מצרים כדי להגיד להם כמה נסים עשה הקב"ה בשביל ישראל (מ"ב ס"ק ס"ד).

(יט) לפני אמירת "מה נשתנה" מוזגין כוס השני, כדי שישאלו התינוקות למה שותים כוס שני קודם הסעודה [ומדוע שונה היום מכל השנה שאחר הקידוש נוטלים ידים ובוצעים הלחם משנה ואוכלים הסעודה]. ועי"ז יתעוררו לשאול יתר השאלות והתמיהות שרואה בלילה ההוא. וצריך לעורר הילדים שלא יישנו עד אחר 'עבדים היינו' וכו', שידעו ענין יציאת מצרים. דעיקר המצוה היא התשובה על שאלת בנו, וכמו שנאמר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרַת זֶה" [וגו'] (ולא כמו שעושין איזה המון שאחר אמירת מה נשתנה מניחים לילדים לילך לישון ואינם יודעים שום

תשובה על שאלתם. מ"ב סימן תע"ב סק"נ]. ואם אפשר, יש להשאירם עד אחר אכילת מצה ומרור.

כ) ואם אין חכמה בבן, אביו מלמדו. אם אין לו בן, אשתו שואלתו; ואם לאו, הוא שואל את עצמו, ואפילו תלמידי חכמים שואלים זה לזה: 'מה נשתנה' וכו'. וכשהבן או האשה שואלת, אין צריך לומר: 'מה נשתנה', אלא מתחיל 'עבדים היינו'. וה"ה אם ת"ח אחד שואל לחבירו, הנשאל א"צ לומר 'מה נשתנה'.

יקנורא את כל ההגדה, ואין לאמרו בהסיבה רק באימה ויראה [של"ה]. ואסור להפסיק באמצע אמירת ההגדה בדברים אחרים (בה"ל סי' תע"ג ס"ג, ובמ"ב שם סק"ד). ויהיו המצות מגולים בשעה שאומר ההגדה, [שלכן נקרא המצה לחם עוני, שעונין עליו דברים], עד לפיכך שאוחז הכוס בידו. ואז יכסה הפת [שלא יראה בושטן]. וכשיגיע לפיכך, מגביה כל אחד כוסו בידו [כדי לומר שירה על היין] עד שחותם גאל ישראל. ובשל"ה כתב, שגם כשיאמר הפיסקא, 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו', עד 'והקב"ה מצילנו מידם', יאחז הכוס בידו, וגם אז יכסה הפת כשאוחז הכוס בידו.

ראוי שכל אחד מן המסובים יאמר בעצמו את כל ההגדה עם בעל הבית, ולא שיצאו ידי חובה בשמיעה מבעל הבית (כן הובא בהגדת מרן הרב אלישיב עמ' כ"ד משמו).

כא) כשיגיע ל'מצה זו' צריך להגביהה, להראותה למסובין לחבב המצוה עליהם. וכתב הרמ"א שיש להגביה המצה הפרוסה שהיא כלחם עוני. וכן כשיגיע 'למרור זה', יגביה המרור. אבל כשיגיע ל'פסח שהיו אבותינו' וכו', לא יאחז בידו הבשר שהוא זכר לפסח, דהוי כמגביה קדשים בחוץ, דנראה מזה שהקדישו לפסח.

אחר אמירת הברכה שאחר ההגדה שותה כוס השני. לדעת השו"ע אין מברך עליו ברכה ראשונה, שלדעתו אין מברכין בורא פרי הגפן כי אם על כוס של קידוש ועל כוס של ברכת המזון. ולדעת הרמ"א מברך עליו בורא פרי הגפן [וכן על כל כוס וכוס]. ולכו"ע אינו מברך ברכה אחרונה, שאין מברכין 'על הגפן' כ"א אחר כוס רביעי.

החצה

כב) אחר שתיית כוס השני כל המסובים צריכים ליטול ידיהם לפני אכילת המצה, ויברכו על נטילת ידיהם (סימן תע"ה ס"א). ומי שברור לו ששימר ידיו היטב מאז שנטל לכרפס, ולא נגע בדברים המטמאין הידים צריך ליטול שוב אבל י"א שאין לו לברך על הנטילה. וכתב המ"ב, שהנכון שבאופן זה יטמא ידיו קודם הנטילה כדי שיוכל לברך. ודעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (מובא בהגדה שלו, עמ' כ"ד) שאין צריך ליגע במקומות המכוסים, כיון שהי' היסח הדעת בדיבור.

מוציא מצה

כג) לפני שאוכלים את המצה צריך לברך עליה שתי ברכות, ברכת 'המוציא לחם מן הארץ' [כמו

שמברכים על כל פת שאוכלים] וברכת 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מצה', שהיא ברכת המצוה על אכילת המצה.

והנה בליל הסדר צריך לברך על לחם משנה שהם לחמים שלמים, כמו בכל שבת וחג, ויש גם ענין לברך על חצי מצה, כיון שמצה היא לחם עוני, ומה דרכו של עני בפרוסה. ויש ראשונים הסוברים שיוציאים לחם משנה במצה וחצי, אבל דעת השלחן ערוך שיש לקחת שתי מצות שלימות מלבד החצי מצה, וכן הוא המנהג הנפוץ.

כד) וכך היא סדר הבציעה של המצות: יקח בידו שלשת המצות, היינו שיחזיק אחת מהמצות השלימות למעלה, ומתחתיו המצה הפרוסה, ומצה השלימה השניה מתחתיו. ויברך עליהם ברכת המוציא, ואז ישמיט המצה התחתונה מידי [כי אינו אוכלה כעת אלא משאירו לאכילת הכורך], וישאיר בידו המצה העליונה והפרוסה, ויברך עליהם על אכילת מצה. ויבצע מהעליונה ומהפרוסה כזית מזו וכזית מזו, ויאכלם בהסיבה.

זה שיש לאכול כזית מכל אחד, ביאר המ"ב (סק"ט) כי מן הפרוסה בודאי צריך כזית, שהרי מברכין על אכילת מצה ואין אכילה פחותה מכזית, אבל פרוסת המוציא הלא קי"ל דהמוציא מברכין אפילו על פחות מכזית (כדאיתא בסימן ר"י), אלא משום שיש פוסקין שסוברין שברכת המוציא קאי על הפרוסה וברכת על אכילת מצה קאי על השלימה, לכך צריך לאכול מכל אחת כזית. והסכימו האחרונים שצריך רק להכניס לפיו את שני הזיתים בבת אחת ולרסקם, אבל אין מחויב לבולעם בבת אחת, אלא די שיבלע כזית לערך בבת אחת ואח"כ יבלע השאר, ובדיעבד אפילו בלע הכזית מעט מעט יצא, כל שלא שהה מתחלת אכילתו עד סופה יותר מכדי אכילת פרס, ע"כ.

והנה במצות הדקות שלנו, אם יש כמה מסובים, אין מספיק כזיתים במצה אחת כדי לתת כזית מצה לכל אחד, ובודאי שבמצה הפרוסה אין הרבה כזיתים, ובכדי לקיים מצות אכילת מצה מוסיפים מצות מהצד, ואין זה מעכב קיום המצוה, ורק נותנים לכל אחד מעט מהמצות האלו שהיו בקערה. ובאופן כזה שאינו אוכל כזית ממצה העליונה וגם ממצה האמצעית אין צורך לאכול שני כזיתים, והי' די לאכול רק כזית אחד. אלא כיון שיש ספק בכמות השיעור של אכילת המצה, כפי שיבואר בסמוך, אין כ"כ נ"מ למעשה, כי בין כה צריך לאכול כזית גדול, שהוא לערך שני כזיתים קטנים.

כה) שיעור כזית כתב השו"ע (סי' תפ"ו) שהיא כחצי ביצה [בינונית]. אמנם י"א שנתקטנו הזיתים והביצים בזמנינו לערך חצי ממה שהיו בזמן חז"ל, ולכן צריך לאכול מצה כשיעור ביצה שלימה. וכיון שלא הוכרעה ההלכה בזה, כתבו הפוסקים שבמצוה דאורייתא יש להחמיר ולאכול כשיעור ביצה שלימה [שתהא כזית לכו"ע] ולזה קוראים "כזית גדול". אמנם המצוה דאורייתא אפשר לקיים בצירוף אכילת מצה

זו. וגם בזה צריך לנער החרוסת כמו במרור שאכל מקודם. אבל דעת הרמ"א שאין לטובלו כיון שאוכלו עם המצה. ומ"מ כתבו האחרונים שהעיקר כדעת השו"ע, אבל מי שנוהג כהרמ"א ג"כ יצא.

לא) נוהגים לומר לפני שאוכלים את הכורך "זכר למקדש כהלל" וכו', כפי הנוסח המודפס בהגדה [והנוסח אצלנו בהגדה כן עשה הלל בזמן שביית המקדש וכו' היה כורך מצה ומרור ואוכלם ביחד. ויש שכתבו שצ"ל היה כורך פסח מצה ומרור, כי לדעת הלל בזמן בית המקדש הי' צריך לאכול המצה והמרור גם ביחד עם הקרבן פסח]. ודעת המ"ב בבה"ל שאמירה זו היא הפסק בין הברכה לכריכה, ושעדיף שלא לאמרו, או לכה"פ לאמרו אחר אכילת הכורך. אמנם המנהג הנפוץ כפשטות השו"ע, לאמרו לפני אכילת הכורך ולא חוששים להפסק כיון שזה צורך הענין.

שולחן עורך

לב) אחר אכילת הכורך אוכלים את הסעודה של ליל החג. ומצוה שיהיה סעודה חגיגית לכבוד החג. ומ"מ צריך שלא לאכול יותר מדאי אלא להשאיר מקום שיהי' תאב קצת לאכול את האפיקומן בסוף הסעודה. ויש לשים לב שיגמרו את הסעודה בזמן מספיק שיוכלו לאכול את האפיקומן לפני חצות הלילה.

צפון

לג) לאחר גמר כל הסעודה אוכלים ממצה השמורה במפה לאפיקומן כזית כל אחד, זכר לפסח הנאכל על השובע. ויאכלנו בהסיבה, ולא יברך עליו, ויהא זהיר לאכול קודם חצות (סימן תע"ז סעיף א'). וכתב המ"ב שלכתחילה יש לאכול שני כזיתי מצה, אחד זכר לקרבן פסח, ואחד זכר למצה שאכלו עם הקרבן פסח. אבל מי שקשה לו יוכל להסתפק באכילת כזית אחד. וכן צריך לאכול בתוך שיעור כדי אכילת פרס, כנ"ל אצל אכילת המצה. ונקרא "צפון" כיון שמצפינים ומכסים את האפיקומן מתחילת הסדר [מאז ששובר את המצה האמצעית ב'חץ'] עד זמן אכילתו. ואין ברכה על אכילת האפיקומן כנ"ל, ואף לא תיקנו נוסח לומר לפני שאוכלים אותו. אלא שהרבה נוהגים לומר לפני כן, [לשם יחוד וכו'] הנני מוכן ומזומן לקיים מצות אכילת אפיקומן וכו'.

אחר אכילת האפיקומן אין לאכול שום דבר (סי' תע"ח ס"א). כדי שלא יעביר מפיו טעם מצה של אפיקומן שהוא מצוה. ולענין שתיה נחלקו הפוסקים, ויש להחמיר במשקה המשכר. ולכתחלה נכון ליזהר מכל משקה חוץ ממים (מ"ב שם).

ברך

לד) מברכים ברכת המזון על כוס שלישי, ואחר בהמ"ז יש לשנות את הכוס בהסיבה. ומצוה שיהיו שלשה אנשים או יותר כדי שיוכלו לזמן ביחד. ונהוג שבלייל הסדר בעל הבית מזמון, ואינו מכבד לאורח לזמן.

העליונה ומצה הפרוסה ביחד. לכן אפשר להסתפק באכילת מצה בגודל חצי ביצה ["כזית קטן"] מהמצה האמצעית וכן בחתיכת מצה בגודל כחצי ביצה מהמצה העליונה, שהם ביחד כזית לכל הדעות. ויש לאכול המצה תוך שיעור זמן של כדי אכילת פרס כנ"ל. ו"א שזה כשתי דקות וי"א כארבע דקות, וי"א עוד יותר. לכן רצוי לאכול המצה תוך שתי דקות אבל עכ"פ לא ביותר מכשיעור ארבע דקות, כי צריך להחמיר בקיום מצוה דאורייתא.

כו) לפני שאוכלים המצה, מנהג בני ספרד הוא לטבול את המצה במלח, כמו שטובלים בכל השנה פרוסת המוציא במלח. אבל מנהג בני אשכנז לא לטבול במלח, כדי שתהא נחשבת לחם עוני. וי"א כדי לצאת ידי מצות אכילת מצה בלי תערובת טעם אחר כלל [ומ"מ אם טבל במלח אין תוספת טעם המלח מעכב קיום המצוה].

כז) משבירך על אכילת מצה לא יסיח בדבר שאינו מענין הסעודה עד אחר אכילת הכורך, כדי שתעלה ברכת אכילת מצה וברכת אכילת מרור גם לכריכה זו. כי עושין אנו זכר למקדש, ולדעת הלל (שחוששים גם לדעתו כדהלן) היה אז עיקר המצוה רק בכריכה, ולכן צריך שלא להפסיק כדי שתחול הברכה גם על הכריכה. ומ"מ אין זה אלא לכתחילה ובדיעבד אם סח בינתים א"צ לחזור ולברך על הכריכה (סימן תע"ה ס"א).

מרור

כח) אחר אכילת המצה אוכלים את המרור. וגם שיעורו הוא כזית. וזה לערך עלה גדולה של חסא או כשתי עלים בינוניים. ואף שמרור בזמן הזה היא מצוה דרבנן, והי' אפשר להסתפק באכילת כזית קטן, כמש"כ למעלה, אבל כיון שמברכים עליו, לכתחילה יש לקחת כזית גדול, שלא להכנס לחשש ברכה לבטלה. אבל מי שקשה לו לאכול כזית גדול אפשר להסתפק באכילת כזית קטן [כגודל חצי ביצה].

כט) יש לטבול את המרור בחרוסת. לכתחילה עדיף לשקעו כולו בחרוסת אבל אם זה קשה די אם טובל חלק של המרור בתוכו. ואין להשהות המרור בחרוסת שלא לבטל טעם מרירותו, ומטעם זה צריך לנער החרוסת מעליו. ויברך 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מרור', ויאכלנו בלי הסיבה, שהוא זכר לעבדות. ומ"מ אם רוצה לאכול בהסיבה רשאי.

כורך

ל) מצות כורך היא משום שנחלקו התנאים אם צריך לאכול את המצה והמרור כל אחד בנפרד, או שצריך לאכלם דוקא ביחד, ולכן אנו עושים כשתי הדעות כדי לצאת לכו"ע. וצריך כזית מצה וכזית מרור. ויבצע המצה השלמה וכורכה עם המרור, וטובלה בחרוסת (כ"כ השו"ע) שהרי כריכה זו היא זכר למקדש כהלל, והלל היה מקיים מצות חרוסת במרור זה שבכריכה, שהרי לא היה אוכל מרור כלל קודם כריכה

אדם מסוגל לאכול בשלש סעודות אם הוא יאכל רק ירק זה, אלא מודדים כמה מהירק הזה דרכו לאכול בשלש סעודות. אמנם אם זה ירק שהוא אוכל רק לפעמים, בכל זאת ניתן לחשב כמה דרכו לאכול ביום שאכן אוכל בו אותו הירק.

ז) וכן אין חיוב ביעור חל על פירות שעדיין הם מופקרים בשדה, וכתוצאה מזה, גם פירות הנמצאים ברשות אוצר בית דין אינם חייבים בביעור כיון שעדיין לא זכה בהם אדם פרטי. ואדם הלוקח מאוצר ב"ד, אם לקח לפני זמן הביעור הרי הוא מתחייב לבערם כשמגיע הזמן, כיון שאז הם נמצאים ברשותו, אבל אם לוקח אחרי שכבר עבר הזמן, הרי פירות אלו כבר נפטרו מהביעור ואין הוא מתחייב כעת. אכן הקונה פירות שיש בהם קדושת שביעית מנכרי (לשיטות שיש קדושת שביעית בפירות נכרים, וגם לחולקים, הדבר שייך אם קנה הנכרי פירות מיהודי לפני הביעור ועבר זמן הביעור ברשות הגוי), אף שעל הגוי לא חל חובת הביעור אבל היהודי הקונה ממנו חייב, ואם כבר עבר זמן הביעור לפני שקיבל הפירות, אין הפירות נאסרים עדיין כיון שהיו אז ברשות מי שפטור מן הביעור, אבל המקבל חייב להפקירם ולקיים בהם מצות ביעור ביום שקיבל אותם עד שקיעת החמה, ואם לא ביערם עד אז, נאסרים.

ח) מהי הוא זמן הביעור? בכל מין הרי זה תלוי לפי הזמן שכלה מין זה מן השדה, וזה דבר שקשה לקבוע במדויק, מתי כל דבר ודבר נגמר מהשדה. בכמה מינים נתנו לנו חז"ל שיעור לזה: בתאנים עד חנוכה, בתמרים עד פורים, בענבים עד פסח ובזיתים עד שבועות, וכולם של שנה השמינית (רמב"ם שם ה"א). ויין, מיץ ענבים וצמוקים דינם כענבים, ושמן זית דינו כזיתים. ושאר המינים יש הערכות של וועדות הכשרות של ימינו לזמן שלהם. ולמעשה אין זה כ"כ בעיה כי רוב המינים, שלא נשמרים זמן ארוך, כבר אינם נמצאים בבית כשמגיע זמן הביעור שלהם. וכאן נביא שתי דוגמאות בדברים המצויים: תפוחי עץ, ויין.

ט) תפוחים קוטפים בקיץ ובתחילת החורף ואח"כ שומרים אותם בקירור לשיווק עד תחילת העונה של התפוחים בקיץ הבא. וועדות הכשרות כבר הודיעו שסוף זמן הביעור של תפוחים השנה היה בחודש שבט, זאת אומרת שזמן הביעור כבר עבר. והנה רוב שומרי שמיטה מקבלים תפוחים כעת מאוצר בית דין ופירות אלו שהיו ברשות בית הדין בזמן הביעור נפטרו ממצות ביעור, וכנ"ל, על כן אין בהם שום בעיה. אכן יש אנשים הנוהגים בשעת הדחק לקנות פירות כאלו מחנויות שאינם שומרים שמיטה, אלא שקונים אותם בהבלעה משום איסור סחורה בפירות שביעית. ויש לדעת שאחרי זמן הביעור אסור לעשות כן. כי פירות אלו שהיו ברשות יהודי בזמן הביעור, ולא קוימו בהם מצות ביעור להפקיר אותם כדין, נאסרים באכילה. ואם מערבבים או מבשלים אותם עם עוד דברים הם אוסרים

א) כתוב בתורה (ויקרא כ"ה ו'-ז') "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל". ומבואר, שלמרות שאסור לזרוע ולעבוד את הקרקע בשמיטה, מ"מ מותר לאכול מגידולי הארץ הגדלים מעצמם. אבל יש לזה הגבלה, שאין אוכלים פירות שביעית [בין פירות שלקט משדהו ובין פירות שלקט משדות אחרים, בין פירות האדמה (אלו שאין בהם איסור ספיחים) ובין פירות העץ, בין אם הם מאכל אדם ובין אם הם מאכל בהמה, וכל הנעשה מהם, כגון יין ושמן], אלא כל זמן שאותו המין מצוי בשדה. שנאמר (ויקרא כ"ה ז'): "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל", ודרשו חז"ל: כל זמן שחיה אוכלת ממין זה מן השדה, אתה אוכל ממה שבבית, כלה לחיה מן השדה, חייב [אתה] לבער אותו המין מן הבית, וזהו ביעור של פירות שביעית (ע"פ הרמב"ם רפ"ז מה' שמיטה ויובל).

ב) נחלקך הראשונים במהות מצות ביעור, שדעת הרמב"ם וסעייתו הוא שמחוייבים לבער ולכלות את הפירות ודעת הר"ש והרמב"ן ועוד שצריך רק להפקירם, ולאחר ההפקר מותרים הפירות באכילה. ודעת הפוסקים לנהוג כדעה השניה שדי להפקיר את הפירות. (כן מבואר בכסף משנה פ"ז משביעית ה"ג, וכ"כ הפאת השלחן והחזו"א, וכן בספר השמיטה הביא דעות רת המקילות. וכבר העיד מהרמב"ח בספר תוס' יוה"כ, שכן נהגו עדת הספרדים בזמנו בירושלם להפקיר ולזכות בחזרה, כמש"כ מרן בכ"מ).

ג) בהגיע זמן הביעור של מין מסוים, בין אם הוא מפרי העץ או מפרי האדמה, צריך להוציא את הפירות מביתו ולהפקירם בפני שלשה אנשים, ומותר להפקיר אף בפני ידידים שיוודע שלא יקחו את הפירות המופקרים. אמנם אינו מספיק להפקיר את הפירות כשעדיין הם נמצאים ברשותו, כי אין הביעור רק הפקר לבד, אלא צריך להפקירם מחוץ לרשותו, כגון ברחוב לפני ביתו אבל לא בחדר המדרגות של דירתו כי יש לו שותפות בו.

ד) אחר שקיים מצות הביעור, רשאי לחזור ולזכות בפירות שביעור, ומותר לו להמשיך לאכול אותם בקדושת שביעית. אכן אם לא קיים את הביעור בזמנו כדין, הפירות נאסרים, וצריך להשמידם ע"י שריפה או קבורה וכדו'.

ה) אולם אם יש לו כמות גדולה וקשה לו להוציא את הכל, יכול הוא להפקירם בתוך ביתו לפני שמגיע זמן הביעור ולהתכוון שלא לזכות בהם בחזרה אלא שישארו בחזקת הפקר בתוך ביתו, ואז אינו מתחייב במצוה זו, כי פירות הפקר הם פטורים מן הביעור כדלהלן.

ו) עד שיעור מזון שלש סעודות לכל נפש מבני ביתו אינו חייב בביעור. ושיעור מזון שלש סעודות אלו נמדד כפי דרך אכילתו של אותו מין. לדוגמא, אם מגיע זמן הביעור של ירק מסוים, אין אומרים כמה ירק

דברים יסודיים ברורים ובהירים, המאירים את העיניים ומעוררים את הלבבות
ממורנו ורכנו הגאון הצדיק רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל רב ומנהיג קהילתנו הקדושה
אשר כתב בעצמו בגליונות 'המעין', ולא נתפרסמו בכתביו שיצאו לאור

שבת הגדול - הזמן לגדול בתורה וחסד

משגת. הוצאות החג הם גדולים כידוע לכולנו, מצות ויין, בשר ודגים, בגדים חדשים לכל המשפחה, כל זה הוא עול גדול, וקורה להרבה, שבמקום שימי החג יהיו ימי שמחה והתרוממות הנפש, ההוצאות המרובות הופכות אותם לימי צער ועצבות ודאגה, ה' ישמרינו. ע"כ הימים האלו במיוחד הם ימי צדקה וחסד, וזה באמת הנשמה ורוח החיים לעשות את הימים האלו לימים גדולים באמת.

ועל כולם החסד הגדול ביותר - לימוד התורה. הרי בימים אלו שהישיבות הקדושות סגורות, הכוללים שובתים, ותלמודי תורה של תינוקות של בית רבן לא נשמע קולם, העולם שמם ורעב לתורה וצמא לשמוע את דבר ה'. הרי ידוע מה שגילו לנו חז"ל הקדושים שהנשמה של העולם הוא רק לימוד התורה, וז"ל ספה"ק נפש החיים, כל חיותם וקיומם של כל העולמות הוא רק ע"י הבל פינו והגיונו בתורה, והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצהו עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ולתהו ח"ו, וכן שפעת אורם או מיעוט ח"ו הכל רק כפי ענין רוב עסקינו בה, עכ"ל. וא"כ כל שיעור תורה, דף גמרא או איזו דבר תורה כלשהוא שלומדים במיוחד בימים אלו, הרי הוא לכל העולם כמים קרים על נפש עיפה. וע"כ באו ולא נחמץ את סגולת ימים אלו, לעשות בהם כמה שיותר חסד וצדקה ולימוד התורה, ונזכה לגדלות אמיתית ולברכות לכל השנה.

(שבת הגדול תשנ"א)

השבת הזאת שלפני חג הפסח נקראת שבת הגדול, ע"ש הניסים הגדולים שנעשו בו. ובודאי שמסגולתה המיוחדת של שבת זו לעשות שלא רק השבת וקדושת הזמן יהיו גדולים, אלא שאנחנו עצמינו נעזוב את קטנותינו ונהיה גדולים. והנה מדת גדולה בהגדרתה הנכונה מתייחסת בעיקר לגדלות בענין החסד וריבוי ההשפעה, וכן אמרו חז"ל על הפסוק, לך ה' הגדולה, גדולה זו חסד, היינו עולם חסד יבנה, שברא יתב' את כל הברואים להיטיב להם לטובתם ולהנאתם. הדבר הזה הוא כלל גדול גם לגבי כל אדם ואדם, שגדלות האמיתית והיחידה היא רק בעשיית חסד. גם גדולי תורה נקראים גדולי ישראל מפני שלימוד התורה הוא החסד הגדול ביותר, שהוא מביא חיים וברכה ושפע טוב לכל העולם. כמו כן השבת הזו, השבת הגדול, וימים אלו הגדולים והקדושים, נקראים כך, על שם שמזמני קדש אלו יושפע שפע רב לכל העולמות ולכל אחד מאתנו. וא"כ ודאי שבימים אלו צריך כל אחד מאתנו, להתעסק במיוחד בענין עשיית חסד.

ולמעשה הדבר פשוט מאד. ראשית, הרי עכשיו כשהכל עוסקים בנקיון הבית לקראת הפסח, ויש הרבה עבודה, הרבה מאד, מה מאד חשוב להושיט יד ולעזור כמה דאפשר, מעל ומעבר לתפקידים המוטלים עלינו בצמצום, אלא דוקא להרבות בעשיית חסד, בהרחבה גדולה, ובמאור פנים, בשמחה ובחשק.

כמו כן, מנהג ישראל מדורי דורות לתת בימים אלו את "הקמחא דפסחא", העזרה למי שקשה לו ואין ידו

השיר והשבח - על המרור!

אבל באמת, אם המרור היה מרמז רק על הצרות של גלות, היה צריך שיאכל לפני המצה, שהרי כך הוא הסדר, קודם וימררו את חייהם, ואח"כ יצאו בחפזון, ולמה א"כ אוכלים את המרור אחר המצה, אלא באמת זה סוד הענין, מאחר ואנו אוכלים אותו אחר המצה, מעכשיו המרור פושט צורה ויש בו משמעות אחרת לגמרי.

והענין כך, המצה נקראת בלשון חז"ל - נהמא דמהמנותא, לחם האמונה, שכך סגולתה של המצה, להחדיר לתוך הנפש את כל האמת שנתגלתה ביציאת מצרים, שהקב"ה הוא הפועל היחידי בכל מאורעות העולם. ונקראת המצה נהמא דאסוותא, לחם הרפואה, שסגולתה לרפא את מחלות הנפש והעיניים מהסתכלות המעוותת על העולם ומקריו, והנה יש שתי בחינות לצרות והיסורים בעולמינו, יש יסורים מבחינת כאשר ייסר איש את בנו להדריכו בדרך הנכונה, ואע"פ

ידוע שיום ראשון של פסח חל תמיד באותו יום בשבוע שבו יחול תשעה באב, וכנרמז בפסוק (איכה ג') השביעני במרורים הרוני לענה, שהמרורים של פסח והלענה של תשעה באב באותו יום בשבוע הם, אמנם צריך לדעת שיש הבדל יסודי ביניהם, המרור של ט"ב הוא בכי ומספד וקניות בזוכרינו צרות ישראל ואורך גלותינו, ואילו המרור של פסח הוא חלק בלתי נפרד מהקערה, ועליו אומרים שירות ותשבחות. ועוד, שידוע שסדר הקערה נקבע על פי קדושי עליון, זה דוקא בימין וזה דוקא בשמאל - כל דבר במקומו, והיכן אנו פוגשים את המרור - במרכז הקערה! פעמיים! ועוד שאנו כורכים אותו עם המצה המרמזת על היציאה ממצרים בחפזון ועל החירות מהגלות והצרות, ולעומת זה המרור הוא לכאורה מענין יסורים ועונשי שמים והגלות המרה שאנו בה עדיין, ואיך א"כ נכרכים שניהם יחד.

ראש הישיבה מרנא רבי חיים הכהן קמיל זצוק"ל הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא

[ואין הכי נמי, הסיבה שהוא נחשב אפיקורס אם הוא לא יודע אותם זהו משום שכל העיקרים האלו כתובים בתורה, וכמש"כ רש"י ר"פ חלק (סנהדרין צ' א') על מה ששנינו שם שהאומר אין תחית המתים מן התורה אין לו חלק לעולם הבא, ופרש"י שהוא אמנם מאמין בתחית המתים אבל הוא אומר שאין לזה רמז בתורה, אדם כזה הוא כופר גמור ואין לו חלק לעוה"ב, ד"הואיל ועוקר שיש תחית המתים מן התורה מה לנו ולאמונתו, וכי מהיכן הוא יודע שכן הוא".]

ויש לזה ראייה ברורה. הנה הרמב"ם אומר שאחד מוה"ג עיקרים הוא להאמין שנבואת משה רבנו היתה מעל נבואת כל הנביאים. והנה משה רבנו לא גילה את זה לאהרן הכהן ולמרים הנביאה, הם לא ידעו את זה. "ותדבר מרים ואהרן במשה וגו', ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר" (במדבר יב א-ב), זו היתה הטעות שלהם, כמש"כ הרמב"ם. הם חשבו שנבואת משה רבנו היא נבואה כשאר הנביאים. ואמנם משה רבנו לא גילה להם משום "והאיש משה עניו מאד מכל האדם וגו'" (שם ג), אבל איך הוא לא גילה להם עיקר מעיקרי האמונה?

התירוץ הוא, שאחר שזה כתוב בתורה - וכמש"כ הרמב"ם שם (ובפ"ז מיסוה"ת ה"ו) ששם בפרשת בהעלתך כתובים כל החילוקים בין נבואת משה רבנו לנבואת שאר הנביאים⁴ - זה נהיה מעיקרי האמונה, אבל לפני שזה נכתב בתורה עדיין לא היה זה מעיקרי האמונה].

זהו הישוב לשאלה הזו. אבל החת"ס העמיד כאן עוד שאלה, איך יתכן שהאמונה בביאת המשיח היא מעיקרי האמונה? מהיכא תיתי? ואם חלילה כלל ישראל יחטאו באופן שתהיה גזירה שלא יבוא משיח, אז אין תורה ואין אמונה? ועיין שם שאמנם הוא מצא רמז לזה בתפילת רב טביומי שהביא השל"ה הק' (שער האותיות אות א) ששם כתוב "עם יושר עיקרם שלש עשרה", זאת אומרת שיש י"ג עיקרים, אבל עדיין לא נחה דעתו, "אי אפשר לי בשום אופן להאמין שיהיה גאולתנו אחד מעיקרי הדת", וכי חסר משהו בתורה בלי משיח? ודאי שצריך להאמין במשיח כיון שזה כתוב בתורה וצריך להאמין בכל דבר שכתוב בתורה, אבל מהיכא תיתי שזה יהיה עיקר באמונה? ולפי מה שהבאנו מרבי חיים בריסקר השאלה מתחדדת, מהיכא תיתי שאם חסר לאדם את הידיעה הזו אז זה נקרא שחסר לו בעיקרי האמונה. יעוי"ש בחת"ס שמאד תמה על זה. הגם שהוא מצא כן בשל"ה אבל כנראה שלא נחה דעתו [ולא נתברר לי בתשובה שם אם הוא מחליט אחרת - אחרי מה שהביא מהשל"ה בשם רב טביומי - אבל כנראה שהיה לו קשה לקבל את זה. אולי את המסורת הזו של השל"ה הוא לא קיבל⁵], היתכן? איך שייך שזה יהיה מעיקרי האמונה.

א. "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא" (מלאכי ג כג, הפטרת שבת הגדול). [ובמהר"ל (גבורות ה' פל"ט) כתב שהרבה טעמים נאמרו למה קוראים לשבת זו שבת הגדול, אבל הטעם העיקרי הוא מכיון ששבת כוללת את כל השבוע העתיד לבוא, עיי"ש, וא"כ שבת שהיא לפני זמן הגאולה העתידה, "לפני בא יום ה' הגדול והנורא", כבר כוללת בתוכה את הזמן הזה של הגאולה, ולכן נקראת שבת הגדול (ולכן גם שבת שלפני יוה"כ נקראת שבת שובה כיון שכוללת בתוכה את יוה"כ)].

ובלבוש (תל א) כתב שמשום פסוק זה קורין הפטרת "וערבה לה" בכל שבת הגדול, "שהוא דומה לבשורת משה הגאולה במצרים". כמו שקודם גאולת מצרים בא משה רבנו והודיע להם שתהיה גאולה, "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם וגו' פקד פקדתי אתכם וגו'" (שמות ג טז), מעין זה תהיה גם הגאולה העתידה, "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא".

ב. ובעומק הענין אפשר לומר כך. הנה החת"ס בתשובה האחרונה ביו"ד (שנ"ו) תמה מאד על הרמב"ם (פיה"מ סנהדרין ס"פ חלק) שמנה את האמונה בביאת המשיח כעיקר מוה"ג עיקרים. והנה ראשית כל הוקשה לחת"ס שם על כל הי"ג עיקרים שמנה הרמב"ם מה שייך להעמיד בזה י"ג עיקרים, והלא כל העיקרים כתובים בתורה, ובכל דבר בתורה יש חיוב להאמין². אם אחד כופר באות אחת מהתורה, אם הוא כופר אפילו ב"ואחות לוטן תמנע" (בראשית לו כב) הוא מין ואפיקורס (ועי' בספר העיקרים מאמר א).

והנה על שאלה זו תירץ הגר"ח מבריסק³ שזה ודאי שאם יבוא אדם ויאמר על דבר אחד מהתורה שהוא לא מאמין בו, ודאי שנקרא מין ואפיקורס, אבל אם הוא לא יודע שכתוב בתורה "ואחות לוטן תמנע", אמנם חסרה לו ידיעה בתורה אבל הוא לא אפיקורס ולא מין, כיון שלא חסרה לו ידיעה בעיקרי האמונה. אבל אם חסרה לאדם הידיעה מהי"ג עיקרים, אז הוא אפיקורס בשוגג, עכ"ד. זאת אומרת שהרמב"ם העמיד כאן י"ג עיקרים שהם עיקרי האמונה וצריך לדעת אותם. ובאמת כך מבואר במה שכתב הרמב"ם שם שצריך לשנן את העיקרים האלו ולזכור אותם, עיי"ש, והיינו משום שהידיעה שלהם היא מעיקרי האמונה, ואם חסרה לו הידיעה הרי שחסר לו בעיקרי האמונה.

אין כאן עיקר כי כל קוצים של תורה הם עיקרים מה בין זה לזה.
3. ראה בביאורי אגדות שבסו"ס קובץ הערות (יב ח).
4. עיי"ש שג' חילוקים מבוארים במה שדיבר ה' עם מרים ואהרן, וחילוק רביעי מבואר לעיל שם (ט ח) דכתיב עמוד ואשמעה מה יצוה ה' לכם.
5. הנה מלבד שהחת"ס עצמו בחלק אהע"ז (ב קמח) רצה לומר דאין הכוונה בתפילה זו על י"ג עיקרי האמונה אלא על י"ג מידות,

1. מתוך הספר "שפתי כהן" מתורתו של מרנא ראש הישיבה זצוק"ל על חומש ויקרא שבעזרת ה' עתיד לצאת לאור. נערך ונכתב ע"י הרב איתמר אלשיך שליט"א. תודתנו נתונה על שטרח ויגע בליבון הדברים. יה"ר שזכות הפצת תורת רה"י זצוק"ל תעמוד לו ולביתו להתברך בכל מיילי דמיטב ברו"ג ויזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח, אכ"י.
2. ז"ל החת"ס שם, ענין הויכוח אם יש י"ג עיקרים או ג' כהר"י אלבו לא ידעתי שום נפקותא כי אם קריאת שם בלבד, ולדעת המקובלים

אבל הלא ברמב"ם זה הרי כתוב. הרמב"ם העמיד את האמונה בביאת המשיח כאחד מ"ג יסודי הדת, וכתב שיש לשנן את זה ולזכור את זה.

ואולי אפשר להבין את הענין כך. הנה הקב"ה אמר למשה רבנו, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות שם יב), והנה כוונת הפסוק היא על מתן תורה, ולכאורה היה צריך להיות כתוב בהוציאך את העם ממצרים יתן ה' את התורה, וכאן אנו רואים בלשון הפסוק שההדגשה היא על כלל ישראל - "תעבדון את האלקים". והענין הוא שהיתה כאן הבטחה מהקב"ה שתהיה התעוררות מכלל ישראל לקבלת התורה, "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך" - בזה שלכלל ישראל יהיה את הרצון, את ההתעוררות לקבלת התורה. ואת זה משה רבנו הכניס בהם - את ההתעוררות והתשוקה לקבלת התורה.

מעתה אפשר לומר שזהו גם יסוד ענין האמונה בביאת המשיח. הלא הלבוש ביאר שהגאולה העתידה גם תהיה במתכונת הזו של גאולת מצרים - "הנה אנכי שולח לכם וגו'" - והנה הרמב"ם בפיה"מ שם כתב שמי שלא מאמין במשיח או מי שמסתפק במעלתו, הרי הוא מכחיש את התורה, זאת אומרת שבעיקרי האמונה נכללת האמונה במעלת המשיח, שאסור שיהיה ספק בכוחות של המשיח, שאסור שיהיה ספק בכח של "ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ" (ישעיהו יא ד), בכח של מלך המשיח להכניס בלבות ישראל את ההתעוררות לקבלת עול מלכות שמים. ולפי זה נוכל להבין למה לפי דעת הרמב"ם היסוד הזה הוא יסוד בעיקרי האמונה, כי כלל אינו דומה אדם ששואף לדבר שהוא למעלה מהשגתו - לדברים גבוהים, לאדם שלא שואף לזה, לאדם שחי את החיים שלו וטוב לו - שמח בחלקו. זה לא אותו אדם, אם האדם מאמין ושואף שתהיה התעוררות גדולה לעבודת ה' כשיבוא מלך המשיח, אז הוא אדם אחר. אם האדם מאמין ושואף שתהיה התעוררות גדולה לעבודת ה' כשיבוא אליהו הנביא, אז הוא אדם אחר. מה אליהו הנביא יעשה? אז בנביא (מלאכי) לעיל שם (ג ב) כתוב מה זה אליהו, "כאש מצרף!" הנביא אומר לנו, אתם מחכים לאליהו הנביא⁶, אתם יודעים מה זה אליהו

הנביא?⁷ "כאש מצרף וכבורית מכבסים!" כזה צירוף דק יהיה, וכמש"כ המלבי"ם שיש כאן שני דברים, יש צירוף מהסיגים - מהפסולת, אבל גם את הצדיקים הוא יכבס כבורית⁸. כל דבר דק יבדק שם.

לזה אנחנו מחכים. כמו שכלל ישראל במצרים - כאשר משה רבנו בא אליהם הם ידעו שמחכה להם התעוררות גדולה, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, וזו היתה ההכנה שלהם לכל המעמד הנשגב - הם ידעו וחיכו להתעוררות הגדולה לקראת מתן תורה, אז ה"נהנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא" זהו גם באותה המתכונת, לדעת שמחכה איזה צירוף גדול - "כצרוף את הכסף" (זכריה יג ט), עד כדי כך יהיה הצירוף הגדול.

אנשים עובדים את הקב"ה, יושבים ולומדים, בחצרות בית ה' - לכאורה זה טוב. ודאי שזה טוב. אבל מה כתוב בנביא? "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו" (מלאכי שם יח), זאת אומרת שיהיה צירוף כזה שיראו חילוק בין שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת (כדאיתא בחגיגה ט' ב'). אנחנו - מחוסר ידיעה - לא עולה בדעתנו שזה מה שירגישו אז. אנחנו יודעים שכשתהיה הגאולה אנחנו נהיה במעמד אחר לגמרי, נהפוך להיות בצורה אחרת לגמרי, אבל הנביא אומר שיראו את החילוק בין מי ששנה פרקו מאה פעמים למי ששנה פרקו מאה פעמים ואחת.

כך יראה הצירוף הגדול הזה, ולזה צריך לחכות ולצפות, לצירוף הגדול של אליהו הנביא ולמלך המשיח. מה זה מלך המשיח? "אותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'" (לשון הרמב"ם פ"ט מתשובה ה"ב).⁹ לזה אנחנו מחכים.

ממילא זה יסוד בעבודת ה'. החת"ס תמה איזה יסוד יש לנו מזה - מהאמונה בביאת המשיח - בעבודת ה'? אבל אולי אפשר להבין בדעת הרמב"ם שיש כאן יסוד גדול. כמו שביציאת מצרים היתה לכלל ישראל הבטחה שתהיה התעוררות, אותו הדבר יש לנו הבטחה שתהיה לנו התעוררות גדולה, יהיה לנו את אליהו הנביא

בנבואה למשה רבנו, זהו משום שכתוב בתורה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אך קשה דהלא גם על שלמה המלך נאמר הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך (מ"א ג יב). ואמר בזה רבי חיים מבריסק [קשה להגיד את הדברים ולדבר בהם - שמעתי שאמרו את זה פעם לבריסקר רב והוא אמר ש(הוא לא שמע זאת מרבי חיים אבל) ניכר שרבי חיים 'אמר פה משה' אך הוא מפחד לטפל בזה, אבל אני אגיד מה שקבלתי]. שהנביא הוא רק עד משיח. תורה זה נצחיות, ממילא מש"כ בתורה שלא קם נביא כמשה זה כולל גם את ימות המשיח, אבל מה שכתוב בנביא זה רק עד ימות המשיח [רבנו לא רצה להאריך בזה והשאיר הדברים קצת סתומים, אך בפעם אחרת אמר רבנו שהסיבה שמה שכתוב בנביא זה רק עד משיח, משום שכל ספרי הנביאים עתידין ליבטל לימות המשיח (כמש"כ הרמב"ם פ"ב ממגילה ה"ח). ראה בשפתי כהן שמות (שמחת פורים) במאמר כל הנביאים והכתובים כו', ובהערה שנ"ד שם].

יעו"ש, כבר הוכיח בשו"ת דברי יוסף (סימן נ"ז) שאין מחבר התפילה רב טביומי האמורא, אלא אחד מהראשונים שהיו אחרי הרמב"ם [ובשו"ת שיה יצחק (סו"ס י"ז) הביא מאוצר הגדולים אלופי יעקב (ח"א במבוא עמ' קי"א), שהוא ר' יום טוב ליפמן מילהוין מאחרוני הראשונים, והיה חותם בשם טביומי].

6. "ומלאך הברית אשר אתם חפצים" (שם א).
7. "ומי מכלכל את יום בואו ומי העומד בהראותו כאש מצרף וגו'".
מי יוכל לסבול אף את יום בואו, גם בטרם יתראה האדון בעצמו, רק בבוא היום ההוא לא יוכל איש לסבול מרוב הפחד, ומכל שכן מי העומד בהראותו בעת שיתראה, שאז אין כל בריה יכולה לעמוד, כי הוא כאש מצרף כו' (מלבי"ם).

8. כמו שהבורית של כובסי בגדים מסיר אף כתם קטן הנמצא על הבגד ויטהר הבגד לגמרי, כן יטהר את ישראל כו', וגם את הצדיקים יכבס להסיר מהם כל כתם שיהיה כבגד נקי וטהור ומלוכלך (שם).
9. הוספה מרובנו: הנה מש"כ הרמב"ם שמלך המשיח יהיה רק קרוב

- מה שאתם עושים, מה שאתם מקיימים עכשיו את ה"ויעמדו לפני ה'" את ה"שוייתי ה' לנגדי תמיד", את זה הקב"ה רוצה, זה מה שציוה ה' שתעשו תמיד, ואז - "וירא אליכם כבוד ה'", הקב"ה יבוא אליכם.

אפשר להסביר את העניין לפי דברי הנפש החיים (א ט), שתמיד ההנהגה של הקב"ה אתנו היא כמו שאנחנו מעריכים את ההנהגה לפני הקב"ה. ועיי"ש (בהערה) שיישב בזה קושית התוס' בשבת (פ"ח א' ד"ה פריו) על מה שאמרו שם, אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב כתפוח בעצי היער וגו' (שה"ש ב ג), למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע, והקשו התוס' הרי פסוק זה נאמר על הקב"ה, "כתפוח וגו' כן דודי בין הבנים", וכאן מדברים על כלל ישראל, והיה לו להביא את הפסוק "ורח אפך כתפוחים" (שם ז ט). וביאר בנפה"ח שכך היא המידה. אם הקב"ה כתפוח אז בהכרח שההנהגה של כלל ישראל כלפי הקב"ה היתה בגדר פריו קודם לעליו. אם "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'" - אם המחשבה שלהם היתה לפני ה', אז "ויבא ה' ויתיצב" (ש"א ג י), "וירא אליכם כבוד ה'".

והנה במדרש (תו"כ שמיני, מכילתא דמילואים טז, שמו"ר נב ה) כתוב שזה היה מעמד של חופה, החופה של כנסת ישראל. זאת אומרת שהראו להם את ההשגה הגדולה הזו - הגם שההשגה הגדולה היא לא לעולם, אבל מראים לאדם שזה מה שהוא צריך לשאוף, ולזה הוא צריך להגיע. המעמד הזה יתן לאדם את המחשבה ואת השאיפה מה הוא צריך להשיג.

וזו מה שאמרו חז"ל, על מה שאנחנו קוראים בהפטרות, "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות", כימי עולם, כימי משה שנאמר בו ותצא אש מלפני ה' ותאכל את העולה (ויקרא ט כד), וכשנים קדמוניות, כימי שלמה שנאמר וכל בני ישראל רואים ברדת האש (דה"ב ז ג). זאת אומרת שמה שקראנו בפרשה שהיה בחופת כנסת ישראל שירדה אש מן השמים [ומה שהיה בימי שלמה המלך], אמנם היה זה מעמד חד פעמי, אבל לעתיד גם יהיה כך. זו תהיה ההנהגה - וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וגו' - שתמיד תרד אש מן השמים.

ולקראת ההנהגה הזו, צריך את ההכנה הראויה, וכאן בא היסוד הגדול באמונה שההכנה תהיה על ידי אליהו הנביא ועל ידי המשיח. זו תהיה ההכנה, להעמיד את כלל ישראל במצב הזה שנוכל להיות נשואים כביכול עם הקב"ה, וזה יהיה תמיד.

נזכה במהרה ל"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"

תשעא, תרגום יונתן ריש פרשת פנחס, וכ"ה סתמא דגמ' ב"מ קי"ד ב' וברש"י (שם).

- "כאש מצרף", הקנאי הגדול¹⁰, יהיה לנו את מלך המשיח, שגדול בחכמה יותר משלמה המלך וקרוב בנבואה למשה רבנו, אם מחכים לזה זה נותן צורה אחרת לאדם. לכן כותב הרמב"ם שגם מי שמסתפק במעלתו חסר לו את העיקר הגדול בעבודת ה', את העיקר הגדול מה מחכה לנו, למה אנחנו מצפים, ואיך צריך להתכונן לזה. זהו עיקר גדול בעבודת ה', שהחילוק "בין צדיק לרשע" הוא לא מספיק, אלא יש חילוק גדול גם "בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", בין שונה פרקו מאה פעמים ואחת לשונה פרקו מאה פעמים. לכן האמונה בביאת המשיח ובמעלתו היא יסוד בעיקרי האמונה, מכיון שזה נותן יסוד גדול בעבודת ה'.

לפעמים אדם נמצא במצב טוב ברוחניות, אבל כשהוא מתחיל להרגיש שובע זה לא טוב. ברוך ה' יש לו סיבה טובה להרגיש שובע, יש לו חברותא טוב והוא גם שקוע בלימוד כמו שצריך, אבל תמיד צריך לזכור שזה לא סוף המדרגות. סוף המדרגות הוא "שונה פרקו מאה פעמים ואחת", "כאש מצרף" - שיוכלו לעמוד בזה. וזה יסוד גדול! באמונה זה יסוד גדול. בצורת האדם. מהי צורת האדם? צורת האדם היא להסתכל תמיד בדבר גבוה, שתמיד לא יסתפק במה שיש לו, שיידע שמחכה לו משהו נשגב, "כי מלאה הארץ דעה את ה'", הוא מחכה למשהו שעכשיו הוא לא רואה אותו - הגם שהוא מכין את עצמו לזה אבל הוא יודע שהוא מחכה לדבר שהוא גבוה כעת מהשגתו, ממילא הוא אף פעם לא יהיה שבע. כך צריך להיות המעמד של האדם.

אנחנו מזכירים תמיד את דברי המגיד מדובנא (בראשית א א מד"ה אמר הכותב לאשר ראיתי) - אשר באמת צריך לשנן אותם תמיד - לפרש ענין "בראשית ברא אלקים", כי כל הדברים שניתנו לנו בעולם הזה, הם רק בגדר "ראשית", כמין 'טעימה'. תורה היא רק בגדר ראשית, לעתיד לבוא הלא יקוים בנו "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל" (במדבר כג כג), כך תיראה התורה בעתיד - שהמלאכים ישאלו מה הקב"ה אמר בשיעור (רש"י שם). המקדש גם היה רק בגדר ראשית, הרי לעתיד לבוא "יצאו מים חיים מירושלים וגו'" (זכריה יד ח). וכך כל האותות והמופתים וכל הדברים, יעוי"ש בדבריו.

וזו היסוד הגדול שצריך להתרגל בו. האדם צריך תמיד לשאוף למשהו נשגב, זה נותן לו צורה אחרת.

ג. כתוב בפרשת שמיני, "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'". מהו "זה הדבר"? מבאר האוה"ח הק' כי "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'", היינו שהיתה כאן בחינה של "שוייתי ה' לנגדי תמיד", ממילא - "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו", "זה הדבר"

¹⁰ קנא קנאתי לה' אלקי צבאות כי עזבו ברייתך בני ישראל וגו' (מלכים יט י), ואיכא גמ' למ"ד פנחס זה אליהו (ילקוט פנחס)

הללו עבדי ה'

הזו שהקב"ה נתן, שנגאלים מעבדות לחירות, שנגאלים מכל כוחות הטומאה.

ג. והנה גאולת מצרים היתה בגדר מתנה. כלל ישראל עדיין לא היו ראויים לזה. הם קבלו דברים למעלה ממדרגתם, למעלה מהשגתם. וכמו שמצינו במדרש בפרשת בשלח (שמו"ר כ ה), שכשכלל ישראל היו אצל פרעה במצרים הם היו נדמים לו ל"גל של צרורות", הם לא היו חשובים לכלום, ומיד כשהם יצאו ממצרים "נעשו פרדס רמונים". פרעה רואה "שורות שורות כהנים לויים וישראלים, דגלים דגלים", הוא רואה את כל החשיבות והוא מתחיל לצעוק ווי ווי. בכמה זמן זה היה? כמה זמן עבר מיציאת מצרים, מזמן שהוא ראה אותם כגל של צרורות, עד שהוא התחיל לצעוק? עד שהוא ראה את המעלות הרוחניות הגדולות שלהם? ימים ספורים, פחות משבוע! זאת אומרת שהקב"ה נתן לכלל ישראל השגות למעלה ממדרגתם, שבתוך ימים ספורים הם כבר היו במדרגה גדולה כזו.

מה הענין בזה? הלא אנחנו יודעים שהעיקר הוא עבודה, העיקר הוא מה שאדם משיג על ידי עבודתו, וכמו שרבי חיים וולאז'נר כותב בהקדמה לספרא דצניעותא שהגאון אמר לו שילך לאחיו רבי זלמן ויאמר לו שבקרוב יתגלה אליו מגיד מן השמים וירצה לגלות לו הרבה סודות התורה, אבל שלא יקבל אותו מכיון שהעיקר הוא מה שהאדם משיג ביגיעה. ולמה כאן קבלו כלל ישראל מתנות כאלו, השגות למעלה ממדרגתם.

וכבר הבאנו מה שמבואר בכל הספרים, שהחג בכל שנה ושנה אינו רק זכר למה שהיה, אלא הענין מתממש למעשה. יש ממשות ב"זכר עשה לנפלאותיו" שבכל שנה ושנה. יש השפעה ממרום. זאת אומרת שההשפעה הזו ממרום שהיתה אז, שכלל ישראל קבלו השגות למעלה ממדרגתם, השפעה זו קיימת בכל שנה ושנה. בכל שנה ושנה אנחנו מקבלים בחג השגות למעלה ממדרגתנו. ויש להבין מה הענין בזה, אחר שהעיקר הוא ע"י עבודה.

אבל הענין בזה הוא, כי האדם כשהוא שקוע במצב שלו, הוא לא רואה דברים יותר גבוהים, ממילא אין לו את ההרגשה למה צריך לעבוד, אין לו את ההרגשה שהעבודה היא על דברים שלמעלה, למעלה ממה שהוא מכיר. לכן ממרום משפיעים עליו איזו השפעה, על דרך מה שהיה אומר רבי איצ'לה בלאזר², מבזיק אור מן השמים והוא רואה לאן עליו לפנות.

ואת זה יש בכל חג וחג. הקב"ה משפיע ממרום איזה אור מיוחד למעלה ממדרגת האדם, כדי להרחיב את שדה הראיה, כדי שאדם יסתכל למרחוק, יראה יותר.

א. אנחנו רואים בכל דבר בתורה שהקב"ה הטעים לכלל ישראל את כל המעלות הנשגבות. הוא נתן להם לטעום מזה, שיראו את הדרך, שיראו למה צריך לשאוף ולמה אדם צריך לקוות, לאן הוא צריך להגיע. "ויגבה לבו בדרכי ה'" - כדי שהמחשבה של האדם תהיה בדברים מרוממים, לכן הקב"ה נתן לטעום לדעת למה אדם צריך לחתור ולהשיג.

וכך היא המידה בכל דבר - הקב"ה נותן לנו לטעום. הדובנער אומר עה"פ "בראשית ברא אלקים" (בראשית א א), שכל הדברים שנתנו בעולם הזה הם רק בגדר "ראשית". כך הוא מבאר כלפי המקדש וכלפי התורה וכו', שהקב"ה נתן לנו כאן רק "ראשית", אבל התכלית של הדברים תהיה רק לעתיד (יעוי"ש באורך¹). הקב"ה נתן לנו כאן רק את הטעם של הדברים, לדעת למה אדם צריך לשאוף, בשביל מה אדם נברא.

ב. כך הוא גם בכל החגים והמועדים. "זכר עשה לנפלאותיו" (תהילים קיא ד). כל חג הוא דבר שהולך במחזוריות קבועה, בכל שנה מתעוררת ההשפעה הזו.

הנה בשבועות היה מתן תורה, וכי היה זה מעמד חד פעמי? ה"קולות וברקים" וכל המעמד הנשגב הזה היה דבר חד פעמי? הלא רואים שהתנאים התאספו ולמדו תורה בברית של אלישע בן אבויה והיתה האש מלהטת סביבותיהם (תוס' חגיגה ט"ו א' בשם הירושלמי). זאת אומרת שזו הצורה של לימוד התורה, ובמעמד הר סיני הקב"ה נתן לכלל ישראל לטעום מה זה תורה, לראות איך נראית המהות של תורה.

כך הוא גם בפסח. הנה במגילה (י"ד א') קאמר רבא דטעמא דלא אמרינן הלל בפורים כמו בפסח (אף דק"ו הוא, מעבדות לחירות אמרינן הלל, ממיתה לחיים לא כל שכן), דבשלמא התם, הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש (בתמיה), אכתי עבדי אחשורוש אנן. ויש להבין דה"נ כעבדי פרעה אנן, כי אמנם בשעתו באמת היתה גאולה מפרעה, אבל הרי לאחר מכן היו הרבה גלויות והרבה שעבודים, כלל ישראל יצאו מגולה אל גולה, וכי היאך מתקיים כאן הללו עבדי ה'? רק הפשט הוא שעיקר הגאולה ביציאת מצרים היה הגאולה הרוחנית. כלל ישראל היו עבדים בנפש, וביציאת מצרים הם נגאלו מהעבדות בנפש. מזה היתה להם גאולה גמורה, ממדרגת עבדות למדרגת חירות. אמנם היו הרבה צרות בכלל ישראל, אבל מהעבדות הם נגאלו. על זה הוא חג הגאולה, זהו הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה. וזה מתעורר בכל שנה. "זכר עשה לנפלאותיו". החג הוא השפעה תמידית. בכל שנה יש את ההשפעה

לפנות, אשר גם אם יבזיק אור רק לרגע אחד הוא כבר יודע את הכיוון. רבנו זללה"ה.

1. וראה עוד בספר שפתי כהן שמות בשיחה לפרשת פקודי "וכבוד ה' מלא את המשכן".

2. הגר"י בלאזר המשיל לאדם שנמצא בחדר חשוך ולא יודע לאן

לד ג), וברש"י, הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלה, שלטה בהן עין רעה, אין לך מדה יפה מן הצניעות. ויש להבין א"כ למה באמת הראשונות היו בתשואות וקולות, הלא הסכנה גדולה, והקב"ה צופה ומביט עד סוף כל הדורות, הוא ידע בסכנה הזו. וכבר ביארנו בזה³ כי היה כאן ענין להראות לכלל ישראל את המעלה של תורה, אך עדיין יש להבין דסוף סוף יש כאן סכנה.

אבל רואים כאן דבר נפלא. הסכנה היא גדולה, אבל הרי בני לוי ניצולו מהסכנה הזו. מה היתה הסגולה של בני לוי? הסגולה שלהם היתה שהדביקות שלהם בתורה אף פעם לא פסקה. במצרים כל ה"ראשי ישיבות" היו מבני לוי. בני לוי לא היו בשעבוד ועסקו בתורה.

זהו הענין. ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים (תהילים פד יב), אלא מאי, יש בזה סכנה לכלל? אין הכי נמי. זו היתה סכנה גדולה מאד, לדורות, אבל אלו הזכאים, שיש להם את המסגרת הנכונה להחזיק את ההשפעות האלו ממרום, אותם לא מקפחים. לבני לוי היתה המסגרת הנכונה, היו להם ישיבות וזו היתה המסגרת להחזיק את כל האור, את כל ההשפעות ממרום שיציאת מצרים נתנה, שמתן תורה נתן, והם גדלו מזה, "ולתלעליכם היום ברכה" (שמות לב כט). ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, הקב"ה משפיע את טובו. צריך להישמר, צריך להיזהר וצריך ליצור מסגרות שיחזיקו את הברכה, אבל לאלו שיש להם את המסגרת הקב"ה לא מונע את הטוב מהם.

כך היא המידה. בזמנים של השפעה ממרום, והמסגרת קיימת, אז הברכה הזו היא עד בלי די.

למען תלמד ליראה - ההשפעה על בני הנעורים

ה. עוד ענין גדול יש במסגרות האלו שיצרו בני התורה בזמן האחרון - ההשפעה על בני הנעורים. זו השפעה נפלאה מאד.

כשהייתי בירושלים, הייתי מסתובב הרבה בתלמודי תורה וגם בבתי ספר של החינוך העצמאי. ראיתי דבר נפלא. בני הנעורים שהיו מהמקומות האלו שהיו בהם כוללי בין הזמנים, כוללי ערב, הדביקות שלהם בתורה היתה לאין ערוך יותר מאלו שלא היה להם את זה.

(המשך בעמוד 44)

וזו באמת המעלה הנפלאה. הולכים לראות צדיקים הולכים לראות גאונים - ידוע שכשבעל הדברי חיים הזדמן לוינה, הלך רבי יוסף חיים זוננפלד רגלי במשך לילה שלם מפרשבורג לוינה רק כדי לראות אותו, הוא אפילו לא דיבר אתו! מה התועלת בזה? אך הענין בזה מבואר בגמ' חגיגה (ד' ב'). זה מרחיב את האדם, האדם רואה משהו יותר.

ואמנם זו המצוה של ראית פנים בעזרה, "שויתי ה' לנגדי תמיד", לעמוד לפני ה'. זאת אומרת שבכל רגל ורגל יש את ההתגלות המופלאה הזו. ורואים בגמ' שם איך שחז"ל, כשהיו מגיעים לפסוקים האלו, היו בוכים, "יִרְאָה" "יִרְאָה" (כדרך שבא לראות כך בא ליראות), עבד שרבו מצפה לו לראותו כו'. הקב"ה רוצה ראית פנים, זה מה שהקב"ה מצפה מאיתנו, מדרגות גבוהות.

זו התכלית של האדם. להגיע למצב של לעמוד לפני ה', לראות פני השכינה. יש לנו השגה בדברים כאלה? קשה לנו אפילו להוציא מן הפה דברים כאלה, מכיון שאנחנו רחוקים מאד מאד מזה, אבל עלינו לזכור מה העבודה של האדם. בכל חג וחג האדם צריך לראות. האדם צריך לדאוג שההתקרבות תהיה יותר - ויש על זה השפעה ממרום. אנחנו מקבלים ממרום מתנות גדולות כאלו, המתנות של הרגלים, כדי שלכלל ישראל יהיו מושגים יותר גבוהים, כדי שהם יראו דברים יותר גבוהים.

תורה - כלי מחזיק ברכה

ד. כעת, כשאנחנו מתקרבים לקראת חג הפסח הבא עלינו לטובה, צריך לזכור דבר אחד. מהו ה"כלי מחזיק ברכה" של כל ההשגות הגדולות? הכלי מחזיק ברכה הוא התורה.

כבר נשתרש הענין של כוללי בין הזמנים בקרב ציבור בני תורה. וצריך לדעת כי מלבד הענין הגדול שבזה של לימוד התורה של עוד כמה שבועות, מלבד הענין הגדול שהתורה תהיה תורה שאין בה הפסק, מלבד זאת יש בזה ענין מיוחד לאגור את כל ההשפעות שמתעוררות ממרום - בתורה.

"ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בכל ההר, גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא" (שמות

"בני הנעורים שהיו

מהמקומות האלו שהיו

בהם כוללי בין הזמנים,

כוללי ערב, הדביקות

שלהם בתורה היתה לאין

ערוך יותר מאלו שלא

היה להם את זה!"

((א)), ולפרשת כי תשא-פסח.

3. ראה שפתי כהן שמות בשיחות לפרשת בשלח-יתרו ("בשוא גליו אתה תשבחם"), ולפרשת כי תשא ("ליתן פתחון פה לבעלי תשובה")

ויהי בחצי הלילה¹

בצהריים נחשב ל'בין הערביים', וזאת משום שבשעות הצהריים השמש כבר נוטה למערב, וכיוונה הוא אל השקיעה (עיין רש"י שמות י"ב, ו').

והיינו, שמוצאים אנו מושג חדש של זמן - תנועה וכיוון. אמנם בצהרי היום החמה עומדת בראש כל אדם, ואלו הן השעות המאירות והחמות ביותר, אולם סוף סוף השמש מתחילה לרדת מגדולתה, ונוטה לקראת שקיעה. עצם הכיוון של השמש אל השקיעה, נותן תואר 'בין הערביים' (שדומה ל'ערב') לשעות אלו, הגם שהן נראות כבעלות עוצמה גדולה יותר מאשר שעות הבוקר המוקדמות.

בדומה ל'בין הערביים', גם 'חצות' הינה הגדרה בתנועה של הזמן. דהיינו - עד חצות היום השמש הולכת ומתרוממת ברקיע השמים, משם ואילך - משנה את מהלכה ומתחילה לרדת. משקיעת החמה הלילה הולך ומעמיק, והשמש מתרחקת ונחבית יותר ויותר תחת גלגל הארץ, ומחצות ואילך, הגם שהחושך יכסה ארץ, ואף חום השמש ניכר פחות ופחות (עד להנץ החמה), העולם משנה את כיוונו, וחוזר ומתקרב אל השמש, בעוד שעד עתה היה הולך ומתרחק.

יסוד זה תופס מקום גם ביחס לכלל ישראל. משעה שעם ישראל יצאו ממצרים נקראו 'גאולים', הגם שהגאולה השלמה טרם באה. מכיוון שמשעה שעם ישראל יצאו ממצרים ישנו כיוון ברור ומוחלט אל עבר התיקון השלם, גם אם ישנם זמנים ארוכים מאוד של גלות, ואף ישנם חטאים שכביכול מסיטים את כלל ישראל מהדרך לגאולה (כחטא העגל והמרגלים וחורבנות בתי המקדש) - אין הדבר משנה את מגמת הבריאה (ועיין ברמח"ל דעת תבונות, בביאור 'הנהגת היחוד').

לשון המדרש על אופן עבודתו של משה רבינו

מוצאים אנו מדרש מופלא בחז"ל, וכך אמרו (ילקוט) שפרשת שמות רמז קע"ד: "כל פרקמטיא של משה לא היתה אלא באז. כיצד? הצלת נפשו לא היתה אלא באז, שנאמר (שמות ד', כ"ו): וירף ממנו אז אמרה. קנתורו לא היה אלא באז, שנאמר (שם ה', כ"ג): ומאז באתי אל פרעה. שירתו לא היתה אלא באז, שנאמר (שם ט"ו, א') אז ישיר משה ובני ישראל, אף הפרשת ערים לא היתה אלא באז, שנאמר (דברים ד', מ"א): אז יבדיל משה שלש ערים". עד כאן.

(המשך בעמוד 39)

ברורות, וכי הפסדנו כמה וכמה פנינים מחמת חוסר בהירות זו. עתה זכינו למהדורה נוספת ומודפסת שהיתה שייכת למו"ר זצ"ל, ובה באו ההשלמות הנכבדות. קיצרנו טובא בכל הנוגע לגוף המאמר, שכן החפץ להרחיב בסוגיא יכול לעיין שם, והבאנו רק את עיקרי הדברים הנצרכים להבנת החידושים וההוספות שלא באו בנדפס.

חידושו של המושג חצות ובקשת הלב להבינו

איתא בגמרא (פסחים ה'): שזמן שריפת חמץ מן התורה הוא מחצות היום של ערב פסח, ודרשו זאת מהמילה 'אך' שב'אח"ס בט"ע' עולה 'חץ'. אולם, משתוקק הלב להבין מה עניינו של זמן זה שנקרא 'חצות', שכן מבריאת העולם ועד ליציאת מצרים לא מצאנו כלל את השימוש בזמן שנקרא חצות.

במקום הראשון בו מזכירה התורה שישנו זמן שנקרא 'חצות', והוא תופס משמעות הוא במכת בכורות - "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור..." (שמות י"ב, כ"ט). וכן בהתראה של משה רבינו (שמות י"א, ד'): "כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים". וכאמור לעיל, המקום השני בו מוצאים אנו את עניין החצות הוא באיסור אכילת חמץ בערב פסח, שהוא גם כן עניין הקשור ליציאת מצרים והגאולה. ואם רוצים אנו להעמיק ולהעצים את התמיהה בזה, הרי שגם בכל התורה כולה, מאז יציאת מצרים, לא נזכר עניין 'חצות' כלפי שום הלכה או עניין, מעשה או מאורע, והדבר אומר דרשני.

ההבדל המהותי בין חצות לשאר הזמנים

אם מחפשים אנו לתרגם את נקודת הייחוד של המושג 'חצות', נראה כי אפשר לומר כך: כל הזמנים כולם בהם התורה נוקטת בדרך קבע מדברים על מצב ממושך, שעוסק במציאות קיומית - 'ערב' 'בוקר' 'לילה' 'צהריים' וכדומה. שונה מכל הנ"ל חצות, שאין בו ולא כלום, שכן מדבר הוא על נקודה דקה מן הדקה של זמן, עד שאי אפשר לבן אנוש להשיגה, ובכל זאת ההתייחסות היא לא אל מה שלפניו או אחריו, כי אם אליו בעצמו, על אף היותו בלתי נתפס.

וננסה להסביר מעט את כוונתנו, ובזה גם להסביר מושג נוסף של זמן שגם הוא התחדש בקרבן פסח {אלא שנעשה מושג השייך גם לקרבן התמיד, ובזה לא נעסוק במאמר הנ"ל} - 'בין הערביים'.

על פי מושגי התורה, השעה שבע בבוקר שייכת ל'בוקר' בעוד ששתיים בצהריים שייכת ל'בין הערביים'. ומי שמעמיק אל מעבר למושכלות אליהן הוא רגיל, ימצא את הדבר כמעורר השתאות בהשקפה ראשונה, שהרי השמש מאירה ומחממת בשעה שתיים לאין ערוך יותר מאשר בשבע בבוקר, ואף על פי כן לשעה שבע יש יותר שייכות למושג 'יום', שהרי שתיים

1. נערך ונכתב ע"י הרב תומר בכר שליט"א. תודתנו נתונה על שטרם ויגע בליבון הדברים. יה"ר שזכות הפצת תורת רה"צ זצוק"ל תעמוד לו ולביתו להתברך בכל מיילי דמיטב ברו"ג ויזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח, אכ"ר.

2. מאמר זה נדפס בחלקו בספר 'דולה ומשקה - פסח' תחת שם זה. בשעתו ציינו כי היו שורות בכת"י מו"ר זצ"ל שלא היו

בענין גאולת ישראל ממצרים

הקב"ה בגפו אלא אמר לו בא עימי אל פרעה ואל לך לחשוש מפני הטומאה השורה שם.

ב. ובגדל מעלת האמונה ביציאת מצרים מצינו בספר ארחות חיים להרא"ש ז"ל: מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים אף באנכי ה' אלהיך אינו מאמין, ואין זה יחוד השלם כי זה סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה עכ"ל. ולשון ספר החינוך בענין זה (מצוה כ"א בשרשי המצוה) "כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפילתנו "זכר ליציאת מצרים", עכ"ל. והרמב"ן ג"כ האריך בענין זה בסוף פרשתנו פר' בא.

זאת ועוד הענין של יציאת מצרים תופס מקום חשוב אצל כלל ישראל עד שכמעט כל המצוות קשורות הם בקשר בל ינתק עם יציאת מצרים, אף שבת קדש שעיקר ענינה הוא עדות לבריאת העולם וכפי שאומרים "זכר למעשה בראשית", שייכת היא ליציאת מצרים שהרי בלוחות שניות יציאת מצרים ניתנה כסיבה לשמירת השבת וכלשון הפסוק "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן ציון ה' לעשות את יום השבת", וכן בפרשת אמור בפסוקי המועדות שהם זכר ליציאת מצרים מוזכרת שבת עמהם הרי שגם שבת הינה זכר ליציאת מצרים, ולפיכך מזכירים בקידוש של שבת "תחילה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים".

ומעתה יש להתפלא ולתמוה על זאת שהרמב"ם במנין המצוות שלו לא מנה את חיוב הזכרת יציאת מצרים כל השנה כלל, ורק בהלכות ק"ש (פ"א ה"ג) כתב ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר למען תזכור, ואכן כבר נתקשו בזה הצ"ח (סופ"ק דברכות) ובמנ"ח (מצוה כ"א) מפני מה השמיטה הרמב"ם ומדוע לא מנאה במנין המצוות.

ג. ובכדי לבאר כל זאת יש להקדים ולפשפש אחר ענין ההודאה על יציאת מצרים מהו עומק פירושה, ויש להביא כאן מה שביאר הגר"ח מבריסק על מה שמזכירים בברכת ההגדה בליל הסדר ונודה לך על גאולתנו ועל פדות נפשנו" וביאר בזה שיש כאן ב' מיני הודאה על ב' דברים, האחד הוא על "גאולתנו" והיינו העברה מרשות לרשות דוגמת "גאולה תתנו לארץ", והשני הוא על "פדות נפשנו" והיינו שינוי מהות דוגמת פדיית הקדש שנשתנה מקודש לחול, וזאת אשר אנו מודים, א. על גאולתנו - ממה שהיינו משועבדים לפרעה בעבודה קשה בחומר ובלבנים ונגאלנו מהשעבוד, ב. על פדות נפשנו - כי מלבד העבודה הגופנית הרי היו עם ישראל משועבדים לפרעה בכל מהותם, וגם שבת לוי שלא היו משועבדים בפועל מ"מ בשם עבדים הם היו ופדות נפשנו היינו שנשתנתה מהותנו והפכנו להיות בני

א. "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים", כתב הרמב"ן - הודיע הקב"ה למשה ואמר לו הטעם כי עשיתי כן למען שאשית בקרבם אלה האותות אשר אני חפץ לעשות בהם שידעו מצרים גבורתי, לא שאעניש אותם יותר מפני הכבוד הזה, ועוד כדי שתספר אתה וכל ישראל לדורות הבאים כח מעשי ותדעו כי אני ה' וכל אשר אחפץ אעשה בשמים ובארץ עכ"ל.

ומבואר בדבריו שג' המכות האחרונות תכליתן אינה התעללות במצרים גרידא כשאר המכות, אלא התווסף כאן נדבך נוסף של "למען תספר באזני בנך ובן בנך" וזו היא הסיבה שמצרים לא יענשו על הכבדת הלב הלזו, ומבואר עוד בראשונים שממכת ארבה ואילך באופן טבעי לא יכלו לעמוד מפני המכות האלו, ולכך הוצרך הקב"ה לקבוע בפרעה ועבדיו חיזוק הלב מיוחד בכדי שיוכלך לעמרר במכות הללו וכלשון הפסוק "את אשר התעללתי", וכאשר ביאר הרמב"ן "וטעם התעללתי כי אני מצחק בו שאני מכביד את לבו ועושה הנקמות בו כטעם יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו", ולבאר עומק הענין של ההתעללות הלזו ניתן להמחיש זאת למריבה בעלמא, כי הנה לא הרי גיבור שרב עם גיבור פחות ממנו שבכדי שגבורתו תראה צריך לפעול פעולות ואם מנצח ומכניעו אזי ניכרת גבורתו, לא כן כאשר גיבור גדול פותח במריבה עם אדם מן השוק ללא כל פעולות מיוחדות ניכר לעין גבורתו של הלה ואם מריב עימו לזו התעללות תיקרא, וכמו"כ כאשר התעלל הקב"ה במצרים לא היו אלה סתם מכות אלא התעללות של ממש שניכר לעין כל אפסיות של מי שאמר לי יאורי ואני עשיתיני.

[ויש לפרש עפ"ז את מאמר הגמ' בע"ז (ב:) שדרשה על האי קרא ד"יושב בשמים ישחק" שלעתיד לבא יבואו כל האומות לטעון שמגיע להם שכר והקב"ה מביא להם מצוה קלה וסוכה שמה וכו' מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן, והמכוון בדרשה זו שהשחוק נעשה ע"י ההמחשה כיצד הינם בועטים בכל מפני השמש הקופחת על ראשם וכך מראה להם הקב"ה בבירור את קטנותם ואפסיותם].

ונראה לבאר עפ"ד הרמב"ן את דקדוק הלשון בכאן מדוע אמר הקב"ה למשה "בא אל פרעה" ולאמרר כאשר הלשון המתאימה היא "לך אל פרעה", ולהאמרר יתיישב שפיר שבשביל ההכבדה מהסוג הזה היה צריך משה חיזוק מיוחד, כי הכבדת הלב האמורה כאן היתה תקיפה יותר ותכליתה היתה שיוכלו לסבול את המכות, בשונה משאר המכות שההכבדה היתה רק לעורר את עיניהם שלא יבחינו כי מיד ה' היתה זאת, וכמבואר בספרים שפחד משה להיכנס לפרעה ולפיכך לא שלחו

חורין, וכן בתפילה או אומרים ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו והכוונה לבי הגאולות הנ"ל גאולה מהעברות בפועל ושינוי מהותנו לבני חורין.

המהר"ל בגור אריה מבאר את מאמר חז"ל לא היה בידם מצוות להתעסק בהם ונתן להם שני מצוות דם פסח ודם מילה, שמצות מילה היא בעצם חותם של העבדות ומצוות ק"פ היא עצם העבודה ושניהם צריכים זה את זה, כי עבד בלא עבודה אינו עבד אך גם עבדות ללא חותם אינה נותנת שם לאדם של עבד ה', ונראה להסמיק את דבריהם ושני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, כי דברי הגר"ח קאי על מה שפקע בגאולה זוהי העבדות בפועל וגם על השם עבדי פרעה, ולעומתו דברי המהר"ל הם בחלק שקיבלנו עלינו ע"י שנכנסנו לרשות ה' והיינו המילה שהיא החותם של עבדות, וגם עבודה בפועל וזה הקרבן פסח.

והלאור דברי המהר"ל יאירו דברי חז"ל שדרשו עה"פ "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך ואומר לך בדמך חיי" שזה קאי על דם פסח ודם מילה, וכן מה דחזינו שהפסול של ערל בקרבן פסח יש בו הדגשה מיוחדת שהרי בכל הקרבנות הפסול של ערל נלמד בג"ש מתרומה והילפותא היא רק לפוסלו באכילה אמנם בקרבן פסח גם ההקרבה לבד פסולה בערל וכן אפי' מילת בניו ועבדיו מעכבים אותו מק"פ הנה רואים חומרא מיוחדת בערל בפסח, ולד' המהר"ל הדברים מאירים שהרי המילה היא ההשלמה של קרבן פסח שהיא חותם העבדות וכמו שביאר שעבד ללא חותם של עבדות אינו עבד, ובזה יש לבאר גם כן את החומרא שיש בב' מצוות אלו שחייבים על ביטולם עונש כרת מפני שב' מצוות אלו הם כנ"ל הביטוי לעצם העבדות והעבודה בפועל.

ד. בתנ"י ט' בברכות על המשנה (פ"א מ"ה) מזכירין יציאת מצרים בלילות - הקשה למה נקט התנא לשון מזכירין ולא לשון זוכרין וכתב וי"ל כיון שעיקר הפרשה במצות ציצית ועל ירה זוכרין יציאת מצרים שייך שפיר לישנא דמזכירין שע"י פרשת ציצית מזכירין יציאת מצרים עכ"ד, ונראה לבאר בעומק הענין ע"פ היסודות שנתבארו לעיל ובתוספת ביאור - שביציאת מצרים קיבלנו חותם של עבדות וממילא כל המצוות שאנו עושים הם מחמת העבדות והעניין של הזכרת יציאת מצרים היא לא קיום מצוה רגילה שתכליתה היא הקיום עצמו אלא ההזכרה היא כדי לומר את היסוד שאנו משועבדים ולכן אנו חייבים לקיים את כל המצוות וכמו שמפורש בפסוקים שם "ועשיתם את כל מצוותי וגו' אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", והיינו מכיון שהוציאנו ממצרים לכן אנו מצווים לקיים את כל מצוותיו שהרי אנו עבדים.

ובזה יש לבאר בטוט"ד את החילוק בין הזכרת יצי"מ של כל השנה מהסיפור של ליל הסדר שבבילי הסדר הענין הוא עצם הסיפור וזה קיום המצוה כי זה זמן היציאה אבל הדין הזכרה של כל השנה היא כנ"ל כדי לחזק את קיום המצוות מתוך עבדות. ולפי"ז יתכן

לבאר דעת הרמב"ם שלא מנה ההזכרה של כל השנה למצוה מכיון שאין זה כמצוה פרטית אלא יסוד וחזיון לכל המצוות שהרי אנו עבדים ולכן כתב שמזכירין בהלכותיו שזה בפועל צורת הקיום אבל תכליתו כנ"ל לתת לכל המצוות את הגוון של עבדי ה'.

ה. נחזור לראשונות לד' הרמב"ן שהיסוד של המכות האחרונות הם לשחק מפרעה "למען תספר את אשר התעללתי" נראה כאן להעמיק ולהוסיף שהעניין של ההתעללות היא להראות לעין כל את השגחת ה' על ישראל ואיך שנוקם מאויביהם, ומלבד עצם גילוי יד ה' שיש כאן [שזה החיוב סיפור של ליל הסדר] יש כאן את הגילוי הנ"ל איך שישראל מושגחים בהשגחה פרטית והקב"ה משנה את מערכות הטבע למענם.

הלא מעתה אלו הם דברי הארחות חיים דלעיל שכתב שהאמונה ביציאת מצרים היא חלק מהאמונה בה' והוסיף שזה סגולת ישראל על כל העמים, ונראה מלשוננו שהאמונה בה' של ישראל היא שונה מהאמונה של כל האומות. והדבר צ"ב שהרי האמונה בה' היא שייכת גם לכל האומות כמו לישראל, ונראה לבאר ע"פ היסודות הנ"ל שהענין שנתגלה ביציאת מצרים הוא השגחת ה' על ישראל באופן מיוחד וגילוי וממילא זה מחייב אותם להיות עבדיו ולכן שונה האמונה בה' שיש לישראל מהאומות דהיינו לא האמונה במציאות ה' אלא המחוייב מזה - שעם ישראל הם עבדי ה' ומכיוון שנתגלת ההשגחה הפרטית ביותר שיש על ישראל ממילא גם חוב האמונה של אנכי ה' הוא כפי שנתגלה ביציאת מצרים, וזה הכוונה שמי שאינו מאמין ביציאת מצרים אין זה יחוד השלם, וזה ג"כ הביאור בד' החינוך הנ"ל שיציאת מצרים הוא עמוד גדול וחזק באמונתנו ואפשר על דרך הנ"ל לפרש מה שכתב עמוד גדול וחזק ב"אמונתנו" שהאמונה בה' מחייבת כפי שנתגלה שאנו מושגחים בהשגחה פרטית, תן לחכם ויחכם עוד.

ו. **ברבינו** יונה בברכות כתב לגבי ברכת גאל ישראל של תפילת ערבית ושל שחרית שהם על ב' סוגי הגאולה של לילה היא הגאולה של לילה ושל יום הוא על היציאה בפועל, ומבואר גם כאן שהיה ב' מיני גאולה שגאולת הלילה היא על גמר העבודה בפועל שאז כבר לא היו שייכים כלל בעבודה [ואף שכבר פסק השעבוד לפני כן מ"מ הרי עדיין היו יכולים לשעבדם ואף מחלק זה של שעבוד לא יצאו לגמרי עד שהבטיח להם פרעה על היציאה], ורק אחר כך ביום כבר היה גאולה של יציאה לחירות שכבר בני ישראל לא עבדי פרעה כלל.

הנה נחלקו האמוראים האם יש דין להסמיק גאולה של ערבית לתפילה וצריך להבין מחלוקתם שהרי לכו"ע תחילת הגאולה הייתה בלילה וגמר הגאולה ביום וא"כ במאי פליגי, ונראה בזה שהרי אף שנגאלו ממצרים מ"מ "אכתי עבדי אחשוורוש אנן" ויש עלינו שעבוד מלכויות וא"כ גאולת הלילה שהיא הגאולה מהשעבוד בטלה מאיתנו וכביכול אין גאולה עדיין בחלק הזה ולכן אין דין להסמיק בערבית גאולה לתפילה אבל גאולת היום שזכו להיות עבדי ה' זה לא בטל ממנו ובחלק זה נגאלנו

ממצרים גאולת עולם ולכן בשחרית צריך להסמיך כי גאולה זאת קיימת, והדברים מאירים ומשמחים.

ואפשר עוד להוסיף תבלין בזה ע"פ מה שכתב רבינו יונה שם בברכות שענין הסמכת גאולה לתפילה הוא להראות בטחוננו בה' שלכן אנו מתפללים לפניו ולכן זה שייך בעיקר על הגאולה

שניכרת לעינינו דהיינו גאולת היום ולא על גאולת הלילה שבטלה ולכן בערבית א"צ לסמוך גאולה לתפילה, [ולהסובר שצריך להזכיר אף בלילה יש לומר דמ"מ השעבוד שהיה במצרים כבר אינו, ויותר מזה אפשר שסגי במה שהיה בכדי שזכור שהיכולת בידו] ודו"ק היטב.

ביאורים והערות בפרשת השירה

משה (אז ישיר משה ובנ"י) וכל ישראל ע"י התבטלותם זכו לדרגת שירה, ומה' התנאים היא מה הדרך להתבטלות למרע"ה.

"כי גאה גאה" - בספר "מעשה ה'" כתב שפס' זה הוא הפתיחה של השירה והוא מעין נטילת רשות. ועפ"י זה ניתן לבאר את דברי רש"י והרמב"ן שכתבו כאן שהמילים כי גאה גאה הם ביטוי של חוסר יכולת האדם לשבח את הבור'ע וניתן תמיד להוסיף על שבחיו. ולכא' צ"ב אמאי דוקא הכא היה צריך לומר בתחילת השירה שאין השירה מבטאת את עומק החסד של בו"ע.

והביאור בזה בהקדמה של שאלה מרכזית כיצד ניתן כלל לשבח את בו"ע והלוא ידוע בחז"ל "ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא אמר הקל הגדול הגיבור והנורא והאמץ והעוזז וכו' המתין לו עד שיסיים א"ל סיימתינהו לכולהו שבחא דמרך. למה לי כולי האי, אנן הני תלת דאמרינן אי לא דאמרינהו מר' באורייתא ואתו אינשי כנסה"ג ותקנינהו בתפילה, לא הוינן יכולים למימר להו ואת אמרת כולי האי ואזלת, משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלוא גנאי הוא לו" ע"כ הגמ'. וא"כ איך אמרו את השירה וכבר כתבו הקדמונים שבפניו מותר לומר מקצת שבחיו וא"כ אם האדם הוא בבחינת "שיויתי ה' לנגדי תמיד", עומד לפני ה', כל השבחים שאמר הם רק מקצת שבחים. ובזה יש נטילת רשות לומר שירה ע"י ההכרח דהעירה לפני ה' דוק'.

"סוס ורכבו רמה בים" - יש להבין למה נקט קודם הסוס ואח"כ את רוכבו היה לו לומר רוכבו וסוסו רמה בים. וכן יש להבין את לשון רמה. שזה לשון הגבהה. וכן בחז"ל העירו ע"ז שנאמר בלשון יחיד סוס ורכבו. וכתבו בזה שהכוונה סוס ורכבו, הוא על שרו של מצרים שהיה רוכבו וסוס הוא מצרים שהיו בבחינת הסוס למרכבת שרו של מצרים, וכן הלשון רמה, וכן הלשון יחיד.

"עזי חזמרת י-ה" - כתב רש"י בשם התרגום "עזי תקפי, חזמרת תושבחת". הפשט הוא שמצד אחד היה בקריעת ים סוף עשיית דין במצרים מידה כנגד מידה. ומצד שני היה להעלות את ישראל ולהראות את חיבתם. וכמו שכתב ה"בית הלוי" שכל הניסים שנעשו במצרים הם היו בבחינת של הצלה לישראל. אבל קריעת ים סוף לא היה בבחינת של הצלה ורק היתה להראות את חיבתם ומעלתם של ישראל. וע"ז קאי שני הדברים מצד

"אז ישיר" - וברש"י "אז כשראה את הנס עלה בליבו ישיר שירה", ומבאר השפ"ח שהוקשה לרש"י שלשון אז הוא על העבר ולשון ישיר הוא על העתיד, והו"ל אז שר ומשמע דקאי על ב' זמנים: אז - בזמן הנס עלה בליבו להגיד שירה. ישיר - אחר שנעשה הנס. והכוונה בזה נ"ל עפ"י מה שמפורסם בעולם בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל על הפס' "ואני בחסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך, אשירה וכו'" כי גמל על"י ומבאר הגר"ח שהגם שמובטח לו לאדם שיעשה לו נס אעפ"כ אינו יכול להגיד שירה אא"כ הנס כבר נעשה בפועל, ולפ"ז י"ל פשט ברש"י דאע"פ שעלה בליבו להגיד שירה, לא אמרה אלא אחר שכבר ניצלו, והנה בספר "קדושת לוי" דעתו שאדם שסמוך ובטוח בישועה יכול לומר שירה אף קודם שנושע בפועל, וסמך דבריו על דברי רש"י בתהילים יח "מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע" וכתב רש"י וז"ל: "מהולל אקרא ה'" - בהילולים אקרא ואתפלל לפניו תמיד אף לפני התשועה אני מהללו לפי שבטוח אני שאיושע מאויבי" עכ"ל. ומשמע להדיא שדוד המלך ע"ה אמר שירה אף קודם שנושע וצ"ע.

ואולי אפשר לומר דהנה המלבי"ם בתהילים ביאר באופן אחר את הפס' ויסודו הוא דלפי גודל האמונה שיש לפני שנעשה הנס, שהוא מאמין עד שכבר יכול לומר שירה, זה גופא הסיבה לעשיית הנס, ולפ"ז י"ל דזה הביאור של "אז ישיר" - עלה בליבו לומר שירה, וזה גופא מרומם את האדם ומקנה לו את הסיבה לישועה ודו"ק.

"משה ובני ישראל" - משה ובני ישראל מוזכרים בנפרד, ובגמ' (סוטה ל') מובאות ג' שיטות איך היה אופן אמירת השירה.

רע"א - כגדול המקריא את ההלל, ז"א שמשה אומר את השירה ועמ"י ענה אשירה לה'.

ר"א - אומר המקריא את ההלל, ז"א שמשה אמר פס' ועמ"י ענה אחריו את הפס'.

ר"ג - אומר כסופר הפורס שמע דהיינו שמשה החל את השירה וכל ישראל אמרו אחריו.

רצ"ב מה ענין פלוגתם. ואפשר לומר דהנה מבואר בפס' ובחז"ל, שגם אחרי יצי"מ היו לבנ"י ספקות לגבי השליחות של משה רבינו. ועל הים הגיעו למדרגה של ויאמינו בה' ובמשה עבדו דהיינו הם הכירו במשה רבינו והתבטלו לפניו וע"י כך זכו והגיעו לדרגת גילוי ה' עד כדי "ראתה שפחה על הים" וכו', וכל השירה הייתה ע"י

הגאון רבי יהונתן פרלמן שליט"א

"אם ימלאו העבים גשם על הארץ יריקו. ואם יפול עץ בדרום. ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא" (קהלת יא, ג)
רש"י: אם ראית עבים מלאים גשם, ידעת שסופם יריקו גשמייהם על הארץ. במקום שהטובה צומחת וניכרת שם סופה לנוח.

אף כן דע שאם יפול עץ וגו', אם ישכון אדם חכם וצדיק בעיר או במדינה, מקום שישכון שם יהיו ניכרין מעשיו אחרי מותו וחכמותיו ומדות תרומיותיו.

ותשלום טובה ליושבי המקום על מנהג הטוב שהדריכם בדרך ישרה.

"יפול" - ישכון כמו (בראשית כה) "על פני כל אחיו נפל".

***

הבה נלמש את היהלומים שבכתוב ובדברי רש"י: עצם דברי רש"י צריכים ביאור במה שפתח לבאר בענין עבים מלאים גשם, איך ענין זה מתקשר לאדם חכם וצדיק בעיר?

בא רש"י ומחכימו דעה בהנהגת העולם: מנסיונו אנו יודעים שגם כשיש עננים מלאים גשם, לא תמיד הם יריקו מימיהם במקום שאנו רואים אותם. לעתים ירד הגשם במרחקים או שלא ירד בכלל, וזה לכאורה שלא כדברי רש"י.

ברם, נסיונו מתייחס לעניינים גשמיים. אבל בעניינים רוחניים מבאר רש"י כשיש רב חכם וצדיק בעיר מוכרח שטובותיו יגיעו לעירו. ובמה זה תלוי? עד כמה שבני העיר מתבטלים לרב, מכבדים אותו ונכונים לקיים הוראותיו, ואת זה ביטא רש"י בלשונו: במקום שהטובה צומחת וניכרת, שם סופה לנוח! כשהאדמה מכשירה עצמה להצמיח, לשם יבוא הגשם, יניב את הקרקע ויפריחנה.

***

חידוש נוסף מצא רש"י בכתוב: הרבה יותר ממה שהעץ מגדל את העלים לעצמו, הריהו מגן ומסיך על הארץ בריבוי עליו. אם ישכון "העץ" - התלמיד חכם על כל בני עירו, בדרום - דהיינו בבחינת "כל הרוצה להחכים ידרים" - שהוא משפיע על בני עירו "חכמה", ואם בצפון - בבחינת "הרוצה להעשיר יצפין" שהחכם משפיע על בני עירו "ברכה" גם בדרך ארץ ובעניינים הגשמיים ומביא עליהם רוב טובה. והרי הרב "נופל" - "שוכן" על העיר כשם שהשכינה שורה על ישראל.

***

מדוע בחר הכתוב להגדיר את השפעת הרב בעיר במילה "יפול" במקום הפועל "ישכון"? מפני שבזה באה לידי ביטוי קרבת הרב אל "צאן מרעיתו" - עם היותו רב גדול ונכבד מ"מ אין הוא מנשא עצמו לגבהים, אלא נופל - שוכן עם קהילתו בתוכם! בבחינת "לשכני בתוכם".

***

מוסיף רש"י ומפרש "אם יפול" לפי פשט המילים הכוונה אחרי מותו של החכם. ובא הלימוד בזה כמשל לעץ: בחייו ובפריחתו של העץ הריהו מתנשא לגבהים, וכן מצוי פעמים רבות שהציבור מתקשה להתחבר עם המידות הנפלאות

רסיסי בכות וגעגוע

- ה' ררי כסוף וגעגוע חשים אנו בהעדר רבנו,
ר' ווייס אנו בכאב ואלם מי יתנה גודל כאבינו,
ב' צל ישותו עזת הביטוי ורווית הבהירות מתעצמת תחושת אבדתנו.
ש' ירת חייו נגדעה כרוח סערה,
מ' שמים שלחו לנו את רבנו לבוז לחמדות תבל ולגעור בים התאוה גערה,
ש' יח שפתותיו נמזג בחן עם מתק עומק הגיוני,
ו' תלה הארציות לנוכח יפעת קדושת הנהגותיו הגיגיו ומעשיו,
נ' אמנותו לבורא ולאמת היתה מרגשת ומפעימה כל תלמידיו וסובביו.
ד' ור לדור יספר על גבורותיו של האיש,
ו' רדים ושושנים כהו לנוכח שגב מראהו כשאת כח הרע הוא מבאיש,
ד' ל העט וקצרה היריעה להביע תקיפות רוחו כשאגת ליש.
ז' יכרון מתק השבתות והחגים בקרבת רבינו לא ימוש מלבנו לנצח,
צ' הלת פניו בנפש הומה בתפילתו ובאהבה לכל אדם כה עזרה את היצר לנצח,
ל' ילות וימים נהגה ונלמד מאישיותך עד שיצרנו בבכי יהא פוצח.
ע' ד כי יבוא ינון תנוח נפש הרב והרבנית ובתם בצחצחי אורות,
ה' בו גודל לאיש אשר כל חייו הי-ה אבוקה של אור ובקצווי תבל הדליק נרות.

פנינים מדברי תורתו

פעם שאלתי, כתוב בפרשת ויצא על הפסוק: "וישא את קולו ויברך" ומסביר רש"י בפירושו הראשון שבכה לד' שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה, ושאלתי, הרי רש"י תמיד אומר שהוא בא להסביר פשט בפסוקים, דיבור דבור על אופניו, ואם רש"י מביא מדרש זה בגלל שהמדרש נצרך לפשט, אבל פה רש"י בעצמו מסביר בפירוש השני שבכה לפי שבא בידיים ריקניות שלא כאליעזר, שהיה עבד אבי אבא, שבא עם מגדנות ומדוע צריך לפרש פירוש ראשון שלא על דרך הפשט? וענה לי שאצל האבות שחיו עם בורא עולם 24 שעות ודברו אתו משם מתחיל הפשט שלהם..

פעם שאלתי: יש בתורה הרבה פסוקים שנראים לכאורה מיותרים, כגון בספר בראשית: זה ילד את זה... וענה לי ע"י שהוציאני למרפסת ביתו ואמר לי: הבט כמה סביונים יש פה עד באר שבע, האם יש סביון אחד מיותר? הרי בורא עולם לא יברא שני סביונים אם מספיק סביון אחד, ולכל סביון יש את הגיונו שלו, אז ק"ו שבתורה הקדושה לכל אות, לכל מילה יש משמעויות עמוקות...

פעם שאלתי: מה התורה רוצה ללמדנו במילים "וישק יעקב לרחל"? וענה לי: שהתורה באה ללמדנו שהוא ראה ס"ת ונשקו, או רבנו, איזו קדושה!...

פעם שאלתי איך דוד המלך הספיק להיות דוד המלך ומתי? אם חלק גדול מחייו היה מלחמות וכו'? וענה לי על ר' יוסף חיים זונגפלד שפעם קיבל על עצמו תענית ובאמצע היום רצה להפסיק מהתענית, והחליט בו ברגע להתחיל ולסיים מסכת כדי שיוכל לאכול במסיבת סיום המסכת כמדומני שאמר לי שסיים זבחים ומנחות ואמר לי, ראה באיזו דרגה של איכות בניצול זמן וס"ד הי-ה לר' יוסף חיים, ואם במספר דקות זה מה שהספיק ר' יוסף חיים אז כשמדובר בדוד המלך בוודאי שבאיכות הוא הספיק בזמן קצר הספק הנשגב מבינתנו ומעבר לזה, המלחמות המתוארות בתנ"ך לקחו מספר שנים בודדות ורוב חייו הוא יושב ועסק בתורה.

מפניני הגותו והשקפתו

פעם שאל אותי רבנו, מהו הנס הגדול ביותר שהי-ה מאז שנברא העולם ועד היום שהוא ההוכחה הכי גדולה לבורא? וענה: שתורת האבולוציה דהיינו זה שאדם מסוגל להגיד דבר כ"כ מטופש שהעולם נברא מעצמו, זה ההוכחה הכי גדולה לכך שיש בורא שברא את האדם עם יכולת להגיע לעקמומיות נוראה בשכלו שגובלת בטירוף, לצורך הבחירה. והביא לדבריו משל: תאר לך שיש במדבר סהרה גמל שמת ויבוא מדען ויאמר שבמשך הזמן עצמותיו של הגמל יעברו תהליכים ולבסוף יצא מזה מטוס בוינג 707 ...

פעם שאלתי: "והבוטח בד' חסד יסובבנו" ולאור פסוק זה כיצד צריך להרגיש ולהבין ביחס לגדולי עולם שנשרפו באש וזוין וכדומה הרי הם בטחו בד' ואיך הם הרגישו את חסד יסובבנו. וענה לי: האם אתה יכול להסביר לעצמך עד היום בדרך הטבע כיצד הגעת לכל מה שהגעת וכיצד עברת את כל מה שעברת? בודאי שהכל הי-ה בעל הטבע ולך יש את הקב"ה שלך שרק אתה יודע מי הוא ביחס אליך כמו כן תבין שגם להם הי-ה את הקב"ה שלהם והם שמחו בו ורקדו איתו בחשך המשרפות. בהזדמנות אחרת הוא אמר שגם הם בברכת המזון אמרו בחן בחסד ברווח וברחמים רבים אני לא יודע איך הם אמרו אבל עובדה שהם אמרו...

פעם שאלתי הרי תמיד חינו אותנו בישיבות שכשמדברים בלומדות לא לערבב מונחים למדניים והלכתיים עם מונחים מוסריים, ומדוע מוצאים לפעמים אצל גדולי המפרשים כגון: החתם סופר ועוד, שבהסביר סוגיות בש"ס לפעמים מסבירים גדר הסוגי-ה עם תערובת של הסבר שנראה כהסבר מוסרי והלכתי כאחד? וענה לי במשל: כשמחנכים חייל להיות לוחם בקרב אומרים לו כל מיני כללים. אבל אם בשעת מעשה החייל רואה שאין לו דרך אחרת והוא חייב לקחת אבן ולזרוק על המחבל ולהורגו עם האבן האם הוא יאמר לא למדו אותו כלל כזה? הרי עכשיו ברור שזה ההנהגה האמיתית, כך הסביר במתק שפתיו, שהקדמונים גדולי המפרשים, קנו את התורה עם כל הקניינים עד שנהפכה להיות תורה שלהם וכשהם הרגישו שזה ההסבר האמיתי ברוחב ליבם, להם הי-ה מותר לומר את מה שהם אמרו אבל אנחנו, הקטנים, חייבים לתחום אותנו עם קוים אדומים לבל נעברם...

פעם שמעתי ממנו, שלא טוב לקרא ספרים על השוואה כי לפי דעתו רק לגביאים ולחז"ל היה היכולת לכתוב טרגדיות ואסונות מבלי שתרגיש קצת ברוגז עם בורא עולם ולנו אין את הכוח בזה.

פעם שמעתי אומר שבחור ישיבה ששקוע בתאוות רוחניות כגון: לשחק שחמט וכדו'. יותר קשה לו לפרוש מבחור ישיבה ששקוע בתאוות גשמיות כגון: אכילה וכדו'.

מהנהגותיו

פעם הוא דיבר איתי על אדם מסוים שלפי דעתו, דעותיו גובלות בכפירה, והוא אמר לי על אותו אדם "הוא ממש כופר" ואמר את זה בצליל חנוק מדמעות ובטון של בכי סמוי שהי-ה אפשר לחוש את היראת שמים הנוראה של רבנו, כאילו שפגעו בבנו יחידו.

טיפה מן הים הגדול

מן הנכתב והנשמע מאת תלמידיו ושומעי לקחו בארץ ובעולם כפי שנכתבו ונשמעו בסמוך לפטירתו ובמשך השנים

- בערב פסח תש"ס, פגשתי, וראיתי שאחוז התרגשות, מתהלך הלך ושוב. וכשראה שאני מתבונן, אמר לי, "אתה יודע מה הולך לקרות הלילה, איזה שפע נופל עלינו, ליל הסדר, עשרות מצוות, דאורייתא דרבנן, מצוות ד' כוסות, כרפס וכו' גשם, ממש ...
- בערב ר"ה שנה זו מצלצל אלי רבנו ומבקש מס' טלפון של ר' יואל. א. שערב לפני כמה שנים את הקהילה למקום אחר וכמובן שנתתי לרבנו זצ"ל לא מזמן פגשתי את ר' יואל ואני שואל מה רצה רבנו זצ"ל ממנו בערב ר"ה רבנו רצה לאחל לו שנה טובה ולדרוש בשלומו וזה עשה לו ממש ר"ה אחר. היות ומספר לי ר' יואל שחזר מרבנו זצ"ל אף אחד לא איחל לו השנה, שנה טובה חוץ מרבנו זצ"ל ודרך אגב מספר לי ר' יואל שהוא היה מגיע לשיעור של אורה"ח בין הראשונים ותמיד מורנו ורבינו התעניין בשלומנו וכן כל שנה ושנה במסיבת חנוכה שהיה עושה רבנו היה בא ומכבדו בדרכתו

כמה עובדות מדרום אפריקה

- בקשו מאמא שלי לבקש ברכה מהרב עבור אחד שעבר צינתור ונתנו לה מעטפה עם סכום גדול של כסף, וכשהגישה את המעטפה לרב הוא שאל מה זה? אמי ענתה לו שזה כסף עבור הרב. הרב פינקוס זצ"ל סירב בכל תוקף לקחת את המעטפה, ואמר תוך כדי שהוא מצביע על הרצפה 'אם אני אקח את המעטפה הזו, אני יהיה כזה (רצפה) ...'
- כשהייתי בחור צעיר זכיתי לשמוע את הרב דורש בכמה הזדמנויות בבית הספר ובבית הכנסת, תמיד הוא דיבר בנעימות ובמתקנות ותיבל את דבריו במשלים ערבים בכדי להסביר ולהוריד דברים גבוהים ולהפשיט אותם בצורה פשוטה ומובנת לכלל השומעים.
- זכורני מקרה שנחרט עמוק בנפשי, היה זה בליל תשעה באב, באותה תקופה ראה הרב דבר שמאוד ציער אותו וגרם לו לכאב רב (כשראה את אחד מבני הקהילה נכנס לחנות ששוכרים שם סרטים...) קם הרב לדבר, והוא דיבר בצורה שונה לגמרי ממה שהכרנו... הרב הרים את קולו ושאל בקול כפי שלא שמענו מעולם, ותוך כדי דבריו הוא הלם בדפיקות חזקות על הסטנדרד וזעק מנהמת ליבו את האמת כפי שהיא בלי להתבייש, ללא מורא וללא פחד מאף אדם. היינו פשוט המומים, ודברים שיצאו מליבו הטהור נכנסו ונחרטו עמוק בליבנו לעד!

ממפעלותיו של רבנו זצוק"ל בדרום אפריקה¹

- בתוך שנת האבל של סבי ע"ה חיפש אבי ע"ה לעשות זיכוי הרבים לע"ג. החברותא של אבי היה תלמיד של רבינו בצ"ל [דרום אפריקה], שם ספג ממנו הרבה תורה וירא"ש, והוא הציע לאבי להביא את רבינו. אבי שלא הכירו שאל האם הוא מדבר טוב, התשובה כמובן היתה מאוד טוב ומשכך פנה אבי אל רבינו בבקשה שיבוא למסור שיעורים ושיחות חיזוק. רבינו כמובן נענה בחיוב ואבי שאל "כמה צריך לשלם" ורבינו השיב את הכרטיס...

1. קטעי זכרון מתוך שיחה עם הרב יונה כאהן שליט"א בנו של הרב מנחם [מנח] כאהן ז"ל שהיה ממקורביו רבינו זצוק"ל בדרום אפריקה. ייש"כ על שהקדיש מזמנו עבור מסירת דברים אלו. זכות זיכוי הרבים וחזקתו של רבינו זצוק"ל תגן בעדו אלף המגן להתברך בכל מילי דמיטב ברו"ג מתוך מנוחת הדעת ושלוות הנפש.

- רבינו הגיע לביתנו פעם ראשונה ביום שישי בשעה 2:00 בצהריים [טיסות ישירות היו רק פעמים בשבוע], ובאותה שבת התארח בביתנו. אבי שהיה "יקה" סידר לו דרשות לכל השבוע ממש לפי הדקות... ורבינו התחיל להסתובב ברחבי העיר. כבר בדרשה במוצאי שבת היו כ- 250 איש שבאו להתבשר מתורתו וכך במשך השבוע הראשון מסר רבינו "שלושים" שיעורים לכל הקהלים ולמגוון גדול מאוד של אנשים.
- לאט לאט התחיל רבינו לבוא עוד ועוד עד שנהיה לו קביעות של שני שבועות בחודש. משכך, ארגנו לו דירה פרטית שם היתה לו את הפרטיות הנצרכת, ולשם היינו מביאים לו ארוחות שהכינה אמי שתחיל. בשר לא אכל רבינו מחוץ לבית אבל דגים ושאר מאכלים הייתי אני ואחיי נוהגים להביא לו מעת לעת.
- זכורני כשהייתי בת"ת בכיתה ט' [מקביל לש"א י"ק] הגיע רבינו למסור שיעור ובתוך הדברים העיר אחד מחברי כי זה נגד גמרא מפורשת. רבינו מיד שאל איזה גמ' וחברי השיב, אמר לו רבינו מיד אין גמ' כזו בכל הש"ס.
- רבינו היה מוסר שיעורים לאברכים ובע"ב. שיעורים קבועים ומזדמנים, ובד"כ היו מקליטים את דבריו וכל פעם שהיה מדבר דברים שקשורים לסודות התורה היה מכבה את מכשיר ההקלטה ואומר זה לא בשביל הקלטה, וזכורני מקרה מסוים בענין זה שהביא את דברי מהרח"ו בסו"ס "שערי קדושה" בענין הרמב"ן בפ' "אחרי מות" שמביא דברי ה"אבן עזרא" בענין שעיר המשתלח וכו', והגיע משם לנושא של הזהירות ח"ו מקבלה מעשית שלא כראוי, כיבה רבינו את המכשיר [כנ"ל] בטענה שאין זה בשביל הקלטה,
- פעם נכנס רבינו אל סופר גדול שהיה בבעלות נכרי (והמנהל שם היה יהודי שאינו שומת"צ רח"ל) ובתוך הליכתו בדרך מתעסק התנגש רבינו באחד המדפים וצנצנת זכוכית של "קטשופ" נפלה ארצה ונשברה, רבינו מיד הרים את השברים ובא לשלם למוכרת, המוכרת התנגדה למכור מוצר פגום, ורבינו הסביר שהוא שבר ורוצה לשלם, והיא אמרה שהחוק אומר שאם זה נשבר במקום הילוך האנשים [משולחני ולחוץ...] אי"צ לשלם, ורבינו לא הסכים ונסה שוב ושוב ומשלא הסכימה הלך רבינו למדף לקח מוצר כזה חדש שילם והחזיר למדף...
- היה שרצו לעשות ערב חיזוק לנשים בתפקיד אם בישראל, ועשו ערב גדול של פעילות לנשים עם הגרלות וכדו' ע"מ למשוך נשים רבות, והמרכז של הערב היה דברים חוצבים להבות של רבינו על התפקיד המיוחד והחשוב של בנות ישראל. חלק מן הנשים שהיו שם נשים מרקע מודרני הפריע להם שלא נאמרו דברים הערבים ממש לאזניהם כפי שהיו תמיד רגילות לשמוע שכולם טובים - ורצוים - הכל בסדר וכדו', אולם במשך הזמן כולם נמשכו והבינו את דבריו שיצאו מלבו הטהור ודבריו השפיעו מאוד, וגם אלו נעשו משומעי לקחו - ממש מי שיש בו ירא'ש דבריו נשמעים.
- באחד הפעמים שחזר רבינו לא"י ביקשו אבי להעביר חבילה לאחי ר' נפתלי דב שלמד אז בשייבת "הנגב" אצל מרן הגד"י מאיר זצ"ל. משהגיע רבינו ארצה צלצל מיד לאחי, ואמר: שלום, דובי יש לי חבילה עבוקר. אחי מיד שאל מי זה ורבינו בפשטות שמשון פינקוס, אחי שעוד לא הבין שאל שוב מי זה ושוב עונה רבינו בפשטות שמשון פינקוס מאופקים. אחי מיד התנצל הא הרב פינקוס כן וכו' ורבינו בפשטות לא הכל בסדר רק תדע יש חבילה הכל בסדר.
- בפעם האחרונה ששב רבינו לא"י לפני הפסח שאלו אבי מתי יבוא שוב, בדרך כלל התשובה לשאלה זו היתה בעוד שבועיים וכדו', וכאן פרש רבינו את ידיו לצדדים כאומר איני יודע. אבי אז לא הבין מאי האי אך כשקיבל את הבשורה המרה על הסתלקותו הפתאומית הבין למפרע את התשובה ואמר שוודאי בעומק נפשו הטהורה הרגיש את העתיד לבוא.

זכותו תגן עלינו, אמן.

פעם דיברתי אתו על אדם מסוים שניהל מוסד שלא הי-ה לפי רוח היהדות בדרך ישראל סבא, והוא דיבר נגדו בחריפות קשה ושאלתי מדוע? וענה לי: הוא גזל את האוויר שאני נושם, אין לו זכות לחיות ואמר זאת בכזו קנאות שקשה לשכוח.

לפני שנים הוא לימד בישיבה בירוחם. יום אחד יצאה שכנה חילונית וצעקה וקללה וטענה שהילדים עושים רעש בלומדם בקול גבוה וכו'. מורנו ורבנו יצא אלי-ה ושאל אותה אם הוא יכול לשאול אותה שתי שאלות אבל בתנאי שתעני לי בכנות? ואמרה שהיא מוכנה. ואז הוא שאל אותה: תארי לך שאת נוסעת בכביש מירוחם לדימונה בשתיים לפנות בוקר לבד ולפתע קורה לך קלקול באוטו ואת לא יכולה להמשיך לנסוע ואת לבד במדבר הנורא ושואלת מאין יבוא עזרי ולפתע, לאחר כחצי שעה כשאת בפחד נוראי עוצר לידך אוטו בחריקת בלמים ויוצא משם משהו לעזור לך האם היית רוצה שייצא לעזור לך אחד שנראה כמוני או שייצא משם שני בחורים עם עגיל באוזן? ענתה לו הייתי מעדיפה שייצא אחד כמוך לעזור לי. ועוד שאלה הוא שאל אותה: אם תחזיקי ביד ארנק שיש בו 100,000 דולר, מתי היית מחזיקה אותו חזק יותר מפחד פן ייגנב, כשאני הייתי יוצא לעזור לך, או כשהיו יוצאים השניים הנזכרים לעיל? וענתה לו: כשאתה היית יוצא לא הייתי מפחדת. אז הוא שאל אותה: אם היא מודה שאני יותר יפה מהם, אז מדוע את שונאת אותי?

אוי על דעבדין ולמשתכחין, אוי רבנו מי ייתן לנו תמורתו!

יהי זכרו ברוך
ת.נ.צ.ב.ה.

הכותב בכאב ובדמעה

שמואל סרויה

הגאון רבי יהונתן פרלמן שליט"א המשך מעמוד 17

של "צמרת העץ", מכל מיני סיבות וטעמים.

אכן, אחרי מותו, כמו שבמשל - העץ נפל והוא וצמרתו שרועים על הארץ - דוקא אז נפתחת תקופה מרהיבה של חיבור רחב - משורש העץ ועד צמרתו - עם מעשיו של הצדיק, וחיבור עמוק יותר עם חכמתו, והעם פוסעים בעקבות מידותיו התרומיות שהנחיל בחייו - "וגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם" באופן נפלא.

***

ותשלום - השלמת טובה - תהיה ליושבי המקום כשינהגו במנהגיו הטובים שהדריכם החכם והצדיק בחייו. מורנו הגאון הצדיק הפליא בהנהגותיו בחייו להיות נופל - שוכן בתוכנו. כשראה תינוקת בוכה זינק ורץ לחצר כדי "למחות דמעה מעל כל פנים".

ראינו פעם שאדם פשוט והמוני צעק מצדו השני של הרחוב: "הרב פינקוס" ותיכף ומיד הפנה רבינו את פניו בחיוך ובהארה, ולא עוד אלא שמיחר לקראת אותו אדם להקשיב לטענותיו.

והרי זה "על פני כל אחיו נפל - שכך"!

***

אלפים אלפים בנוסף לאנשי אופקים והדרום חיים "ונושמים" בכל רגע את רבינו הגדול, ואנו שואלים את עצמנו - מה היה רבינו עושה במצב הזה? נזכרים בהוראה מסוימת, או במידה תרומית אחרת ומכוונים את צעדינו כפי שהנחיל לנו מורנו ורבינו, ו"גם" לרבות את מה שלמדנו מהרבנית זצ"ל. מעשיהם ניכרים גם אחרי מותם בצורה נפלאה.

ויש בזה גם שבח לקהילותינו שייבדלו לחיים ארוכים במה שבשמחה הרכינו ראשם לקבל את ציווי רבינו והדרכתיו וזכינו שהטובה צומחת וניכרת בתוכינו.

והרי זה "תשלום - השלמת טובה ליושבי המקום על מנהג טוב שהדריכנו בדרך ישרה".

בהכנסת ס"ת לשיבת אופקים

בפורים עם הגר"י פרלמן שליט"א

בברית בשנים מוקדמות

באמירת ברכות בקניית לבנה של הרב משה

בסנדקאות

המזנוח מהלך שר

(חלקם בפר

אפיית מצות - תשנ"ד

בכרכת האילנות כחצר משפ' שפירא

עם אביו הגאון רבי חיים אברהם זצ"ל

כריקור של מצוה עם הבנים לאחר הד"ג

עם מורנו ראש הישיבה הגר"י הורוביץ זצוק"ל

ענין צדקה

בני צדקה"ל

(סיום ראשון)

בשריפת חמין - תש"ס

בשריפת חמין - תש"ס

עם מורנו ראש הישיבה הגר"ח קמיל צדוק"ל

בחנוכת בית המדרש קויתי ד' עם חמיו הגאון הגדול רבי מרדכי מן צדוק"ל והגאון הצדיק רבי וועלוול איידלמן צדוק"ל

מורנו הגר"י טשזנר שליט"א נפאם בשמחת בר מצוה לבנו של מורנו הרב צדוק"ל

ברביקות

מאזין לדבריו של הגר"ח אקדמן שליט"א

בסיום כתיבת הנביאים עם הסופר המומחה ידידנו הרב ק. ג. גרינפלד שליט"א

במסיבת חנוכה בת"ת תורה לשמה
נראים עוד מורנו רה"י הגר"ח קמיל זצוק"ל
ולהב"ח הרב אברהם דיטש שליט"א

שבועיים לפני פטירתו

בקבורת גניזה

בענין סיפור יציאת מצרים ומצוות והגדת לבנך

מונחים לפניך של הבן בכה"ג אין את עיקר הסיפור לבן וכנ"ל, ודעת מרן הגריש"א צ"ע.

והנראה בעזה"י לדון ולקיים את דעת מרן הגריש"א צ"ל, ונקדים לזה כמה הקדמות בגדרי סיפור יצי"מ ומצוות והגדת לבנך, דהנה יש לעיין בשאלה יסודית, שהנה מנהג אבותינו ורבותינו זיע"א וכך מנהג כל העולם שאין מדקדקים ומקפידים שהבנים הנשואים יהיו אצל האב כליל הסדר ולכא' תמוה אמאי, והרי האב מצווה במצות והגדת לבנך, ומה הדין ביש לו כמה בנים הרי ודאי שמחוייב לספר לכל בן ובן [ועכ"פ לדעת הרמב"ם שנביא להלן], וא"כ איך לא מדקדקים להביא את כל הבנים שיהיו מסובים אצלו כליל הסדר [ויש שרצו לומר שעכשיו אין בנו לפנינו ואינו מחוייב, וזה לכא' אינו, דוכי החיוב והגדת לבנך נאמר רק לבנו המצוי עתה אצלו הרי ודאי בפשטות צריך לדאוג שבנו יהיה על ידו כדי לקיים המצוה כמו שדואג שיהיה לו לולב בחג הסוכות], אבל חזינן שמנהגם של ישראל לא כן, והוא פלא גדול.

ב. והנראה לומר בזה אחר עיון היטב בס"ד בדברי הרמב"ם בפ"ז מחמץ ומצה בגדר המצווה דסיפור יצי"מ והמצווה של והגדת לבנך, וזה לשון הרמב"ם שם בהלכה א' "מצוות עשה של תורה לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים כליל חמשה עשר בניסן, שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור את יום השבת, ומניין שבלייל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, ואע"פ שאין לו בן אפי' חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים, וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח", ובהלכה ב' כתב הרמב"ם "מצווה להודיע לבנים ואפי' לא שאלו שנאמר והגדת לבנך, לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלייל הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות, ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן" עכ"ד.

והנראה מבואר מדברי הרמב"ם דיש ב' דינים נפרדים בדין סיפור יצי"מ, הראשון הוא מצוות סיפור יצי"מ לעצמו אפי' כשאין לו בן, ודין זה אינו שייך כלל לבן אלא מצוות סיפור יצי"מ לעצמו, והדין השני הוא מצווה מיוחדת ביחס לבנו דווקא שצריך לומר את סיפור יצי"מ, [ואמנם דעת החינוך במצווה כ"א אינה כן ואכמ"ל בשיטתו].

והנה נראה עוד מדברי הרמב"ם דשני דינים הללו חלוקים ביסודם, שהנה יש לדקדק במה שבהלכה

א. הנה בדין סיפור יציאת מצרים נאמר מצות 'והגדת' לבנך שהבן ישאל אותו והוא יספר לו הסיפור דייצי"מ וכמבואר בברייתא בפסחים קטז. וברמב"ם בפ"ז מחמץ ומצה ה"ג, ויל"ע באופן שהאב גר בחוץ לארץ ובא לארץ ישראל לחג הפסח והוא צריך לעשות ביום הראשון דחול המועד יו"ט שני של גלויות עם כל דיני ליל הסדר אכילת מצה וסיפור יצי"מ וכו', והוא נמצא אצל בנו שהוא בן ארץ ישראל ואין לו יו"ט שני של גלויות והוא חול המועד עבדו, האם בכה"ג נאמר הדין שצריך שבנו ישאל אותו והוא יענה לו או שבכה"ג שהבן אין לו כעת ליל הסדר לא נאמר דין זה.

ויסוד הנידון הוא האם אזלינן בתר האב שאצלו כעת ליל הסדר ולכן בשביל החיוב שלו יצטרך בנו לשאול אותו והוא יענה לו, או דאזלינן בתר הבן שאצלו כעת אין ליל הסדר ואין לו ענין סיפור יצי"מ כעת.

ושמעתי מהגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל (בשיעור שאמר בישיבת בין הזמנים בקהילתינו ניסן תשס"ה) שנחלקו בזה מרנן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ פרוצוביץ זצ"ל, שהגריש"א זצ"ל נקט שגם בכה"ג הבן צריך לשאול והאב יספר לו הסיפור יצי"מ כיון שאצל האב יש כעת דין סיפור יצי"מ, ואילו הגר"נ זצ"ל אמר שאין כאן דין שהבן ישאל כיון שאצלו אין כעת דיני הפסח כלל.

והנראה ב' פינקל זצ"ל הקשה על דעת הגריש"א ממה שהביא הרמ"א בס' תע"א סעיף ב' בשם התרומת הדשן, שכן קטן שאינו יודע מה שמספרים כלילה מיציאת מצרים מותר להאכילו בערב הפסח מצה, אבל קטן שיש בו דעת להבין בסיפור יצי"מ אין להאכילו מצה, וביאר התרומת הדשן בטעם הדבר (והובא במשנה ברורה שם) וז"ל דהא דרשינן והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי וכו' ודרשינן בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, ואם מילא הבן כבר כריסו במצה לא שייך לומר בעבור זה שאינו חידוש לקטן, עכ"ד, ומבואר מזה דדין והגדת לבנך נאמר באופן שלבן יהיה מצב שמצה ומרור מונחים לפניו, וא"כ פשיטא שאם אצל הבן אין עכשיו זמן של מצה ומרור כלל והוא חוה"מ גרידא דאין כאן את המצה ומרור מונחים לפני הבן, וא"כ ודאי שכאן לא יהיה את הדין של והגדת לבנך שהבן ישאל, שהרי אין מצה ומרור מונחים לפני הבן, וזה מבואר לכא' כדעת הגר"נ פ.

והנה בגוונא דהתרומת הדשן נראה שאם יאכל הבן בערב הפסח מצה יקיים בדיעבד מצוות סיפור לבן, כיון שרק חסרון בחידוש יש כאן אבל יש כאן מצה ומרור לפני הבן, אבל כאן שאין אצל הבן זמן של מצה ומרור כלל ולא רק חסרון בחפצא של המצה ומרור

א' כתב הרמב"ם בלשון 'סיפור' וכלשונו 'מצוות עשה של תורה לספר וכו' אפי' חכמים גדולים חייבים לספר'. ואילו בהלכה ב' כתב הרמב"ם בלשון 'הודעה' וכלשונו 'מצווה להודיע לבנים וכו' ואם היה הבן גודל וחכם מודיעו וכו'". ונראה מבואר מזה דחלוקים הם, שהדין הראשון שיש מצווה לספר ביצי"מ בלי שייכות לבן כלל זהו דין סיפור כפשוטו ואי"ז קשור לידיעה שיש לי על זה, ועל זה נאמר אפילו כולנו חכמים וכו' [והמשל בזה כמו שאדם מודה לחבירו על טובה שעשה עמו פעם אחר פעם ואע"פ ששניהם כבר יודעים את זה ואינו מחדש לו בזה שום דבר], ומשא"כ הדין השני כלפי הבן דווקא זהו דין אחר שיסודו להנחיל את ענין היציאת מצרים לבניו אחריו ולהודיעם את זה, וכל הרמב"ם "מצווה להודיע לבנים", וכל שבנו יודע כבר את יציאת מצרים וענינה אין את המצווה הזו כיון שכל ענינה הוא ההודעה וההנחלה לבנים, וכ"ז מתבאר להדיא מלשונות הרמב"ם והוא מושכל מאוד.

ובאמת שכן מורה לכאן מה ששינוי בהגדה, "כנגד ארבעה בנים דברה תורה" וילפינן להו מקראי, ומבואר לכאן שדין והגדת לבנך הוי בארבעה סוגי בנים הללו בלבד ולא מצינו עוד בן שחייב לספר לו, והנה המובחר שבכולם הוא החכם, אך גם החכם לא איירי כשהוא יודע את ענין היצי"מ ויסודותיה שהרי הוא השואל "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציווה וגו'", והוא רק חכם במה שהוא רוצה לידע ויכול לידע אבל עדיין אינו יודע, וא"כ על זה קאי חיוב ההודעה לבנים להודיעם ותו לא, ואם בנו כבר יודע אין את המצווה הזו המיוחדת שצריך להודיע לבנו, ויש רק את הדין הראשון שצריך לספר ביצי"מ לעצמו ששייך גם כשאין לו בן כלל.

וג' עוד בחילוק שבין ב' הדינים הללו, שבדין הראשון של סיפור יצי"מ יש את הענין המיוחד של כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, דזה נאמר בדין 'סיפור' שכמה שיותר מרחיבים ומפרטים בו זהו סיפור יותר מעולה, אבל בדין המיוחד להודיע לבנים לא מצינו שצריך להודיע לו רק את עיקר הענין של יציאת מצרים ואין מצווה להרחיב בכל המדרשים של מכת דם וצפרדע (א.ה. וכן מדקדק שהרמב"ם הזכיר בהלכה א' בלבד ואילו בהלכה ב' כתב ללא תוספת זו).

ומעתה מיושב היטב מנהגינו שאין מדקדקים שכל הבנים יהיו בליל הסדר אצל האב לקיים בהם מצות והגדת לבנך, דכיון שהם כבר גדולים ויודעים היטב את ענין הסיפור יציאת מצרים ופרטיו העיקריים תו לא נאמר בזה המצווה דוהגדת לבנך, ואין מחוייבים להיות אצל האב. [עיקר יסוד זה נתעוררתי מספר תורת

העבודה והתשובה להגר"ס ערלנגר זצ"ל וראיתי שכן מובא מהגרמ"ד סאלאוויציק זצ"ל].

ושוב הראוני שנ' מפורש כן בדברי האבודרהם (שער ההגדה ד"ה עבדים היינו וכו') וז"ל שם "אפילו כולנו חכמים שכבר ידענו דרכי ה' כולנו נבונים שמבינים אנחנו הכוונה במצוות וכו' כולנו יודעים את התורה ומה שנוציא בפינו ידענוהו אע"פ כן אנו מצווים לספר ביצי"מ בשמחה ובהודאה, וכ"ש שיש לנו להודיע לשאינם יודעים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא וכתוב כי ישאלך בנך לאמר מה זאת ואמרת" וגו' עכ"ל הרי מפורש בדבריו דמצווה להודיע לבנים רק לאלה שאינם יודעים. וב"ה שהנחנו בדרך אמת².

ג. והנה אשכחן במצוות סיפור יצי"מ דין שיהיה כסיפור בדרך של 'שאלה ותשובה', [והעמק ברכה הביא מהגר"ח זצ"ל דזהו אחד מהחילוקים שבין זכירת יציאת מצרים דכל השנה לסיפור יציאת מצרים של הלילה הזה], ויש להסתפק לפי מה שנתבאר דב' דינים חלוקים הן, האחד עיקר סיפור יצי"מ לעצמו והשני דין הודעה לבנים דווקא, האם הדין הזה שיהיה בדרך שאלה ותשובה הוא בדין הראשון של הסיפור יצי"מ של עצמו או בדין השני של ההודעה לבנים דבעינן שיהיה זה על ידי שישאלו הבנים ויענה להם, או שהוא בשני הדינים גם יחד.

ואמנם דהדברים ברורים ומפורשים שדין זה של שאלה ותשובה הוא בשני הדינים של סיפור יצי"מ, ראשית לענין המצווה להודיע לבנים הרי מבואר בגמ' בפסחים וברמב"ם שם הלכה ג' דצריך לעשות שינוי כדי שיראו התינוקות וישאלו, ויאמרו מה נשתנה וכו' עד שישב להם וכו', שהוא מהדין המיוחד של ההודעה לבנים שזה צריך להיות ע"י שישאלו וישב להם. (ואמנם כתב הרמב"ם בהלכה ב' דמצווה להודיע אפי' אם לא שאלו אך מ"מ לכתחילה בעינן שישאלו ויענה להם וכדכתיב בקרא כי ישאלך בנך וגו').

ומאידך הרי מבואר בפסחים קטז. דאם יש לו בן בנו שואלו ואם אין לו בן אשתו שואלתו ואם אין לו אשה שואלין זה את זה ואם היה לבדו שואל לעצמו ופסק כן הרמב"ם בסוף הלכה ג' שם, ומבואר דאפי' באופן שאין לו בן כלל ויש כאן רק את המצווה הראשונה של הסיפור לעצמו צריך לעשות בדרך שאלה ותשובה, ואפי' כשהוא לבדו ואין אחר עימו צריך לשאול ולהשיב לעצמו סיפור דיצי"מ, וא"כ מבואר דבב' הדינים יש דין שיהיה בדרך שאלה ותשובה.

והנה יל"ע האם במצווה הראשונה שיש לו לספר ביצי"מ מצד הסיפור ידיה וצריך כאמור להיות בדרך שאלה ותשובה, דהאם יש מעלה במה שבנו ישאל

(המשך בעמוד 46)

התורה 'בשעה שמצה ומרור מונחין לפניך' וכמבואר בתרומת הדשן הנ"ל שאז הסיפור נתפס אצלם באופן מוחשי וכל זה בכלל 'להודיע לבנים' שמעצמם ילדיו הקטנים לא יגיעו לזה, אבל לבניו הגדולים שמבינים לבד את ענין המצה והמרור לא פחות מאביהם הרי אי"ז בכלל 'להודיע לבנים', ודו"ק.

² והנה טען ת"ח א' שלפי הנתבאר א"כ 'הגנות לקחו לנו את המצווה של והגדת לבנך' דכהיום כל ילד בגן כבר יודע את כללות הסיפור דיצי"מ ותו לכאן אין האב מקיים את המצווה להודיע לבניו. אבל נ' שאינו כן, דאף ששמעו את הסיפור הרי זה בדרגה קלושה ועדיין יש מקום גדול להחיות להם את הדברים באופן שחייבה

בעניין - שיטת הרמב"ם בחרוסת

והנה יעויין בטור (תע"ה) שגם כן השיג על הרמב"ם וטען עליו ג' טענות (הטענה הראשונה שם כנראה מבוססת ע"ז שהלכה כרבנן ע"ש). טענה שניה, הקשה בעל המנהיג דלדעת הרמב"ם (וכן שם בשם רב עמרם גאון) "דלדבריהם שמצה היא זכר לחירות וחרוסת זכר לטיט (בפשטות לפי ראב"צ) ואיך יתחברו זע"ז", וטענה שלישית כתב הטור דהרי מצה דאורייתא וחרוסת דרבנן ואתי חרוסת דרבנן ומבטל מצה דאורייתא ע"כ השאלות בטור. (בקשר לשאלה השלישית עי' בתוס' בדף קי"ד. ובמפרשים, ועיקר הטענה של הטור שכלפי המצה דאורייתא אז טעם חרוסת מבטל אבל כלפי מרור שזה דרבנן לא קשה).

והנה מה שהקשה בספר 'המנהיג' צ"ב, שהרי זה ברור שדעת הר"מ שיחד עם המצה שזה מטעם חרות, עושה חרוסת זכר לשיעבוד ומראים זאת יחדיו, וצ"ב מה נידון המחלוקת והיכוח.

ונראה דלדעת הר"מ יש כאן שיטה אחרת בעניין החרוסת (ויתכן לומר גם כן גם בדעת הראשונים אחרים). דהנה הר"מ כתב (פ"ז י"א חו"מ) וז"ל "החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט שהיו עובדים בו במצרים. וכו' וכיצד עושים אותה וכו' ומביאים אותה על השולחן בליל פסח". וצ"ב מה שכתב שמביאים על השולחן, במצה ומרור לא כתב שמביאים אלא כ' (בהל' י"ב) "מצות עשה אחת לאכול בשר ופסח על מצה ומרורים", וכנראה הרמב"ם נקט לשון זה מהמשנה (ק"ד) "הביאור לפניו מצה וחזרת וחרוסת", "ואי לאו מצוה משום מאי מייתי לה" (א"ר אמי משום קפא וכו') ולשון הגמ' משום מאי "מייתי" לה, היינו שיש בחרוסת עניין להביאה, ולראב"צ יש עניין מצוה להביאה, ולרבנן "משום מי מייתי", ומשמעות הדברים שאומנם בחרוסת מטבילים אבל עיקר העניין שיהיה על שולחן הסדר. ועיקר עניין החרוסת כיון שיש מצוה לזכור יציאת מצריים וכש"כ הרמב"ם פ"ז הלכות שחייב להראות עצמו כאילו הוא יצא, שנאמר "ואותנו הוציא משם", וממשיך הרמב"ם שם "ועל דבר זה ציוה הקב"ה בתורת "וזכרת כי עבד היית", כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית", ושם ממשיך בהלכה ז' 'לפיכך' צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות", היינו לעשות מעשים לזכור עניין זה שהיית עבד, וע"כ עושה "הסיבה" והיא מצווה מסוימת שתיקנו רבנן כדי לקיים עניין זה כדי לזכור "וזכרת כי עבד היית" וכו' וכמבואר כ"ז בחי' מרן הרי"ז הלוי (הל' חו"מ) שלפי הרמב"ם יש מצוה דרבנן מיוחדת של הסיבה לזכור העניין, ולפי זה אפשר שגם החרוסת הוא פשוט מצוה מדברי סופרים לזכור את "העבד היית" ושתהיה לפניו בשולחן ועי"ז נזכר, ומה שמטביל ג"כ עניינו לזכור בשעת האכילה של המצה (שזה זכר לחרות) באותה שעה לזכור שעוד היית ולהזכיר הטיט, אבל אין העניין לאכול

כתב הרמ"א בסימן תע"א סעיף ב', דמצה שיוצאים בה ידי חובה בלילה, אסור לאוכלה בערב פסח. והביא שם כמה מנהגים לאסור עוד דברים באכילה בערב פסח. והביא שיש נוהגים לאסור אכילת חזרת משום שיאכל מרור לתיאבון. (ופירש ה'כף החיים', שהכוונה לאכול מרור לתיאבון, היינו שאכילתו תהייה כדבר חדש ויאכלנו בחיבה). וכן ימעט במצה ביום הראשון על מנת שיאכל לתיאבון ביום טוב שני, וכך מנהג לא לאכול פירות כדי לאכול חרוסת לתיאבון, ועל החרוסת כתב הרמ"א שאין לחוש למנהג ההוא. וצע"ק, דכלפי שאר המנהגים לא כתב כן. (ועיין במשנה ברורה בס"ק ט"ו שכתב כלפי מרור שלא לחוש). ורק כלפי חרוסת כתב הרמ"א לא לחוש.

בהמשנה פסחים פרק י' (ק"ד). "הביאו לפניו מצה חזרת וחרוסת ושני תבשילין, אע"פ שאין חרוסת מצווה. ר"א בן צדוק אומר מצוה". היינו שנחלקו בעניין חרוסת האם יש בה מצווה או לא. ובגמ' קט"ז. שאלה לדעת רבנן שאין מצוה בחרוסת, אם כן לשם מה מביאים חרוסת לשולחן. והגמרא מפרשת משום קפא (רש"י - ארס, ובראשונים אחרים פ' 'תולעת') ובדעת ראב"צ שאמר 'מצוה' מובא שם שטעמו או משום זכר לתפוח (רש"י - משום "תחת התפוח עוררתיך"), או טעמו, כמו שנקט ר' יוחנן שם דהוא זכר לטיט. עי"ש.

והנה הרמב"ם פ"ז חו"מ הל' י"א, וכן בפ"ח הל' ח' פסק כראב"צ דחרוסת מצוה מדברי סופרים (- זכר לטיט). ובלחם משנה שם הקשה שהרמב"ם בפירוש המשניות כתב שצ"ל לפי ראב"צ ברכת המצוות של "אשר קידשנו במצוותיו וציונו על אכילת חרוסת", ואם כן למה הרמב"ם בחיבור שפסק כראב"צ לא הזכיר כלל שצריך לברך. ורצה הלחם משנה לומר כיון שהוה מצוה דרבנן ע"כ לא מברכים. ודחה שהרי מברכים "על אכילת מרור", וא"כ מברכים על מצווה מדרבנן. (לכאורה פשוט, ולמה צריך ראיה).

והרמב"ם פ"ח הל' ח' (חו"מ) כתב שגם כשאוכל מצה מטביל בחרוסת, (ולא רק במרור כמש"כ בגמ' והפוסקים, שנקטו שמרור מטבילים). והראב"ד כתב "א"א, זה הבל". בפשוטו נתכוון הראב"ד דאם היינו פוסקים כראב"צ דהוה מצוה אז יתכן שיש מצוה גם במצה, אבל כיון שפוסקים כמו רבנן משום 'קפא' אז בודאי שדין זה רק במרור. אבל עי' בה"מ שכתב על הראב"ד "שלא היה לו להבדיל הדבר כי לא דבר ריק", עי"ש. וא"כ לא משמע שזו טענת הראב"ד. דלפי הפי' הנ"ל שהראב"ד נקט כרבנן ודאי יש טעם שההביל דברי הרמב"ם, וכן הראב"ד לא השיג על מה שהר"מ כתב פעמיים הל' כראב"צ (שפירש דהוה מצוה מד"ס). ואם כן משמע שטענת הראב"ד היא גם שנאחז שהלכה כראב"צ. עכ"פ לומר שמטביל במצה הוה 'הבל'. וצ"ע.

"וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ" פֶּרֶק ב' (מעובד ע"פ ועדים)

לאחר חג הפסח בא זוג לפני הרב להתגרש. שאל הרב: מדוע אתה רוצה לגרש את אשתך? ענה היהודי שהאשה לא רצתה לבשל בשבילו בכלים שאין בהם חשש "שרויה" (הידור שהמהדרין נוהגים בו, שלא להרטיב את המצה במים).

אז קרא הרב לרבנית ושאלה: הגידי נא, איזה מצות הנחת לפני כליל הסדר? הרבנית שתקה, כי יראה להגיד. דחק בה הרב ואז ענתה: מצות פשוטות... ואז אמר הרב לבעל: ראה נא, בני, אני אכלתי מצה פשוטה כליל ראשון של פסח ועשיתי את עצמי כלא יודע וכלא מרגיש, למען לא אבוא לידי הקפדה או חלילה לקטטה. ואתה רוצה לגרש את אשתך בשביל "שרויה"? ועשה הרב שלום ביניהם.

מז' שיודע איזה להט קודש ומסירות השקיע הרב מאפטא באפית מצותיו - יודע מה זה "לשאוף למקסימום". ברם, כשלבסוף נלקחו המצות - קיים הרב בעצמו מידת "להשלים עם המינימום" בשמחה רבה!

נזכור על כן, בפרוס עלינו חג החירות את כנפיו, כי חירות מתחילה בביעור החמץ הגשמי ובכשרות מהודרת - אך יש לה עוד יסודות: בן חורין אמיתי מאמין שהכל נגזר משמים. ומבין, שחירות פירושה גם "לא לכעוס" ו"לא להקפיד"!

חכם אחד אמר: הכשלון הגדול ביותר הוא ליפול למידת הכעס. כי "כעס בחיק כסילים ינוח" ו"כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" ועוד "כל מיני גיהנום שולטים בו". ובפרט בערבי חגים ושבתות. ואח"כ הוא עצמו מצטער חדשים ושנים "לאן נפלתי, ואיך זה קרה לי?". בקיצור, כעס הוא "עסק" מאד לא משתלם!

ואפשר לפרש את המעשה ב"אוהב ישראל" לכוון אחר: יהודי צריך לסדר לעצמו סולם של שאיפות. תמיד צריך לשאוף למקסימום. לפעמים המקסימום הוא "מצות מהודרות מאד", ולעיתים משתנה המקסימום לשמירה על המידות הטובות - "שלא להקפיד ושלא לכעוס", ומידה זו חשובה לפני הקב"ה לא פחות מ"מצות מהודרות"! אם הצלחנו להשיג את שתיהן - מה נהדר. ואם לא - לכל הפחות נשמור על ההישג שבידנו. נחבק אותו ונשמח בו!

כשחלה ר' ישראל מסלנט, הלכו תלמידיו לאפות מצות. שאלוהו על מה הם צריכים להקפיד בהידורי האפיה. ענה להם: השגיחו שלא תצטערו ושלא תגערו באלמנה הלשה את הבצק! הנה לנו דוגמא נוספת לדרגת ה"מקסימום" שהציג ר' ישראל מסלנט בראש הסולם! ברם, בריחוק מהכעס לא די. יש לעלות בסולם המידות, לקבל כל מאורע מתוך אמונה ובשלוה.

הרבנית זילברשטיין זצ"ל בת הגרי"ש אלישיב, ויב"ל"חא בעלה הג"ר יצחק שהו בשבת קודש בחולון. לא

אחד הכללים החשובים ביותר בחיים יוגדר פה כך: "לשאוף - למקסימום, להשלים - גם עם המינימום, ותמיד בשמחה".

נפרש את הדברים: "אדם לעמל יולד" - כולנו מצווים לשמור תורה ומצוות. קיום המצוות דורש מאתנו לעמוד בלוח זמנים; להשקיע רצון, כוחות ומשאבים במצוות כדי לעשות נחת רוח לבוראנו.

בחובת הלבבות (שער חשבון הנפש, חשבון כ"א), הביא שצריך אדם לשאוף ליותר מכדי יכלתו, ואז יתן לו ד' במתנה כוחות שאין לו מצד עצמו.

דבר ברור הוא, שאין אדם מאושר יותר מהמאמין בד' ושומר מצוותיו. אך האם לא יהיה זה נכון לומר שקיום המצוות מביא את היהודי "למתח" מסוים, הגובל ב"עצבנות" כלשהי?

התשובה (כך ראינו בספרים, וע' בהקדמה לברכת שמואל ב"מ) היא חיובית, תרתי משמע.

נכון שהדרישה המתמדת לקרוא קריאת שמע בזמן, או להתפלל ג' פעמים ביום בציבור ובזמנים מסויימים - מביאה את האדם למחויבות, וכאשר מחויבות אחת "נתקלת" באילוץ אחר, אך טבעי הוא שנוצר "לחץ" מסוים.

ברם, לחץ זה הוא "חיובי", כי זה כל האדם. אין לך אדם שאינו "לחוצ" ו"עצבני" לתכלית כלשהי, אלא שעובד ד' מנתב את הלחץ- לכבוד השם יתברך, וזהו דבר מבורך! בקיצור, יש לך "עצבים" - הפוך אותם ל"עצבים קדושים". אבל בזהירות! במידה סבירה וראויה!

ערב חג החירות מתגנב לו היצר הרע גם הוא לתוך הבית, מחליק על הרצפה הרטובה ומראה את כוחו בין המגירות המפוזרות והוילונות המתייבשים. בלי שנרגיש, לוקח היצר הרע את ה"עצבים הקדושים" והופך אותם למשרתיו המרושעים. הוא מסכסך בין בני הבית. קול המריבות עולה ומתגבר, ואת חג החירות מקבלים בפנים חסרות שמחה, כעבדים ליצר!

מהי הדרך הנכונה? - ראשית, "לשאוף למקסימום" לעשות כל מאמץ שהחמץ יתבער מן הבית. להכין את ליל הסדר בברכה ובקדושה. לנקות את הבית והפציו, כמנהג ישראל בכל הדורות. ומה יקרה אם יארע עיכוב כלשהו? אולי לא נספיק הכל? הן מתאסר בערב פסח?

"האוהב ישראל", הרב הקדוש מאפטא לימדנו סוגיא קשה זו: פעם אחת בערב פסח באו גבאי הצדקה לגבות מצות בשביל העניים, הלכו אנשי הבית, נטלו בטעות את המצות של הרבי שנאפו על טהרת הקודש, ונתנום לעניים. כשגילתה הרבנית את הדבר נזדעזעה ולא ידעה מה לעשות. נמלכה והניחה מצות פשוטות בתוך המפה של ה"אוהב ישראל".

כביאור שיטת הרמב"ם בגדר לאו שאין בו מעשה ובגדר לאו ד"בל יראה ובל ימצא"

והוא הדין לעניין האיסור להשתקע במצרים כיון שאין במעשה הכניסה הכרח שיעבור על הלאו שיכול להיכנס שלא על מנת להשתקע, הדר דינא דאף דחשב להשתקע לא חשיב מעשה. ויש שהביאו ראיה לחילוק זה מדברי הרמב"ם גופא, שכלל דין זה שאין לוקין על לאו זה יחד עם ההיתרים לכניסה לארץ מצרים, ומבואר כנ"ל דכיון שעצם מעשה הכניסה לא מכריח שיעבור על לאו זה אין לוקין על לאו זה אף כשחשב להשתקע בתחילה. ה. עוד מהלך מצאנו בזה בשם מרן הגרי"ז, [הובא בהגדה של פסח מבית הלוי עמ' ל"ז], שתירץ, דשאני חמץ בפסח דיסוד האיסור הוא עצם ה'שלו', וקניינו בחפץ הוא האיסור. ולפי זה הרי בעצם הקנייה עושה מעשה איסור המתייחס אל הלאו מכיון שעשה מעשה שהחמץ יהיה 'שלו'.

מזה שאין כן במידות ובמשקולות האיסור הוא השהייה של הכלים אלו אצלו, ונמצא דעצם הקנייה אין זה מעשה דהלאו ד"כל יהיה בכיסך" וגו', דרק השהייה אצלו מתייחס אל הלאו, ואין בידי מעשה הקנייה לאשוויי ללאו שיש בו מעשה.

ולפי זה ניתן ליישב גם את הרמב"ם הנ"ל לעניין ארץ מצרים, דכיון שעצם האיסור הוא לא הכניסה אלא ההשתקעות שם, אם כן אין הכניסה מתייחסת אל הלאו ואין בכוחה לאשוויי ללאו שיש בו מעשה.

ו. והנה מצאנו פלוגתא בין הרמב"ם לראב"ד גבי לאו ד"לא תחמוד", דז"ל הרמב"ם בפ"א מהלכות גזילה ואבידה ה"ט: כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והכביר עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אע"פ שנתן לו דמים רבים הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר "לא תחמוד". ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה, ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד כעניין שנאמר "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך", חימוד שיש בו מעשה, עכ"ל. וכתב על זה הראב"ד ז"ל, "א"א לא ראיתי תימא גדול מזה והיכן מעשה גדול מנטיילת החפץ וכו'". עכ"ל.

והנה לדרך הראשונה שדעת הרמב"ם שכל המעשה מכריח את הלאו חשיב מעשה ולוקה קשה לכאורה, דהא הכא ע"י שהרבה עליו ברעים וכו' עד שלקחו ממנו במעשה המוכרח שיעבור על לאו תחמוד ומדוע אם כן לא לוקה, וצדקו לכאורה דברי הראב"ד שאין לך מעשה גדול מזה. וצ"ע.

ז. אך לביאור הבריסעקר רב בדעת הרמב"ם, יש ליישב בהקדם ביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד שגדר הלאו ד"לא תחמוד", דהרמב"ם סובר דגדר הלאו הוא ה'חימוד' ורק דיש תנאי דלא יעבור על חימוד זה אלא אם

א. כתב הרמב"ם בפ"א מחמץ ומצה ה"ג וז"ל, אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא אם כן קנה חמץ בפסח או חימצו כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אע"פ שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה, עכ"ל.

מבואר שיטת הרמב"ם דהגם שאת עצם הלאו שייך לעבור בלי מעשה מכל מקום כל שעבר עליו על ידי מעשה לוקה, ואמנם הרבה ראשונים חולקים בזה אך כך היא שיטת הרמב"ם.

ב. אך הקשו האחרונים [עיין מנח"ח מ' רנ"ח ועוד] על דבריו לגבי כל יראה מדבריו במקומות אחרים, דהנה ז"ל הרמב"ם בפ"ז מהלכות גניבה ה"ג: כל מי שמששה בביתו או בחנותו מדה חסירה או משקל חסר עובר בלא תעשה שנאמר "לא יהיה לך בכיסך" וגו' וכו', שאע"פ שאין זה לוקה ומוכר בה שמא יבוא מי שאינו יודע שהוא חסירה וימדוד בה, ואין לוקין על לאו זה שהרי אין בו מעשה". עכ"ל.

וקשה, דלכאורה היה לו לומר שאם קונה מדה חסירה או עשה מדה חסירה ילקה דבאה לו על ידי מעשה ואע"ג דעובר גם אם כבר היה לו ומשהה, ומאי שנא מכל יראה דאם קנה או חמץ לוקה הגם שעובר בלאו זה אף שלא על ידי מעשה, וצ"ע.

ג. ועוד הקשו מדבריו בפ"ה ממלכים ה"ז שכתב ז"ל, ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים וכו' בשלושה מקומות הזהירה התורה שלא לשוב למצרים שנאמר וכו'. ובה"ח כתב וז"ל, מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש ארצות אחרות ואין איסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה שבדעת הכניסה מותר הוא ואם יחשוב לשוב ולהשתקע שם אין בו מעשה". עכ"ל.

וגם כאן קשה, דלכאורה הגם שכשנכנס לא על מנת להשתקע ואחר כך חשב להשתקע הוי לאו שאין בו מעשה, אך באופן שנכנס על דעת להשתקע אם כן הוי מעשה בעצם הכניסה ואמאי שאין לוקה, וצ"ע.

ד. ויש שכתבו בדעת הרמב"ם, דרק מעשה המכריח את הלאו חשיב כמעשה, אך אם אין הכרח במעשה זה שיעבור על הלאו לא חשיב כמעשה.

ולכן לגבי חמץ כיון שמעשה הקניה או החימוץ מכריח את הלאו חשיב למעשה ולוקה, מה שאין כן לגבי משקולות כיון שיש תנאי שישהה אותם לצורך מקח וממכר ואי לא עומד למקח וממכר אין עובר בלאו זה, ואם כן אין מעשה הקנייה מכריח שיעבור על הלאו ולכן לא חשיב כמעשה ואין לוקה.

מעלת ורוממות ליל הסדר

הראשונה, ולכן גם הבן גם האב חופשיים כלילה הזה מהטומאה אם האב מכין עצמו לזה... ולכן ציונו ה' לדבר על לב בנינו כלילה הזה המקודש להשריש בלבם אמונת ה'..."

עוד כותב שם "ומתחילה צריך להכין עצמו לישב בשמחת מצוה ודרך חירות שיהיו הדברים יוצאים מליבו ועיניו יכנסו בלב בניו ויושרו שורש פרי יראת ה' ואמונתו כל ימיהם"

ויש להדגיש כאן, שלפעמים יש תחושה 'האם באמת הכנתי את עצמי אל הדרגה הזו', אבל זו עצת היצר, ועלינו להאמין בכוחותינו - בקדושת עם ישראל, שיש לנו את הכוחות להנחיל כאבות לבנים מה שקיבלנו במסורת מאבותינו מדור יציאת מצרים, ועד ביאת משיח צדקינו.

קפיצת מדרגות כליל הסדר

המשגיח הגה"צ ר' שלמה וולבה זצ"ל מחדש, שאמנם בכל השנה אסור לקפוץ מדרגות ברוחניות, אלא אדם צריך לבנות את עצמו צעד אחר צעד, אבל כליל הסדר זה מהלך שונה ומותר לקפוץ מדרגות. ומתבסס על דברי רש"י (פ' בא פ"ב פ"א) "פסח הוא ל'ה' - הקרבן קרוי פסח ע"ש הדילוג והפסיחה שהקב"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט. ואתם עשו כל עבודתו לש"ש דרך דילוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח" מבואר שכשם שהקב"ה כליל הסדר היה מדלג ומקפץ לגאול את ישראל, כך עם ישראל צריכים לתפוס במדה זו של דילוג וקפיצה, לקפוץ כלילה זה לעבודה לשם שמים, לשכוח מהקטנות, ולהיות כמהים ונכספים לדבקות בבורא ית', מעין אותו אור שהיה ביציאת מצרים (עלי שור ח"ב עמוד שצ"ב).

אמנם, אלו מושגים גבוהים, אך באמת לילה זה הוא לילה גבוה. ומובא שהגה"צ ר' חיים ברים זצ"ל המשיל זאת לאדם שגדל כל חייו בין חומות גבוהים ולא ידע שיש עולם סביבו, ופעם אחת הביאו לו סולם גבוה בו ראה שיש עולם גדול ויפה מעבר לחומות, אלא שמיד לקחו לו את הסולם. ואחר שראה מה שיש בחוץ התחיל לבנות בעצמו לאט לאט סולם שיוכל דרכו לצאת החוצה. כך כליל הסדר האדם קופץ לדרגה שהיא מעבר לחומות שלו ואח"כ חוזר למצבו, ובימים שבין פסח לעצרת מתחיל לספור ספירת העומר, ולהתעלות דרגה אחרי דרגה, עד שמגיע לקבלת התורה, והדרגות נקנות בגופו לעולם.

וכך מובא בשם האבני נזר (הגדת שם משמואל) שכל השנה הסדר הוא קודם 'ורחץ' - להטהר מהטומאה ואח"כ 'קדש', אבל כליל הסדר - הדרך להתקדש מיד אפילו לפני הטהרה, וכפי שהיה בזמן גאולת מצרים, שהקב"ה קידש את עמו ישראל לפני שיצאו הם מטומאתם.

"ליל שמרים הוא ל'ה' - מימות אביהם היה הקב"ה מצפה לזה הלילה להוציא את בני ישראל ממצרים כמו שהבטיחם. ולישראל הוא 'ליל שימורים לכל דורות' - שמצפים לזה הלילה לחוג בו את חג הפסח ככל חוקותיו ומשפטיו" (רשב"ם בפ"י עה"ת שמות י"ב) הציפיה הזו של כלל ישראל לליל הסדר מורגשת בכל דור ודור ומקיפה את רוב רובו של עם ישראל, גדולים וקטנים, אנשים נשים וטף - לחוג בו את חג הפסח ככל חוקותיו ומשפטיו.

הגה"צ ר' חיים ברים זצ"ל תיאר את נוראות הלילה ואמר "מה נורא הוא הלילה, ליל התקדש חג, ליל הסדר, לילה המאירה בשחקים לדורים על הארץ כאור יום מהאור הנערב הגנוז לצדיקים מששת ימי בראשית, אין לילה כמוהו בכל השנה כולה כמו ליל זה המסוגל להתעלות ולקירבת ה'".

ומובא בשם הגר"א (אורות הגר"א) שאמר "לא מצינו בכל מקום מצוה לעשותה דוקא כלילה... ורוב המצוות הם ביום דוקא ולא כלילה, וכליל הסדר נתחייב דוקא הלילה במצוות ולא היום... וזהו שהקשה מה נשתנה הלילה הזה" - והתשובה לשאלה זו, שהכתוב קרא ללילה הזה 'יום' "ולכן הלילה הזה נתחייב במצוות כי אין לו בחינת לילה כלל"

שורש מעלת ליל הסדר

ובשורש מעלת הלילה כתב הרמח"ל "ושורש כולם הוא סדר שסידרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מן הזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקיבלו" (דרך ה' ח"ד פ"ז). ובמאמר החכמה להרמח"ל "הנה ביציאת מצרים נבררו ישראל ונבדלו מכל העמים להיות מתעלים במדרגתם ממדרגה האנושית והחומרית, ולהיות ראויים להתעטר בעטרת הקדושה וכו', והנה כלילה הזה כל זה מתחדש, ומתעורר מה שנעשה בראשונה, וזה עצמו סיוע אל הגאולה האחרונה שתיעשה".

ובשל"ה (מסכת פסחים) "כל עניני החירות שאנו עושים כלילה הזה, הוא חירות הנפש אשר נגאלנו מהקליפות מ"ט שערי טומאה והוציאנו לחירות, ועל זה אנו עושים סימני חירות ושמחים בשמחה של מצוה".

ובאור החיים הק' (במדבר כ"ג - כ"ד) עה"פ "א-ל מוֹצֵיָאֵם מִמִּצְרַיִם" מדייק מהלשון 'מוציאים' שהוא בכל שנה ושנה מחדש, וכתב "על כן אמרו יודעי פנימיות התורה כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה, ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים".

ובס' מנוחה וקדושה לתלמיד הגר"ח מוולאז'ין (ח"ב י"ט) כתב "וכן בכל שנה נוצץ כליל פסח הקדושה

כתב השל"ה הק' (מס' פסחים נר מצוה) "ויחזור לביתו ויתנהג הוא ואשתו כמלך וכמלכה ובני ביתו כבני מלכים, ויכינו כלי כסף וכלי זהב ובגדי משי ורקמה, מכל מה שחננם הי"ת, והכל כדי להראות לכל שמחת לבו בחסדו של מקום".

וביסוד ושורש העבודה (שער ט' פ"ה) כתב "ילך לביתו לשלום בשמחת הלב מאוד ומאוד באהבת הבורא יתברך שמו ויתעלה, שבחר בנו הלילה הזה להיות לו לעם סגולה מכל העמים כיום הזה שהוציאנו ממצרים, וכוונתו ית"ש בהוצאה זו לקרב אותנו לעבודתו בתורתו ובמצוותיו הקדושים. ועיקר עבודת האדם לה' יתעלה היא **שמחת הלב** באלוקותו יתברך שמו וזיכרו לעד ובעבודתו, ועבודה תמה זו יכול האדם לקיים בכל עת ובכל רגע ואינו מכיר בזה רק יוצרו ובוראו, והיא עיקר העבודה לה' יתעלה".

והגרעק"א מבטיח "ואני מבטיח באמונה, דמי שיעשה מצוה בחשק, ויחשוב בשמחה 'בזו הרגע אני מקיים מצות בוראי' כמעט לא ירגיש טעם מרירות כלל" - כוונתו על אכילת המרור שהיו אוכלים בזמנו רק חזרת (חריין). ואפשר ללמוד מדבריו, שגם כשנמצאים במצב של מרירות, מי שיתעלה בלילה הזה בקיום המצוות, ויקיים המצוות בשמחה ובחשק, אז בכח המצוות של הלילה הזה יתעלה מעל המצב הרגיל, ולא ירגיש את המרירות אלא רק הרגשות קדושות.

דאיך מגיעים לשמחה הזו כתב הפלא יועץ (ערך פסח) "ולפי התעוררתו ולפי מעשיו כך יהיה לו סייעתא דשמיא, והבא ליטהר מסייעין אותו שישמח בעושי שמחה רבה, שמחה של מצוה כדת מה לעשות".

בלילה הזה נצטוינו כמה מצוות דאורייתא, ומובא שהגר"א חישב 64 מצוות בלילה הזה, ולכן מוטל עלינו לקיים את כל המצוות והמנהגים בהידור רב, וכפי המסורת שנהגו אבותינו איש איש ומנהגיו, ולהנחילם לדורות הבאים, מתוך התעלות ורוממות ושמחה עצומה באושר שזכינו לכך.

ומובא בשם החיד"א (בספר לב דוד) "כל מעשיו, ובפרט בלילה הקדושה הזו, ידקדק שיהיו אליבא דהלכתא ולצאת ידי חובה אליבא דכו"ע, בשגם כל ימי חלדו, כל פניות שהוא פונה יהיו לצד ימין ולא יתפוס קולות על אחת כמה וכמה הלילה המקודשת היא נפלאות והקולות יחדלון"

רוממות סיפור היציאה בליל הסדר

אותה תחושה של רוממות ושמחה פנימית, מלווה את האדם כבר מכניסתו לביתו בליל הסדר, מלווה במלאכים שבאים לשמוע את הסיפור של בני ישראל, ולובש את הקיטל - שלדברי המהר"ל הוא בגדי לבן כדוגמת כה"ג לפני ולפנים. וגם להטעם דדרך חירות, שהרי הוא חירות מיצה"ר וחירות מטומאת מצרים.

ובפרט כשמגיעים אל ה'מגיד' - למצות עשה דאורייתא של סיפור יציאת מצרים בלילה הזה, בשעה

שמחה ומרור מונחים לפניך, הרוממות גואה מתוך שבה והודאה לה' יתברך על גאולתנו ופדות נפשינו.

וכבר הפליג הזה"ק (פרשת בא מ' ע"ב) ברוממות מעמד הסיפור וכך כתב [תרגום] "בה בשעה מקבץ הקב"ה את כל החבורה שלו ואומר להם, לכו ושמעו הסיפור של השבח שלי שמספרים בני ושמחים בגאולתי. אז מתקבצים כולם ובאים ומתחברים עם ישראל ושומעים סיפור השבח ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם, אז באים ומודים לקב"ה על כל אלו הניסים והגבורות ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ השמחים בשמחת הגאולה של אדונם".

ועוד בזה"ק [תרגום] והמלך שב מגינת הביתו, בכל לילה ולילה בחצות, הקב"ה נכנס לגן עדן עם הצדיקים, אבל בלילה הזה יורד להיות עם ישראל העושים רצונו במצוות הלילה".

והרשב"א כתב בהגדה שלו "דע ידידי, כי נצטוינו מאז זרע יהודה ואפרים לספר ביצי"מ כדי להבין סודות נסתרים כשמש בעת צהרים, ולפי המעלה שנתנו להם אבותינו... אמנם דעו רבותי שאע"פ שהדברים כפשוטם, הנה הנשמה שבהם היא המעלה הגדולה".

ומובא בהגדת חתם סופר בשמו "מובטחים אנו אפי' בגלות הזו, בשעה שאנו יושבים לספר ביצי"מ לבנינו, להשריש בלבנו יראת ה' - אזי שפע אלוקי עלינו כמו ביציאתנו ממצרים".

וכשמכתובננים בענינים אלו מתעלים ומתרוממים מעל התחושות הרגילות, ואז זוכים שצאצאינו ג"כ נדבקים באווירה, כשרואים את האב מתרגש ברגשות קודש באמירת "הא לחמא עניא" ושאר ההגדה. ובהתבוננות זו מתאזרים בכוחות מיוחדים ובתעצומות להתגבר על אותם הפרעות צפויות של הילדים וכיו"ב, מתוך שמחה פנימית ורוממות הרוח.

שולחן עורך - כסעודה רוחנית

וגם הסעודה שסועדים בלילה הזה, יש לה דרגה רוחנית גבוהה, וכדברי השל"ה הק' (מס' פסחים מצה שמורה) "יחשוב שהסעודה כמו סעודה רוחנית, כעין מטעמי יצחק, ודוגמא ורמז לסעודת לויתן, על כן ישב הוא וב"ב כאוכל בפני המלך, וישבו בקדושה ובטהרה ולא ישמע קולם בשום שיחה בטילה בעולם בלתי לה' לבדו בסיפור יצי"מ... ואפיקומן הנאכל באחרונה, בוודאי מורה עוה"ב וכו'"

וכן הוא בנצי"ב שמבאר מה שאומרים שני פרקים מההלל לפני המצה ושאר ההלל לאחר המצה "ומפסיקים באמצע ההלל שלא כמו כל השנה דאסור להפסיק בהלל, ובא ללמדנו שהסעודה שאנו אוכלים היא לפני ה"ה".

סגולת ליל הסדר

ובפסגת הלילה בקריאת ההלל נאמר במדרש (שה"ש רבה פ"ב י"ד) "הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ - זה קריאת

בגדר מצות ביעור פירות שביעית

"כלה מן הבית", ושפיר יכול לפזר בשוק, או בשדה, ולומר שהפירות נשארים שלו לגמרי, ואינו מפקירם אלא שמזמין הוא את כל חי לאכול משלו. ומכיון שבמציאות יש להם אפשרות לאכול, שפיר מתקיים ע"י זה עניין הביעור. והיכן רמזו בתורה דבעינן דוקא מעשה הפקר, ואטו בעינן שהבהמה והחיה יאכלו דוקא של הפקר.

ד. והנה בתוספתא מבואר עוד, שלאחר שהפקיר את הפירות, רשאי הוא עצמו לחזור ולזכות בהם. וז"ל, וחזור ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו, ע"כ. וזה מפני שכמו שאחרים רשאים לזכות, כמו כן הוא. ורשאי לחזור ולזכות בכל הפירות שאותם הפקיר, ואע"פ שהיא כמות גדולה (מעד"א סי' ו' אות ט"ו ד"ה והנה, הובא במשפט"א).

וצ"ב כיון שטעם הביעור הוא כדי שיהיה לכולם, א"כ מהראוי היה להגביל את אפשרות הזכייה רק לכמות שאותה צריך כאו"א לפי ביתו. או עכ"פ לחייב את מי שזכה בכמות שהיא יתירה על הצטרפות בני ביתו, לחזור ולהפקיר את הפירות, כדי שיהיה לכולם בשוה. ומפני שלכאורה מצות הביעור היא חובה תמידית ונמשכת, כי רצון התורה הוא שיהיה תמיד לכולם בשוה. וכמו שעד שנתכלה מן השדה היה יד כולם שוה, שהיה יכול כ"א ללקט מן ההפקר, ה"נ השתא כשנתכלה, יסוד חובת הביעור הוא כדי שיהיה לכולם בשוה לאכול. וא"כ נכלל בהחוב, שאותו אחד שזכה בכמות יתירה, יתחייב לחזור ולהפקיר.

אמנם מהתוספתא מתבאר דסגי בהפקר לשעה פורתא, וחזור ומכניס מיד הכל לתוך ביתו, ובזה יצא שפיר ידי חובת מצות הביעור, וצ"ב.

ואין לומר שמכניס הפירות לביתו בתורת הפקר, ומכיון שלא לזכות בהם, ומשו"ה פטור מן הביעור [ודין פירות המכונסים לאוצר בית דין שאינם צריכים ביעור, אחר שכבר מבווערים הם מן הבית, רמב"ן בחומש]. שהרי בראשונים מפורש שזכייתו אחרי הביעור היא בתורת בעלות גמורה, וז"ל התוס' רי"ד (פסחים נ"א ע"ב), ואחרי שהפקירן כל מי שזכה בהם, בין הוא בין אחר, רשאי להחזיק בהן בתורת אדנות... ואוכל ממנו כל זמן שהוא קיים. עכ"ל.

וכי תימא דסגי בכך שבפועל הפקיר והעמיד את הפירות במצב שהיה אפשר לזכות למי שרוצה, ואם יזכו יהיה שלהם. ומה שלא זכו, הם הפסידו לעצמם, אבל עכ"פ הוא קיים מצוותו כדבעי. זה אינו, דבירושלמי (פ"ט, ה"ד) מבואר להדיא דרשאי להתחכם ולהפקיר באופן שיכול הוא עצמו להקדים ולזכות קודם לאחרים. עי"ש דשאל רבי יצחק בר רדיפה לרבי יאשיה כיצד יקיים הביעור, ופירש הר"ש (משנה ח'), דשאלתו היתה לפי שיש בני אדם שכשמפקירין בפניהם פ"ש, קופצים וזוכים בכל ואין בעלים יכולים לחזור ולהכניס לביתם. ולכן הורה רבי יאשיה שיראה שלושה מאוהביו ויפקיר

א. ערב פסח הוא זמן הביעור של היין שקדוש בקדושת שביעית. ונוהגים כהרמב"ן (פר' בהר) שכתב שמצות ביעור היא להוציא הפירות מרשותו ולהפקירם. וז"ל והכלילי הזה, עניינו שיכלה הפירות מביתו להפקירן והוא ביעור שביעית שהזכירו חכמים בכל מקום, ואין העניין שיהיו הפירות אחר זמן הביעור אסורים בהנאה ובאכילה ויהא מחוייב לאבדם כו', ואינו אלא שהוא צריך לבערם מרשותו ולהפקירם לעניים ולכל אדם כעניין "בערתי הקודש מן הבית" כו', עכ"ל.

ענין המצוה כדי שיהיה לכולם לאכול

ב. וכתב במנחת שלמה (פ"ז מ"ב) דלכאורה עיקר סיבת הביעור הוא כדי שיהיה לכולם לאכול, וגם לחיות אשר בשדה, עכ"ל. דהיינו שתכלית ההפקר הוא כדי לאפשר לכל אחד לקחת. וסמך לזה מחי' הר"ן (פסחים נ"ב ע"ב), שכתב לבאר דעת רבי שמעון בן אלעזר, שאמר דפ"ש שהוציאום לחו"ל, חייבים להחזירם למקומן, ויתבערו שם, משום שנאמר "בארצך". וז"ל, ואפשר דה"ט דקרא לרבי שמעון בן אלעזר דאמר יחזרו למקומן ויבערו, שכיון שהביעור אינו אלא הפקר רצתה תורה שיזכו באותן פירות בני העיר (פי' היכן שגדלו הפירות), וכ"כ בחידוש רבינו דוד שם וז"ל, אבל הביעור הוא שמפקיר את הפירות לבני העיר שיהיו אוכלין כולם בשוה כו' ולפיכך הם מקפידים על מקום הביעור כדי שירווחו בו אנשי המקום, עכ"ל. ואין שום עניין ותועלת להפקיר את הפירות בחו"ל, כי שם בלא"ה מצויים להם פירות של היתר.

וגדר זה - דסיבת הביעור הוא כדי שיהיה לכולם לאכול - כן משמע גם מרש"י, לפי הבנת הרמב"ן בדבריו, וז"ל, ומצאתי לשון רש"י שכתב במסכת פסחים, וזהו ביעורם שמפקירם במקום דריסת רגלי אדם ובהמה. אולי חשב הרב שצריך שיהא מפקירם גם לחיה ולבהמה (ולכן צריך ליתנם למקום שחיה יכולה ליקח) לקיים בהם "ואכלו אביוני עמך" (וגם) "לחיה אשר בארצך", והפליג, עכ"ל הרמב"ן.

וכן נראה גם בדעת הרמב"ן בעצמו דז"ל, צריך לבערם מרשותו ולהפקירם "לעניים ולכל אדם", כעניין ביערתי הקודש מן הבית, עכ"ל. ומבואר שצורת הקיום הוא להעמידם "בפני כל אדם", שיוכלו ליקח ולאכול. וכן משמע גם ממה שדימה זאת לביעור מעשרות, שהוא נתינתם לכהנים לויים וכו'.

כמה קושיות גדולות על אופן קיום מצות ביעור

ג. והנה למש"כ הרמב"ן שצריך לעשות "מעשה הפקר", הביא מקור לזה מן התוספתא וז"ל, ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול, ע"כ. והקשה המנחת שלמה, כיון דעיקר סיבת הביעור הוא כדי שיהא לכולם לאכול, א"כ מנלן שצריך בדוקא להפקיר, כלומר להפקיע את הפירות מבעלותו, והרי פשטיה דקרא הוא

שידו עדיפה, על כן חייבתו התורה להפקיר ולבטל את "בעלותו", מן הפירות.

וזו יסוד מצות הביעור, דרצון התורה הוא שלאורך כל השנה השביעית יהיה ניכר שכל מה שזוכים ואוכלים, הכל הוא משל גבוה. ולכן כל מה שהגיע לידו, מכח האפקעתא דמלכא, ומעל גבי שולחן גבוה, צריך להאכל באופן שלא תהיה באופן שלא תהיה ניכרת בעלות ואדנות טפי מאחרים. ולכן מיד כשנתכלו הפירות מן השדות, שאז ניכרת אדנותו, עליו להפקירם ולבטל את בעלותו.

ולפי זה העניין במצות הביעור, אינו לתכלית חיובית כדי שיהיה לכולם מה לאכול, אלא יסוד החיוב הוא עניין שלילי, לסלק ולבטל את מה שידו עדיפה על אחרים (וכן נראה במכתב החזו"א שנדפס בליקוטים סוף זרעים סי' י' ס"ק ב' בתחילתו, שדחה דעת הכותב להיפך). ובזה מובן דהמצוה היא דוקא על ידי "מעשה הפקר", ולא סגי בכך שמפזר הפירות בשוק. כי "בעלותו" היא הגורמת לכך שתהיה ידו עדיפה, ולכן מחוייב דווקא להפקירם, כדי לבטל את בעלותו מהם. ומיושבת קושיית הגרשז"א שהובאה באות ד'.

ולשונות הראשונים (שהובאו באות ב') דענין המצוה היא כדי שיהיה לכולם לאכול, זה דוקא אליבא דרבי שמעון בן אלעזר שאמר שפירות שביעית שהוציאום לחו"ל, חייבים להחזירם למקומם, ויתבערו שם משום שנאמר "בארצך", ואין הלכה כדבריו, כמבואר ברמב"ם פ"ז הל' י"ב.

ואף לשון רש"י שהובאה ברמב"ם, דמשמע דהמצוה היא כדי שיהיה לכולם לאכול. דברי רש"י נאמרו בדעת ר"ש בן אלעזר, עיי"ש. (ומלבד זאת הנה התוס' שם פירשו דכוונת רש"י כהרמב"ם, שמצות הביעור היא לאבד הפירות, וכן נקטו הרבה אחרונים בדעת רש"י).

ביאור הגדר בהא דחזון וזוכה בפירות שהופקרו

ח. ואכתי צ"ב, מדוע לאחר שחזר וזכה בפירות, אין מתחייב מיד שנית להפקירם, והרי שוב נעשתה ידו עדיפא, ולמה לא יתחייב לבטל את עדיפותו. דמה טעם וסברא לומר דמצות הביעור היא חובה חד פעמית.

והנראה בזה, דהא דרשאי לחזור ולזכות מיד בכל הפירות שהפקיר, הוא מפני שעכשיו נעשו הפירות הפקר מכוחו, ולא מכח האפקעתא דמלכא. ולא דין התורה הוא המעמיד כעת את הפירות במצב של הפקר, ואפשרות זכיה, אלא הפירות הם עתה ככל חפצי הפקר שבעולם. וכשזוכה בהם, הו"ל ככל זכיה מן ההפקר, שהיא מכח שהחפץ הוא ללא בעלים. ומכיון שזכייטו עכשיו, איננה מכח רשות התורה, ואין נוטלם משולחן גבוה, על כן אין לגבי זכייטו זו שום הגבלות, ורשאי לקחת כמות כרצונו. וגם אין מניעה לכך שבעת תהיה ידו עדיפא על אחרים. ונעשה בעלים ואדון גמור, מבלי שיתחייב אחר כך שוב להפקירם. ומיושב מה שהקשינו באות ד'.

בפניהם ולא בפני כל אדם, עכ"ל. ומבואר דאפשר לקיים כך את הביעור לכתחילה, ונפסק בשערי צדק (פרק י"ט סעיף ד') ובחזו"א (סימן י"א ס"ק ו'), וכן עמא דבר. הרי שמצד גדרי חובת הביעור ועניינה, אין צריך להעמיד את הפירות אפילו לא באפשרות של זכיה.

ה. ובעיקר דין זה, דהורו לעשות כן לכתחילה, צ"ב מדוע לא נחשב כהערמה על מצות התורה על מצות התורה. וביותר קשה דלפי מה שנתבאר הוא היפך רצון התורה, שיהיה לכולם בשוה לאכול. ובאופן הנ"ל נמצא שלא עשה כלום מעניין המצוה.

לקיטת פירות שביעית הוא כנוטל משולחן גבוה, והיות האכילה והשתמשות הוא רק באופן של יד כולם שוה

ו. והנראה בזה, דהנה פירות שביעית המחוברים הם הפקר לכל, מכח אפקעתא דמלכא, וכמבואר בנדרים (דף מ"ב ע"ב) פירא וארעא אפקרינהו רחמנא (וכן הוא בב"מ דף ל"ט ע"א), ודין שביעית הוא למען דעת שהארץ היא של הקב"ה כמבואר בסנהדרין דף ל"ט, ומשו"ה אין לאדם בעלות על מה שצומח בשביעית. וכל מה שרשאים ללקוט ולזכות, הכל הוא משל גבוה, וכנוטל מע"ג שולחן גבוה.

ורצון התורה שתהיה יד כולם שוה בפירות, ולא יהיה ניכר עדיפות או בעלות לאחד על פני אחרים, וכמש"כ רש"י עה"ת (פרשת בהר פ' כ"ה פסוק ו') וז"ל, שלא תנהג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שוים בה, אתה ושכירך ותושבך, עכ"ל. וכן משמעות הרמב"ן בפירושו שם וז"ל, ותחיו בה כולכם, אתה ועבדך, והבהמה והחיה, שתחיו כולכם מאשר תוציא הארץ מעצמה בשבייתה, עכ"ל.

והנה דרשאים לא רק לאכול, אלא גם לזכות בפירות וכמו שכתב התוס' ריד (פסחים נ"א ע"ב) וז"ל, וכל מה שליקט זכה בו מן ההפקר, ואין חבירו יכול לבוא ולחטוף מידו, או להכנס לביתו וליקח ממה שקיבץ בביתו, עכ"ל. וכן מוכח מהא דהמקדש בפירות שביעית מקודשת (קידושין נ"ב, ע"א), זה עצמו מפני שאפשרות זו, של זכיה, מסורה בשוה לכל אחד ואחד, שרשאי ללקוט מהפירות המופקרים, ולזכות לעצמו, ולכן אין הזוכה נעשה על ידי זה עדיף על אחרים.

וכל אופי השנה השביעית הוא כזה, שאנו כאורחים אצל שולחן גבוה. ומתחילה נמסרו הפירות ללוקטם עם הגבלה ותנאי זה, שהזכיה וההשתמשות יהיו רק באופן שתהיה יד כולם שוה בפירות, ולא תהיה ידו של אחד עדיפה על אחרים. (ומה"ט אסור ללקט טפי מהצטרפות בני ביתו).

גדר מצות ביעור הוא לבטל את מה שידו עדיפה על אחרים

ז. והנה כל עוד מצויים פירות הפקר בשדות, אין "בעלותו" של היחיד שליטת זכיה, מחשיבתו כידו עדיפה על אחרים. אבל לאחר שנתכלו כל הפירות מן השדה, ולאחד יש עדיין פירות בביתו, מעכשיו ניכרת אדנותו ובעלותו, שהרי לאחרים ולחיות כבר אין, ולו עצמו עדיין יש פירות. וכיון שבעלותו, היא הגורמת לכך

הטעם לכך שהפקד לפני אוהביו אינו הערמה כלל

ט. וגם כשמפקד באופן כזה שיוכל הוא עצמו להקדים ולזכות לפני אחרים, שפיר מתקיימת בזה המצוה, ואין בזה משום התחכמות והערמה כלל. כי הא דבעינן שתהיה אפשרות לזכיה בפירות, איננו מדיני הביעור, אלא מגדרי ההפקד בעלמא, דהפקד צריך להעשות באופן שאפשר יהיה לזכות, וכל שבפועל שייך לזכות, שפיר דמי. וחובת הביעור היא רק להפקיע את בעלותו. אך אין צריך להעמיד את הפירות לפני אחרים, כדי שיהיה להם מה לאכול. ומיושב מה שהקשינו באות ה'.

הטעם לכך שאין ראוי לאחרים לזכות בפירות שהפקד י. והנה באורחות רבינו הקה"י (ח"ב ענייני שביעית) הובא שסיפר הסטייפלר זצוק"ל על ר"ש צורטקוב ז"ל (מנאמני ביתו של החזו"א), שעשה בשביעית יין מענבי שביעית, בקבוק גדול יותר מחמישים ליטר, לכל השנה. והוציאו בערב פסח להפקירו, ובא שכנו (כמדומה למו"ר שלא היה שומר שביעית), וזכה בו, והיו צריכים לשכנעו שיחזיר לפחות את הבקבוק שאותו לא הפקיר.

וכעס מאוד מו"ר על אלה שזוכים מהמפקירים, בזמן הביעור בשביעית, ואמר בקפידא, "הלה מקיים מצות ביעור, ובא פלוני וזוכה בזה". ואמר מו"ר להפקיר בפני בחורי ישיבה שבטוח בהם שלא יזכו בזה, עכ"ל. והובא בדרך אמונה (פ"ז צה"ל ס"ק כ"ז) וכתב שם וז"ל, ומ"מ אין ראוי לאחר לזכות בו, עכ"ל.

וביאור הדברים על פי הנ"ל, דמה שחייבתו תורה להפקיר, הקפידא היא רק על כך שידו עדיפא. דאין התורה רוצה ליקח ממנו את עצם הבעלות, ואת גוף הפירות. אלא רק לבטל את הידו עדיפא. ומה שמוכרח להפקיר, הוא מפני שאין דרך אחרת, כיצד להסיר את ידו מן הפירות, אם לא על ידי ההפקד המועיל בגדרי חושן משפט. ועכ"פ אין הפקעת הבעלות והעמדת הפירות במצב של הפקד, תכלית בפני עצמה. אלא הכל הוא אמצעי, כיצד לבטל את הידו עדיפא. ולזה סגי במפקיר לרגע אחד. ולפי זה אם אחרים יזכו בפירות המופקרים לעצמם, זה הוא נגד רצון התורה. ונמצא הוא מקיים מצוה, ואחרים מנצלים זאת לרעה, והוה הזוכה כעין נבל ברשות התורה.

והדברים מתבארים ומוכרחים מן הירושלמי, דהורו לכתחילה לקיים את הביעור באופן כזה שאי אפשר יהיה לאחרים לזכות. הרי שזכיית האחרים איננה מתנאי ודיני הביעור כלל.

שו"ר בדרך אמונה (מה' שיח אמונה פ"ז הערה 53), שמי שביער את יינו כדין וחזר וזכה בו, ונשאר לו מהיין עד לשמיטה הבאה, דעת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל (במכתב) שחייב לבערו פעם נוספת בשמיטה הבאה, עכ"ד. והוא חידוש. ובפשטות סותר למשנ"ת. [אמנם אפשר לצדד שרבינו סובר שכאשר מגיעה השמיטה הבאה וחלה האפקעתא דמלכא, היא ממילא כוללת גם את היין הזה, מפני הקדושת שביעית שבו. מחכ"א שליט"א].

טעם חובת ביעור בפירות שקיבל במתנה או ירושה או

קנאם - לפני זמן הביעור

יא. והנה יל"ע במי שקנה פירות שביעית (באופן המותר) או שירש או קיבל במתנה לפני זמן הביעור, דלכאורה מכיון שבאו לידו שלא מכח האפקעתא דמלכא ומשלחן גבוה, אלא שחבירו שליטסם וזכה בהם, הקנה לו, א"כ לכאורה לא יתחייב כלל בביעור.

ונראה שהזוכה חייב לבער מפני שהבעלים הראשון כבר התחייבו לבער, ומה שכעת מוריש או מקנה הוא גדר העברת בעלותו, ואין זה נחשב - מצד המקבל - כזוכה מן ההפקד. אלא שמקבל את מה שהיה אצל הנותן, וחשיב כפירות שבאו משלחן גבוה. על כן הוא חייב בביעור.

וכמו כן בפירות שביעית שקנאם גוי מישראל שליטסם, ואחר כך חזר ומכרם לישראל אחר, דהשני יתחייב בביעור, ופשוט.

זכה בפירות שהפקירם חבירו קודם זמן הביעור

יב. ומסתבר שהוא הדין במקרה שהמלקט עצמו הפקיר אחר כך את הפירות, ובא אחר וזכה בהם, לפני שהגיעה שעת הביעור. דפירות אלו אכתי חייבים בביעור, ואין דנים אותם כהגיעו מרשות הפקד דעלמא. כי משמעותו של הפקד כזה הוא, שמכיון שהוא עצמו אינו מעוניין בפירות אלו, ולאבדם או להפסידם אסור לו, לכן הוא מפקיר אותם, כדי לאפשר למי שרוצה בהם, שיוכל לזכות. וכל אופיו של הפקד זה הוא דנותנם בפני אחרים. ולכן זה נחשב כמניחם בחזרה ע"ג שולחן גבוה, ודו"ק. והשני שזוכה בפירות, נחשב כנוטלם מעל גבי שלחן גבוה, ושפיר מתחייב בביעור.

מזה שאין כן לגבי ההפקד בשעה שכבר הגיע זמן הביעור, שאופיו ועניינו הוא רק הסרת ידו מן הפירות, ואין כוונתו ליתנם בפני אחרים, אלא רק להפקיע ולבטל בעלותו מהם. ולכן אין כאן גדר של מחזירים למצב הקודם של שולחן גבוה, אלא הוי כשאר הפקד בעלמא, שהוא גדר העדר בעלות בלבד. וכשחוזר וזוכה מרשות ההפקד, אין מתחייב שוב בביעור, וכמשנ"ת לעיל.

הפקיר בעצמו וחזר וזכה בפירות

יג. עוד יש לדון במי שמפקיר את הפירות שברשותו, בסמוך להגעת זמן הביעור, מחמת הספק, וחוזר ומכניסם לביתו, על דעת שלא לזכות בהם, עד לאחר שיעבור זמן הביעור. ולכאורה מאחר שהפירות אלו הגיעו לרשותו שלא מכח האפקעתא דמלכא, אלא מכח רשות הפקד דעלמא, אם כן מדוע הוא מנוע מלזכות בהם מיד לגמרי, והרי לגבי פירות כאלה, אין שוב חובת ביעור.

וי"ל כעין הנ"ל, דכל הפקד שנעשה מקודם שנתכלו פירות מן השדה, לעולם יש עליו אופי של החזרת הפירות לשלחן גבוה (וכדוגמת אורח בסעודה, על שולחן בעל הבית, שמחזיר מאכל מסוים מתוך צלחתו לבין שאר המאכלים שעל גבי השולחן, וממילא מי

הארה בגדר איסור אכילת מצה בערב פסח

חצות היום הגם שאי"ז מצה שראויה לצאת בה, ומדאסרין לאכול מצה שנאפתה קודם חצות, כמו"כ יש לאסור מצה שנאפתה שלא לשמה כבצקות של נכרים, וזו ראייה אלימתא.

והנראה בזה דבין אם טעם האיסור הוא משום היכר, ובין אם טעם האיסור הוא משום תיאבון, אולם גדר האיסור הוא שאסרו לאכול "מצה" בערב הפסח, ואף המאירי שכתב דטעם האיסור הוא משום תיאבון, אך מ"מ כיון דגדר האיסור הוא שלא לאכול מצה, סבר דמצה שלא נעשית לשמה אינה קרויה "מצה" ושרי לאוכלה, ואפשר דאף החולקים הסוברים לאסור, אי"ז משום שטעמה טעם מצה וכדכתב מהרש"א, אלא משום דסברי דגם כשחסר ב"לשמה", מ"מ קרויה מצה. (ויש לתלות זאת בעיקר דין "ושמרתם" אם הוא דין "לשמה" או "כוונה", יעוין חידושי רבנו חיים הלוי, ובברכ"ש גיטין ס' י').

ואף הסוברים שטעם האיסור הוא משום היכר אין די בזה להתיר כל מצה שאין יוצא בה יד"ח, כיון שגדר האיסור הוא שלא לאכול מצה, והנידון לפ"ז הוא, האם מצה שלא לשמה קרויה מצה אם לאו.

ומעתה הגם שבירושלמי מיניה וביה מוכרח דגם מצה שאין יוצא בה יד"ח אסורה באכילה בע"פ, אך אפשר דזה נכון כשהמעכב לצאת בה יד"ח הוא מחמת דבר אחר, ואינו מגרע בעיקר השם "מצה", וכגון במצה שנאפתה קודם חצות שאינה ראויה לצאת בה יד"ח, אך אי"ז חסרון בעיקר שם מצה, אלא דין נוסף מחמת דאיתקש לפסח, וכל ששם "מצה" עלה, אסורה היא באכילה ערב הפסח, משא"כ מצה שנאפתה שלא לשמה, סברי אותם הפוסקים דחסר בעיקר השם מצה ושרי לאוכלה בערב הפסח, ועיין.

איתא ברמ"א ס' תע"א ס"ב דמצה שיוצאין בה בלילה אסור לאכלה כל י"ד, ויסודו מהירושלמי "כל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו", והתוס' פסחים דף צ"ט: כתבו בשם ר"ת דמשו"כ שרי לאכול מצה עשירה שאינה ראויה לצאת בה יד"ח, ובמהרש"א שם נסתפק האם כמו"כ מותר לאכול בצקות של נכרים, דהיינו, מצה שנעשתה שלא לשמה, דמחד אינה ראויה לצאת בה יד"ח, ומאידך יש לאסור משום דטועם בה טעם מצה, וכבר נחלקו בזה הראשונים, ואכמ"ל.

ויש שרצו לתלות זאת בטעם האיסור, דאם יסודו כדכתב הרמב"ם "כדי שיהיה היכר לאכילתה בערב" אזי תליא באם יכול לצאת בה יד"ח, אולם אם הטעם הוא כדכתב המאירי די"ג: "משום תיאבון", ע"מ שיאכל מצה בערב לתיאבון, אזי לפ"ז כל שטעמה כטעם מצה הרי היא אסורה באכילה דעי"כ לא תהא אכילתו בערב "לתיאבון".

ולפ"ז נמצא דהמאירי סתר משנתו, דבדי"ג: כתב להנ"ל דאיסור אכילה יסודו משום תיאבון, ומאידך בדצ"ט: כתב להתיר אכילת בצקות של נכרים בע"פ, וצ"ע.

ובספר שמירת שבת כהלכתה (פנ"ו הערה מ"ז) הביא להעיר בשם הגרש"ז אויערבך זצוק"ל דהמקור לאיסור אכילת מצה בע"פ הוא מהירושלמי כנ"ל, והרי שיטת הירושלמי גופיה (הובא בטור ס' תנ"ח) דאין יוצאין יד"ח אכילת מצה כי אם במצה שנאפית בע"פ אחר חצות היום מטעם דאיתקש לפסח, ומעתה בהכרח דאיסור אכילה בע"פ אינו רק במצה הראויה לצאת בה יד"ח בערב, שהרי נקטינן דהאיסור נאמר אף קודם

גליון זה יו"ל לע"נ רבנו זצוק"ל
בתרומתם הנדיבה של הרבנים החשובים

הרב יהודה איפרגן שליט"א

הרב דוד אשכולי שליט"א

הרב ישי אלקיים שליט"א

הרב אריאל טביב שליט"א

הרב מרדכי ולמן שליט"א

והרב החפץ בעילום שמו

יה"ר שזכות הפצת תורת רבותינו זצוק"ל תעמוד להם ולביתם להתברך בכל מילי דמיטב בבני חיי ומזוני, בבריות גופא ונהורא מעליא, הצלחה גדולה ברו"ג, וה' יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה. אכ"ר.

ברכות חמות נשגר לידידנו הנכבד המסייע בכל ליבו ומאודו למען המטרה הנשגבה של הוצאת דברי רבותינו נבג"ם ושיבדלחט"א רבותינו שליט"א לאור עולם, תמיד במאור פנים ובנפש חפצה

הר"ר יחזקאל שרייבר שליט"א וב"ב הי"ו

לרגל השמחה השרויה בביתם באירוסים בתם שתחי'

עם החתן המפואר שמו הולך לפניו

הבחור החשוב יונתן ג'קובס נ"ו

מבחירי ישיבת 'שערי שמועות'

נברכם שיעלה הזיווג יפה יפה ויזכו לרוות מהם ומכל יוצ"ח רב נחת דקדושה מתוך מנוחת הדעת ושלוות הנפש כל הימים, אכ"ר

בס"ד

בשורה משמחת

לאברכי ובחורי הקהילה הקדושה!

לאור ההצלחה הגדולה, בסייעתא דשמיא
בהקמת מוקד מבחני 'ושננתם' בקהילתנו הקדושה
ובעידוד רבני הקהילה שליט"א להוסיף עוד כהנה וכהנה אברכים ובחורים
הבאים עם תלמודם בידם, להגדיל תורה ולהאדירה

הננו לבשר לאברכי ובחורי הקהילה הקדושה
כי המבחן הבא יתקיים אי"ה
ביום ג' כ"ז ניסן
בהיכל 'שיבת אופקים'

הוצאת תיקים: בין השעות 12:00-13:00
נבחנים חדשים: החל מהשעה 13:00
זמן סיום: בשעה 17:00

זה הזמן לשון ולחזור פעם אחר פעם, לקנות קנין גמור במשנות תלמודכם כמונה בקופסת ממש, 'ושננתם'
שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד.

בברכת התורה

מפעל התורה העולמי
ושננתם
המרכז הקהילתי ביישוב חזקיהו

קו ושננתם, לשמיעת פרטי המבחנים ועוד
02-5359-220/5
לשיתופות, השארת הודעה או תרומה ממוחשבת: 02-6632-911

ושננתם - החדרת קנין התורה בשינון וחזרה

מיסודו של הגאון החסיד ר' עזריאל טאנבר זצ"ל • בנשיאות חתנו הגה"ח ר' בערל קארניאל שליט"א

בואו ונחשוב, מה הולך כעת בשמים.

כתוב שהקב"ה קורא לפמליא דיליה ואומר "חזו חזו בני חביבי דמשתכחין בצרה דילהון ועוסקין בחדותא דילי". למה הקב"ה קורא למלאכים? אלא שהמלאכים בזמנו אמרו "מה אנוש כי תפקדנו ובן אדם כי תזכרנו", וכי אפשר לסמוך על אלה שנוצרו מהאדמה? וכעת הקב"ה עונה למלאכים - נכון שהאדם נוצר מהאדמה, אך 'אדמה לעליון', תראו לאן מגיע בן אדם! מה עושים בבין הזמנים? מה עומד במחשבות, לאן מתרוממים, לאן מגיעים!

יש כאן הרבה שהשאיפות שלהם הם מאד מאד גדולות, הם רוצים להיות בין אלה שנבחנים על 1,500 דפים, 2,000 דפים ויותר, מתקדמים לאט לאט, אבל נמצאים כעת בשלבי התחלה.

צריכים לדעת שכל הארגון הזה מגיע מלב טהור של אנשים

קדושים - הרב טאנבר זצ"ל ועוד, שהם בעצם בנו את המקום הזה בשביל להעמיד שאיפות, וכדי לגדל צעירים שיכולים לגדול.

אני קצת עקבתי בעבר וראיתי איך שבחורים לפעמים מתמודדים, שהרי צריכים להבחן על 50 דף, ואח"כ להוסיף עוד פעם, ואולי אני כן אצליח ואולי אני לא אצליח... אני הסתכלתי על זה בצורה כזאת: יש משל של ר' שולם, על בן אדם שעומד ליד גן שעשועים עם ריחות נפלאים ומראות נפלאים וכו', ואם רק נכנס פנימה כולו נהנה, אבל יש מפתח לגן שצריך לשייף אותו, ואם קצת מתאמץ ומשייף אותו הוא מצליח להיכנס לתוך הגן.

הדבר הזה של לדעת דפים, לדעת "ושננתם"... זה מין 'גן שעשועים' שצריך להיכנס אליו, ויש מפתח שקוראים לו 50 דף, וזה לא כ"כ קל, אבל אם יודעים שמאחורי זה מונח גן שעשועים, אם יודעים לאן מגיעים, זה נותן את הכח לעבור את המכשול הזה, ואח"כ עוד מכשול ועוד מכשול, ובסופו של דבר נמצאים בתוך הגן.

חיילכם לאורייתא ובהצלחה רבה, סייעתא דשמיא וזמן מוצלח בכל העניינים.

<p style="text-align: center; font-size: small;">נתרם לע"נ שמחה בת חנה ע"ה. אסתר בת שמחה ע"ה. שלום בן שמחה ז"ל. יצחק בן זוהרה ז"ל. מיכל בת רישה ע"ה. ניסים בן רחל ז"ל. והגאון הרב גבריאל בן רבקה טולדנו ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p style="text-align: center; font-size: small;">לע"נ הנערה שושנה ע"ה בת יבדלחט"א הרה"ג ר' שעייה דוד שליט"א גלב"ע שב"ק יו"ט ראשון של פסח תשע"ה ת.נ.צ.ב.ה. נדבת אחיה הרב מנחם ויזר שליט"א</p>
<p style="text-align: center; font-size: small;">לע"נ ר' שלום בן יחיאל ז"ל גלב"ע י"ז בניסן ת.נ.צ.ב.ה. נדבת הרב יחיאל לוי שליט"א</p>	<p style="text-align: center; font-size: small;">לע"נ ר' מסעוד בן רחמה ז"ל גלב"ע כ"ב בניסן ת.נ.צ.ב.ה. נדבת נכדו הרב אפרים אברהם שליט"א</p>

דהיינו, שמה שאינו נתפס בשכל האנושי, והוא חיבור העתיד והעבר, ההבטחה והצייווי, יקרה לעתיד לבוא, משום שמחברים אנו על ידי ה-ו' את הקצוות השונים.

עניין הלשון 'אז' בו נקט משה רבינו

ז. את אשר עושה הו' בתורת אות, עושה 'אז' בתורת תיבה, ונסביר.

"תניא אמר רבי מאיר מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (שמות ט"ו, א'): 'אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'. שר לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה" (סנהדרין צ"א:).

חזינן בזה דבר נפלא, שכיוון שכתוב 'אז' ובסמוך אליו מילה בלשון עתיד - 'ישיר', דורשים חז"ל שמכאן לתחיית המתים מן התורה. עומק המשמעות הכתובה בזה היא ש'אז' הופך את העתיד לעבר, ואם העתיד הופך להיות עבר, סימן הוא שהקיום העתידי שייך ומחובר לקיום הנוכחי, וממילא חייבים לומר שתהיה תחיית המתים בעתיד, וכל מאורעות העבר יתחברו ויתקשרו לאחד (ועיין באריכות בדבריו הנפלאים של רבנו בחיי על הפס' 'אז ישיר', המתבארים באופן נפלא לפי האמור כאן).

ביאור התוכחה והתשובה של משה רבינו ב'אז'

יא. ואם כנים אנחנו, יכולים אנו להבין עומק חדש בתוכחתו של הקב"ה אל משה רבינו. כאשר אדם אינו זוכה לראות את התגשמות ההבטחות [כפי שהיה אצל האבות הקדושים, שאליהם לא נגלה הקב"ה בשם הויה-אלא רק בא-ל-ש-ד-י, ועיין ברש"י וברמב"ן ריש וארא], יש עוד מקום לפתחון פה ותלונה כלפי הקב"ה, חס ושלום. אולם הרואה את העבר והעתיד, ויודע שישנו כח שהוא מעל מציאות הזמן, וכל גלגולי הבריאה הם מקשה אחת, אין שום מקום להתלונן או לתמוה על הנהגת ה', שהרי יש לראות את ההווה מתוך הסתכלות על העבר ועל העתיד.

ולא זו בלבד שמשם רבינו בא בטרוניה 'למה זה שלחתיני', אלא גם הוסיף לומר 'כי מאז באתי לדבר אל פרעה'. השימוש במטבע לשון של 'אז' כשבאים בפני הקב"ה וטענה ומאנה, היא בחינה של חילול הקודש, שהרי לשון זה עצמו בא ללמד על חיבור העתיד והעבר, ואיך אפשר לבוא בטרוניה על שם הויה-ה' [שכן עניינו חיבור העתיד והעבר], תוך כדי שימוש במילה 'אז', שעניינה היא חיבור הזמנים.

וממילא מובן מדוע אמר משה רבינו להקב"ה כי ב'אז' קלקל לפני הבורא וב'אז' הוא משבח {בשירת הים}, וכל 'פרקמטיא' של משה רבינו היתה ב'אז'. דוקא משום שזכה להיות גואלם של ישראל, הרואה

וכמובן שהדברים נראים כסתרי תורה, שכן מה מסתתר במילה 'אז', עד שאמרו חז"ל שכל קיומו, עבודתו וחטאיו של משה היו ב'אז'? וצריך ביאור.

ביאור עומק העניין שבו' ההיפוך

ו' משמשת על פי רוב לחיבור, ואף נקראת היא ו' החיבור. וצריך להבין אם כן, איך ייתכן שדבר שבמהותו משמש לחיבור ישמש גם להיפוך.

בהעמקת מחרשת המחשבה, מוצאים אנו סתירה בין העובדה שעם ישראל מחוייב ומצווה לעשות תשובה, לבין כך שהקב"ה הבטיח שעם ישראל יעשה תשובה. הגדרת הסתירה היא 'ידיעה ובחירה', אם ישנו ציווי, פירושו שהאדם יכול לבחור, ואם יש ידיעה מוקדמת שתהיה תשובה, הדבר לכאורה פוגע בכח הבחירה. אכן, האדם אינו יכול להשיג את ההבנה כיצד תיתכן הבטחה יחד עם ציווי, וכבר אמר הנביא (ישעיהו נ"ה, ח'): "כי לא מחשבותי מחשבותיכם".³

אמנם, כל בר דעת מבין שאין שום סתירה בין העבר לבין ידיעה, ואדרבה - כל ידיעותיו של האדם הן מכח מאורעות העבר {למעט ידיעות עתידיות שנמסרו לכלל ישראל על ידי הנביאים}. אם כן, בשעה שבה העתיד הוא 'עבר המתהפך', שוב גם אין סתירה בין העתיד לידיעה {אלא שאין בשכל האדם להבין זאת}.

ממילא, כשרצתה התורה לכתוב בנשימה אחת ידיעה ובחירה, ציווי והבטחה, עשתה זאת ב'משקל בינוני', בעבר המתהפך לעתיד, ללמד שאצל תמים דעים ישנה ידיעה והבטחה שעתידים ישראל לעשות תשובה, ומאידך לכלל ישראל יש ציווי ומצווה לעשות תשובה.

אם כן, גם ו' ההיפוך היא ו' החיבור, אלא שאינה מחברת בין אנשים או חפצים, כי אם בין זמנים - עושה היא את העבר והעתיד לאחדים בידינו. ועל אף שאין לשכל מרגוע בזה, שהרי לא מחשבותיו מחשבותינו, הומה הלב בהבנה פנימית ובהרגשה כי יש בזה נגיעה בנקודת אמת.

ועיין מה שנתבאר שם בעומק פירוש קריאת שמע בכלל, ופסוק 'שמע ישראל' בפרט, שהוא המורה על גילוי הנהגת היחוד שלעתיד לבוא. ולפי זה יש מקום לבאר דבר נפלא, והוא מה שמובא בשם הגר"א, דהנה מסודר אמת ויציב ונכון משפטים עם ריבוי ווים, דבר שאינו רגיל, ועל זה אמר הגר"א שהוא כנגד הווים של פסוקים של קרי"ש המתחילים בו, כמו ואהבת ושננתם וכו' וכמובן שעניין זה צריך ביאור, מדוע יש לתקן נוסח תפילה של ו' כנגד הו' שבפסוקי קריאת שמע.

ונראה שביאור הדבר הוא שסדרו הברכה עם וא"ו החיבור ללמדך שאין כאן היפוך, רק חיבור.

3. ויש בזה הערה נפלאה, שאת הסתירה בין ידיעה לבחירה כתב הרמב"ם בחיבורו בהלכות תשובה. לפי דברי הרמב"ן הנ"ל, שבמצוות תשובה כרוכים יחד ב' צידי המטבע - ידיעה ובחירה,

באספקלריא המאירה, היה עליו להימנע מלומר לפני הקב"ה 'אז'. אשר על כן, תיקן את מעשיו ובא בשירת הים לשבח את הקב"ה במילה 'אז', ללמד שתחית המתים מן התורה, והעבר והעתיד קשורים ואחודים זה בזה, והוא הוא השבח הגדול שבשם הוי"ה. וגם שאר חייו היו כולם תחת המדרגה של 'אז', שהרי זו עבודתו וזו מדרגתו, ובהתאם למאורעות לובשת מדרגה זו פנים שונות, אך מכל מקום כולן שייכות לחיבור העתיד והעבר, ונכנסות תחת התואר 'אז'⁴.

עניין חצות לחג הפסח בדוקא

יב. חוזרים אנו לאיסור חמץ בערב פסח ולגאולה שבחצות.

כבר נתבאר שחיבור העתיד והעבר הוא על ידי האות 'ו' והמילה 'אז'. נקודת הזמן המיוחדת לגאולה היא חצות - הנקודה בה עוברים מהעמקת החושך אל עבר האור, ולהיפך.

4. ועיין במהר"ל (גבורות ה' פמ"ז) שכתב באריכות גדולה בעניין 'אז', ונעתיק כמה מלשונות המהר"ל הנוגעים לדידו: "וזה כי לשון אז מורה על העתה המיוחד שאין בה חלוק זמן כלל", ועוד כתב: "וגם כן כתיבת המלה מורה אחדות מפני שהאל"ף הוא אחד רוכב על שבעה כי השבעה רבוי החלקים בכל מקום". ואף בעניינו של משה רבינו כתב: "ולפיכך כל פרקמטיא של משה היה באז כי מלת

לעיל הובאו דברי רש"י ש'אך' עולה 'חץ' (ורבי מיכאל בנימיני זצ"ל הוסיף שלא דרשו 'חצות' אלא 'חץ', שהוא דבר שבתנועה ומורה על כיוון), ולכן דורשים מהפסוק 'אך ביום הראשון' שיש להשביט את החמץ כבר מחצות היום. והנה, התבוננות בחילופי האותיות הנ"ל של אח"ס בט"ע מגלה שגם היא בנויה באופן ש'סוף מעשה במחשבה תחילה', שהרי כל אות מתחלפת באותיות שהן בדילוג של ז' אותיות, שכן מא' לח' יש ז' אותיות, וכן מח' לס' יש ז' אותיות. דילוג ז' אותיות מס' מביא לאות ת', האחרונה שבאותיות. ולמדנו כי כשם שחצות היום והלילה מצביעים על סופו של המהלך, ולכן יש להם חשיבות, כך גם האופן לדרוש את זמן החצות מגלה כבר בצירוף האותיות הראשון על האות האחרונה.

על כן, כשבאים לדרוש ביציאת מצרים, נאה ויאה לדרוש בעניין החצות, שהוא חידוש של נתינת חשיבות לתנועה שבזמן, ומכאן חידוש זה נחשבים ישראל לגאולים גם בשעותיהם הקטנות.

אז מורה על המדרגה האלקית למעלה מן הזמן ומפני שהיה מדרגת משה נבדל מן הטבע והיה אלקי, תמיד מזכיר מלת אז כי זה הוא מדרגתו אשר היה דבק בה משה". המעיין בכל אריכות המערכה, ולאחר מכן בדברי המהר"ל, ימצא מעמקים חדשים שלא הבחין בהם מתחילה, ודו"ק. מו"ר זצ"ל, כפי שהביא לפניו רבי מיכאל בנימיני זצ"ל.

הסדר של ליל ה'סדר' המשך מעמוד 5

הלל

ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שינה. (סימן תפ"א סעיף ב). וכמו המעשה עם התנאים הקדושים שהזכרנו בתחלת ההגדה, שהיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה.

לח) ונסיים עם מה שהובא בספר שלמי מועד (פרק ע"ח, עמ' שע"ג) שמרן הגאון הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הסביר בשיעור: שראוי ונכון להתבונן ולהבין את רוממות הלילה הזה, אין לילות כמו הלילה הזה, לילה כיום יאיר, ליל שמורים הקב"ה מחכה ללילה הזה ואנחנו מחכים לו, ליל שימורים לדורות. אין שיעור וא"א לספור את המצוות שאנו מקיימים בלילה הזה, מצוות דאורייתא יש להם קצבה, אבל מצוות דרבנן רבים הם מאוד. וכשמברכים שהחיינו הננו נותנים תודה לה' שהגענו לזמן הגדול הזה. צריכים לכוין שהחיינו על כל המצוות דאורייתא ודרבנן שאנחנו מקיימים בלילה הזה, כי באמת כל מה שאנו עושים בלילה הזה, כל תנועה, כל עריכת הסדר, אפילו אכילת הכרפס וטיבולו, ההסיבה, ארבע כוסות, הכל מצוות מצוות... אין שיעור למצוות הלילה הגדול הזה, וצריכים לכוון על כל זה בברכת שהחיינו.

ויהי רצון לפני אבינו שבשמים, שיגיענו בקרוב למועדים ולרגלים אחרים, שמחים בבנין עירך, וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו. בב"א.

לה) אחר ברכת המזון ממלאים את הכוס הרביעי ואומרים עליו את שאר ההלל שלא אמרו לפני אכילת המצה. וכתב הרמ"א (סו"ס ת"פ) שנוהגים לומר 'שפוך חמתך' וכו' קודם 'לא לנו', ולפתוח הפתח, כדי לזכור שהוא ליל שמורים, ובזכות אמונה זו יבא משיח וישפוך חמתו על המכחשים בה'.

ואומרים גם הלל הגדול [הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וגו'] ונשמת כל חי וכו', ומסיימים ב'שתבח' ומברכים בסוף.

אך נחלקו המנהגים בזה: יש הנוהגים לסיים עם הברכה האחרונה של הלל יהללך וכו' בא"י מלך מהולל בתשבחות. ויש הנוהגים לסיים עם הברכה שבסוף ישתבח, הבוחר בשירי זמרה וכו'. ואח"כ שותים כוס הרביעי. [ויש המאחרים שתייתו עד אחר השיר כי לו נאה כי לו יאה]. ואחריו מברכים ברכה אחרונה, "על הגפן ועל פרי הגפן" וכו'.

לד) אין לברך ברכה אחרונה אא"כ שתה רביעית מכוס זה או מכוס השלישי. ומי ששתה רק רוב רביעית יבקש מאחד מהמסובים ששתה רביעית להוציא אותו בברכה אחרונה, ויקשיב לברכתו ויצא בזה.

נרצה

לז) גומרים את ההגדה בשירים ופיוטים להשי"ת. ויש אומרים שיר השירים. וחייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בניסים

וכל הרוצה מותר לזכות בהם או בחלקם. ואחר זמן מועט יכול גם הוא לזכות בהם בחזרה, כל עוד שאדם אחר לא זכה בהם.

אמנם מכיון שלא ידוע אם זמן ביעור היין, הוא בתחילת חג הפסח או בסופו, כשזוכה בחזרה יש לכוון שאינו קונה אותם בחזרה עד אחר זמן הסופי של הביעור.

(ד) כתב בחשוקי חמד (נדרים דף מ"ח). שהובא בארחות רבנו (ח"ב עמוד שנ"ד) וז"ל: מרן הקהלות יעקב שמע על אחד שהפקיר את יין השביעית בהגיע זמן הביעור בערב פסח, ובא שכנו וזכה בו. וכעס מאוד על אלה שזוכים מן המפקירים בשביעית בזמן הביעור, ואמר בקפידא הלא הבעלים מקיים מצות ביעור, ובא פלוני וזוכה בזה! עכ"ל. וכן כתב בדרך אמונה (שמיטה ויובל פ"ז ציון הלכה ס"ק כ"ז) שאין ראוי לאחר לזכות בו.

וביאור הדברים, אמנם בשמיטה צוה ה' וַיִּנְטְשֶׁתָּהּ, והיא אפקעתא דמלכא, כי רצון הבורא הוא להפקיר בפועל את השדה מאחר שנאמר וַיִּאָּכְלוּ אֶבְיֹנֵי עַמְּךָ, הקדוש ברוך הוא רצה שתהיה יד הכל שוין. ולכן מותר לכתחילה ליטול משדה ההפקר. משא"כ ביעור, שמן היושר היו הפירות צריכות להתבער במשך השמיטה, רק שאם נשאר חייבים לבערו, ורצון הבורא הוא לא לאגור אותם בבית, ולכן אם אגר צריך להיפטר ממנו, או ע"י הפקר או ע"י כלוי, בכה"ג אין ראוי לאחר לזכות בפירות אלו למעשה, עכ"ל.

ובזכות השומרים שמיטה כהלכתה ומדקדקים בקלה כבחמורה, יהיה זה לכפר על הקיטרוג של מוצאי שמיטה, ששנינו במשנה (אבות פ"ה מ"ב) בארבעה פרקים הדבר מתרבה וכו', במוצאי שביעית מפני פירות שביעית, ושנזכה למה שאמרו חז"ל: במוצאי שביעית (במשך כל השנה שאחר השמיטה) בן דוד בא!

השיר והשבח - על המרור! המשך מעמוד 7

הקערה ואומרים עליו שירה וזמרה, שהרי הקב"ה הוא אב רחמן ועושה הכל לתועלתנו ממש, לא בבחינת עונש אלא בבחינת הצלה, וזה היה ענין גלות מצרים שלא היה עונש על חטא, אלא כלשון הפסוק, "כור הברזל", זיכור וטיהור ישראל להיות ראויים למתן תורה וכניסתם לארץ ישראל. וכן כל השנה עלינו להבין ולזכור זאת, ובפרט כאשר אנו שואפים להשיג דברים מענייני עוה"ז, ממון, נכסים ושאר ענייני גשמיות, ולא מצליחים להפיק את כל משאלות לבינו, אז מה אנו צריכים לעשות - להצדיק את הדין?? לא ולא! אלא להודות להלל ולשבח לפאר ולרומם.

(פסח - תשנ"א)

תערובתם וגם מטריפים את הסיר שבושלו בהם, כמו שאר מאכלות אסורות. אולם נמצאים בשוק גם יבוא של תפוחים מחו"ל שאין בהם קדושת שביעית, ואם הדבר ברור שהם מחו"ל, מותר לקנותם ולאכלם כרגיל.

(י) יין של שמיטה זמן ביעורו הוא ערב פסח כנ"ל. והיין של שמיטה המצוי כעת הוא מה שאנשים קיבלו חלוקה מאוצר בית דין. ומי שקיבל מבית דין לפני זמן הביעור, מתחייב בביעור כשמגיע הזמן. על כן מי שיש ברשותו יין או מיץ ענבים של שמיטה בערב פסח יותר משיעור שלש סעודות (ואפשר לחשב בתוך השיעור הזה את היין של ארבע הכוסות של ליל הסדר, לכל נפש שיהיה אצלו בליל הסדר) צריך להוציא את יתר בקבוקי היין חוץ מרשותו, ולהפקירם לפני שלשה אנשים כדי לקיים מצות ביעור. ואחרי שהפקיר שם את היין יכול לקחת אותו בחזרה. ומי שלא קיים מצות הביעור בזמנו יינו נאסר בשתיה.

(יא) אך יש מסתפקים בזמן ביעור היין שאולי זמנו הוא עד סוף חג הפסח (כי חז"ל אמרו שזמן ביעור הענבים הוא פסח ולא ידוע האם כוונתם לתחילת ימי הפסח או לסופם. ואם כוונתם לתחילת החג הביעור הוא ביום ראשון של פסח, אלא כיון שא"א לקיים מצות ביעור ביו"ט, הקדימו אותו לערב פסח). ובדיעבד אין היין נאסר עד מוצאי יו"ט.

(יב) המקבל יין מאוצר הבית דין אחרי חג הפסח הרי יין זה כבר נפטר מהביעור כנ"ל, ויכול לשתותו בלי ביעור ורק לנהוג בו קדושת שביעית.

(יג) לסיכום: בערב פסח הקרוב כל מי שיש לו ברשותו יין או מיץ ענבים של שנת השמיטה (כגון של אוצר בית דין או יין שהוא עצמו עשה מענבים שזכה מן ההפקר), בשיעור של יותר מכמות שתיית ג' סעודות של חג הפסח לכל הנמצאים אצלו בחג, צריך להוציא יתר הבקבוקים לרחוב ולהפקירם לפני שלשה אנשים.

שודאי הם לטובה, סו"ס יסורים הם ועונש, אבל יש יסורים שהם כניתוח בגוף החולה להצילו מרדת שחת, שהכאב והיסורים אינם כאב של עונש, אלא מעשה חסד והצלה, וכמו ילד שאביו מושכו בכח ובמהירות מלפני מכונית הדוהרת כנגדו, גם כאן הילד בוכה על שאביו תפסו בכח ואף כואב לו, אבל כאן זה כאב אחר לגמרי, זה כאב של אהבה וחובה.

וכאן טמון ההבדל בין המרור של פסח והלענה של ט"ב, בט"ב אנו בוכים על כאב העונשים שבאו עלינו - לטובתינו, ומצדיקים עלינו את הדין, אבל בליל פסח אחר שאכלנו את המצה, ונפקחו עינינו לראות את הכל במבט הנכון והאמיתי, אנו שמים את המרור במרכז

הלאה למקסימום", להישגים שעוד יבואו. אם הוא ירגז ויקפיד ועוד יטיל את אשמתו בסובבים אותו (כמקובל...) לא יהיה לו טעם טוב, אפילו במה שכבר רכש בידו!

ובגידול ילדים: הורים משקיעים את כל לבם בטיפול הילדים ומקווים שכולם יהיו בני תורה מופלגים. כך באמת צריכה להיראות השאיפה המקסימלית. ואם בסוף לא הצליחו אצל כל הילדים? - אזי ישמחו וישלימו עם הקיים!

ואם תאמר: הכלל הזה סותר את עצמו, ודומה לנהג הלוחץ בכל כוחו על דושת הדלק, ומניח רגלו השמאלית בבת אחת על ה"ברקס"? ובכל זאת נסיון החיים מורה שאפשר בהתחלה לשאוף להרבה ובדיעבד להשלים עם הקיים.

ובליל הסדר. אמא יקרה, כל הלילה טרחת להכין מעדני מלכים ובסוף לא היה זמן לטעום מכולם? לא נורא! שמחי במה שהשגת. כך טוב - וגם כך טוב. הקב"ה ופמליתו מתענגים על רצונך הטוב ומקלסים אותך! אבא והילדים, כולם הכינו "מלא" דברי תורה לליל הסדר ובסוף לא הספיקו? שלוימי רצה מאד להקריא את המאמר הזה, ולא עלתה בידו? אחרי האכזבה, תפס שלוימי שעליו להשלים עם המצב, ולבו התמלא שמחה! הוא אפילו "ביצע" את הנאמר כאן!

הלילה הזה בני חורין! - "ושמחת בחגך והיית אך שמח" העדה: בשולי הדברים קבלו עצה חשובה: הכינו רשימה של מטלות וסידורים לקראת שבת וחג.

"מוקש" ותיק הוא עריכת שעוני שבת למזגנים וכו'. לזכור לכיין את השעה ביום או בלילה ואת החץ לשעה הנכונה. חום או קור, איורור. לחבר את התקע הנכון לשקע המתאים, ולהעביר למצב שבת, וכו'. וכמובן לצרף תפילה להצלחה בס"ד.

איסתייעא מילתא, ולא היה להם דבר לאכול כי אם חלות שבת. ואז אמרה הצדקת שמעולם לא זכתה לעונג שבת אמיתי כזה.

על אחד מהאדמו"רים מסופר שביו"ט הופיע אחד מהתינוקות ובידו רח"ל לחמניית חמץ. ויהם כל הבית. הצדיק כפה כלי על החמץ, וניגש אל הינוקא בחביבות, באמרו: בזכותך זכינו לקיים מצוה שמעולם לא קיימנוה, ונשקו על ראשו. והנה לפנינו עוד מדרגה בסולם האיפוק - "להפוך את העז למתוק".

ה"כלל" שפתחנו בו - תקף לכל רגע בחיים. פלוני רוצה להנשא לבחורה כלילת המעלות, ואף הכלה חפצה כמוהו. השדכן הבטיח לשניהם שהשדוך הוא ממש "פאר החלומות". בסוף התברר שהשדכן צדק רק בחצי: "החלומות" נשארו והפאר איננו... כעת, ששאיפותיהם למקסימום נגוזו - מה יעשו? צריכים הם להשלים עם מה שיש, ואז יראו נחת וברכה כל ימי חייהם, ומן השמים ישלמו להם שכר רב על סבלנותם, על ההבלגה ועל האמונה שהכל נגזר משמים!

"ובכל מאדך" - בכל מדה ומדה (טובה ופורענות) שהוא יתברך מודד לך הוי מודה לו" (ברכות נ"ד). פעם ארע מעשה מופלא בבת מיוחסת של איש עשיר ורם המעלה, שהוכרחה להנשא לעגלון פשוט. כנראה עמדה בנסיון בגבורה - ושלם לה ד', שהעמידה ארבעה רבנים גדולים ומפורסמים!

אדם קם בבוקר גדוש תכניות: היום הוא ילמד חצי יום, אח"כ יקנה כך וכך דברים, ועוד יכתוב מכתב לדוד, וילך לדף היומי. לקראת ערב מתברר לו שרוב זממו לא עלה בידו. אולי הספיק שליש... מה לעשות? (וכי יעמוד ויצווח: "שום דבר לא מצליח לי היום"? - לשמוח במה שיש! "להשלים עם המינימום", ו"לשאוף

בגדר מצות ביעור פירות שביעית המשך מעמוד 36

ורק כשמפקירם לאחר שנתכלו כל הפירות מן השדות, שאז שלחן גבוה עומד ריקן, שוב אין על הפקר זה אופי של החזרת הפירות לשלחן גבוה (וכאילו נסתיימה הסעודה), אלא סילוק בעלות בלבד. ומי שחוזר וזוכה בפירות אלו, אין מתחייב בביעור.

שרוצה בו יכול לקחתו). שהרי יש עוד הרבה פירות מופקרים מכח האפקעתא דמלכא, וגם פירות אלו מצטרפים אל שאר פירות ההפקר. ולכן מי שחוזר וזוכה בהם (ואף המפקיר עצמו), נחשב כנוטלם מעל גבי שולחן גבוה, ואין נפטר מחמת הביעור.

כביאור שיטת הרמב"ם בגדר לאו שאין בו מעשה ובגדר לאו ד"כל יראה וכל ימצא" המשך מעמוד 31

להשוות הלאו כיש בו מעשה ואין מעשה הלקיחה אלא תנאי ולא עצם הלאו, אך לדעת הראב"ד שעצם הלאו הוא הלקיחה מחבירו באופן זה שפיר חשיב מעשה גדול. ודו"ק.

(נערך מתוך שיעור שמסר הרב שליט"א בחודש ניסן תש"פ)

כן לקח ממנו לבסוף, אך דעת הראב"ד בגדר הלאו הוא מעשה גזילה באופן שמכריחו ליתן לו תמורת תשלום. ואם כנים הדברים כדברינו י"ל דלהכי סובר הרמב"ם דאין לוקין על לאו זה, דכיון דעצם האיסור הוא החימוד שבלב ולא מעשה הלקיחה אין בכח המעשה

יגדלו באמונה. הדבר הראשון הוא להאמין בתורה, להאמין שבלי תורה חיינו אינם חיים.

ז. זו העבודה שלנו לקראת החגים הבאים עלינו לטובה, לקלוט את ההשפעה המיוחדת ממרום שהקב"ה נותן בכל שנה, את הגאולה הרוחנית שהקב"ה נותן. לדעת שהגאולה הרוחנית הזו היא רק על ידי יגיעה בתורה - אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה (אבות ו ב). הוא יכול לקלוט מה זה חירות, מה זה חירות מהיצר הרע, מה זה חירות מהעבדות של היצר הרע הכובש את האדם ולא נותן לו זמן ["והרי זו מעין עצת פרעה הרשע שאמר תכבד העבודה על האנשים וגו'"] (מסילת ישרים פ"ב).

ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם כו'. אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש. ופרש"י מאהבת הנס שנעשה להם.

ויש להבין, וכי ביציאת מצרים הם לא עברו רצף שלם של נסים? יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה עצמו. אבל הענין בזה, כי את הנסים האלו הם קבלו בתורת מתנה. נכון, מצד חסד ה' זהו ודאי חסד הרבה יותר גדול, אבל לקבל קנין בזה אי אפשר. רק בני לוי קבלו בזה קנין. אלו העמלים והיגיעים בתורה, הם קבלו בזה קנין. משא"כ הנס הזה של פורים, הרי הוא היה מתוך יגיעה של כלל ישראל, היתה לכלל ישראל יגיעה גדולה במלחמה הזו, זה החזיק מעמד. "מאהבת הנס", הנס שהם יצרו אותו. זהו היסוד של העבודה. האדם זוכה בכל בזכות היגיעה שלו.

הקב"ה יזכנו שנזכה במהרה ל"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ונזכה לגאולה הרוחנית במהרה בימינו.

ובאמת זהו מקרא מפורש, וכמו שאמרו בבבא בתרא (כ"א א'), התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש, כי מציון תצא תורה. וכתבו התוס' שם (ד"ה כי מציון), שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדדרשינן בספרי למען תלמד ליראה וגו', גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה.

כשבני הנעורים רואים שתורה אין לה הפסק, אז ההשפעה עליהם היא הרבה יותר. הם רואים שתורה היא לא דבר שיש לו זמנים קבועים, הם רואים שתורה היא למעלה מן הזמן, ממילא ההשפעה הזו היא לאין ערוך. אין לנו מושג כמה ההשפעה הזו קובעת בנפש של בני הנעורים את הדביקות, כמה היא מועילה לעורר את הדביקות שלהם בתורה.

וזוהו עיקר החינוך. מה זה חינוך? חינוך הוא מה שהם רואים ומה שהם מקבלים ומה שהם מרגישים. אם הם רואים שאסור להפסיק רגע אחד מתורה, אם הם רואים שכל הפוסק מדברי תורה כאילו נוטל חייו, אז באמת החינוך הוא כבר אחר, הם גדלים אחרת.

והלא בפסח אנו מצווים ב"והגדת לבנך" (שמות יג ח). "והגדת" הוא לשון המשכה⁴ (העמק דבר שם), תמשיך את זה לבניך. איך תמשיך? לדברינו ההמשכה היא על ידי ההנהגה שלך. זו עיקר המצוה. להמשיך לבני הנעורים את היסודות של בני תורה, את היסוד של בן תורה שהתורה היא חייו, ולפסוק מדברי תורה זו סכנה. זו המסגרת הכי מתאימה לקלוט את השפעות האור. הקב"ה משפיע אור נפלא, אבל העיקר הוא - "ולמען תספר באזני בן בן ובן בן וגו'", כמש"כ בעל ההפלאה (פנים יפות פרשת בא). זו תכלית המצוה של זכרון יציאת מצרים, להשריש אמונה בלב. שבני הנעורים

4. "משכו [וקחו לכם צאן וגו']" תרגם אונקלוס אתגידו.

נדבת הרב **משה חיים הכהן קליין** וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בהולדת בנם ב"ש בשעט"מ. יח"ר שיכור להכניסו בביתו של אא"ה בעתו ובזמנו ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים וירור רב נחת יהודית מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג. **שמחת השלום-זכר' תתקיים א"ה בליל שב"ק בשיבת אופקים. הברית תתקיים א"ה בשב"ק ביש"ק 'אופקים' לאחר תפילת שחרית (תחילת התפילה בשעה 8:30)**

נדבת הרב **גולן בוטבול** וב"ב שליט"א לרגל נישואי בנם החתן הרב **ידידיה שלמה** הי"ו ורעייתו תח"י. יח"ר שיחא חזיונו עולה יפה, ומשמוחם זו יושפע שפע שמחות ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג. בורא עולם בקנין השלם זה הבנין.

הוקדש לכבוד הרב **ברוך דבוש** ומשפחתו הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונם באירוסין **בתם** תח"י עב"ג הבה"ח **דוד יוסף יהודה** הי"ו בשעט"מ. יח"ר שיחא חזיונו עולה יפה ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג, וה' יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה.

ברכת מזל טוב נשגר לגבאי המסור בלב ונפש לטובת ביהמ"ד אשר טורח ופועל ימים ולילות למוען כבוד בית ה' הרב **נדב רוזן** ומשפחתו הי"ו לרגל אירוסין בתו תח"י בשעט"מ. עם הבה"ח **ברוך מרדכי פרידמן** הי"ו מבחינת ישיבת גרונדא באר יעקב. נברכם שיעלה חזיונו יפה יפה ויחזו לרוות רב נחת מהם ומכל יוצ"ח מתוך בריאות שמחה כל הימים המבורכים מתפללי ביהמ"ד קוית' ה'

נדבת הרב **שמעון אומן** וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בהולדת בתם **אילה דבורה** תח"י בשעט"מ. יח"ר שיכור לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים וירור רב נחת יהודית מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג

נדבת הרב **שלמה אדלר** וב"ב הי"ו יח"ר שזכות הפצת תורת רבותינו תעמוד לו ולכל יוצ"ח שיתברכו בכל מילי דמיטב בבני חיי ומזוני, בבריות גופא ונהורא מעליא, הצלחה גדולה ברו"ג, וה' יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה. אכ"ר

נדבת הרב החפץ בעילום שמו וב"ב הי"ו יח"ר שזכות הפצת תורת רבותינו תעמוד לו ולכל יוצ"ח שיתברכו בכל מילי דמיטב בבני חיי ומזוני, בבריות גופא ונהורא מעליא, הצלחה גדולה ברו"ג, וה' יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה. אכ"ר

נדבת הבה"ח **יונתן בן שולה לוי** הי"ו יח"ר שזכות הפצת תורת רבותינו תעמוד לו למצוא בקרוב את זיווגו ההגון שמורש נשמתו, ויזכה להצלחה גדולה ברו"ג, וה' יתברך ימלא כל משאלות לבו לטובה. אכ"ר

להכרה בהשי"ת וראו שזה אותו דבר. כמו שאדם זכה לחדש חידוש גדול ועצום ואח"כ דואה שרע"א אומר את החידוש הזה שיש לו שמחה שהוא הולך על דרך האמת. וזה היה בבחינת חוזר וניעור. כי לכל אחד מהדרכים יש לו מעלה בפני עצמו. ההכרה מצד עצמו עושה שאין בגדר מלומדה אלא זה עבודה עצמית שלהם.

ומצד האבות שהם פתח שאין לאדם יכולת לעשות את העבודה של האבות וכאן נפגשו שתי הבחינות האלו. וארוממנו הכוונה היא שאנו נוסיף ונדומם את העבודה של האבות.

"ה' איש מלחמה ה' שמו" - איש מלחמה" - הכוונה היא שיש נגדו ח"ו כח, והשי"ת נלחם אתו, וה' שמו כתב רש"י שהוא נלחם ע"י שם הוי-ה. ז"א שאין שום כח לכאורה זה שני דברים. וכן השם שמוזכר הוא שם הוי-ה שהוא רחמים. ומעיר עוד הבעל "מעשה ה'", שעד כאן מבאר שאופן של הדין במצרים היה ע"י משפט ועשיית דין. ואיש מלחמה משמעותו שעושה זאת ע"י מלחמה שזה לא דין ומשפט. ועל זה התורה אומרת "ה' שמו" דהיינו שיכול להיות גם במידת הרחמים וגם איש מלחמה כי השם שמו וכל ההפכים יכולים להיות יחד. שהוא המהוה את הכל.

אחד עדי הדין במצרים. ומצד שני הזמרת קה' השבח של ישראל. זה ויהי לי לישועה שבזכות שני אלו נהיה לנו ישועה.

"זה א-לי ואנוהו" - כתב רש"י זה קלי: "בכבודו נגלה עליהם והיו מראין באצבע". ויש להבין שכל המשך השירה הוא מתאר את אופן ההצלה של ישראל ואת עשרת הדין במצרים, ואיך נכנס פסוק זה בתוך השירה? **הפשט** הוא שבתוך ההצלה הגדולה ועשיית הדין במצרים עם ישראל זכו לגילוי שכינה שיחזקאל בן בוזי הכהן לא זכה וזה היה יותר מכל הניסים וההצלה של ישראל, שזכו לראות בתוך הדין הקשה שנעשה למצרים שנעשה מתוך חיבה עמוקה לישראל. למשל לאחר שפגע בחבר של המלך אז המלך יעשה בו משפט. אבל אם פגע באוהבו של המלך המשפט יותר גדול ואם פגע בבנו נקמת המלך תגדל ואם בבנו יחידו בוודאי שיגדל המשפט. ע"ז אנו אומרים שכל הדין שנעשה למצרים הוא מתוך גודל הקרבה של ישראל להשי"ת.

"אלוקי אבי וארוממנו" - כתב רש"י: "לא אני תחילת הקדושה אלא מוחזקת ועומרת לי הקדושה מאבותי". הביאור בזה, שכאן נפגשו האמונה שיש מצד קבלת האבות עם האמונה שזכו להגיע בכוחות עצמם

קהל עדת חרדים אופקים

מכירת חמץ

תקיים בס"ד בימים:

שלישי, רביעי, חמישי, ראשון, שני
בתאריכים ו' ניסן - י"ב ניסן

במקומות הבאים:

ביהכ"נ "תפארת תורה"
חד פעמי יום ראשון י"א ניסן
אחר ערבית

ביהכ"נ "שערי תפילה"
(כפי שמפורסם בביהכ"נ)

ביהכ"נ "בית גבריאל"
(בשעה 21:00 בתימני)

ביהכ"נ "קוית ד'
(אחרי ערבית של 20:00)
בביהמ"ד

ביהכ"נ "איילת השחר" (כפי שמפורסם בביהכ"נ)

מכירה אחרונה ביום שני (י"ב בניסן)

בהוראת המו"ץ דק"ק אופקים:

- למקום משותף טעון מינוי שליחות של כל השותפים
- מכירה עבור קרובים, טעון מינוי שליחות לפני כן
- המקבל מינוי שליחות - אפשרי בטלפון

לנוסעים לפסח לפני תאריכי המכירה,
אפשרות תיאום בנייד: 050-4150707.

ברכת מזל טוב נשגר לידידנו הרב **עוזיאל גרימן** וב"ב שליט"א המסייע רבות בהוצאת הגליון, לרגל השמחה השרויה במועדם בהולדת נכדם **משה חיים** נ"י בן לחתנם הרב **שמעון פרידמן** שליט"א. יה"ר שיזכו הוריו לגדלו לתורה לחופה ולמועשים טובים. וירוו רב נחת יהודית מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מייל דמיטב ברו"ג.

נדבת הרב **ישי צנור** וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במועדם בהולדת בתיהם **הודיה** בת אביגיל תח"י, **שירה** בת אביגיל תח"י, **צהלה** בת אביגיל תח"י בשעתו"מ. יה"ר שיזכו לגדלן לתורה לחופה ולמועשים טובים וירוו רב נחת יהודית מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מייל דמיטב ברו"ג.

שמצה ומרור מונחים לפניו, [וה"נ אם ישאל השואל לפני השקיעה לא יועיל כלל], ומשו"ה כיון שאצל הבן אין כעת ליל הסדר אין הבן צריך לשאול את אביו.

והנה המנ"ח במצווה כ"א כתב דנשים פטורות מסיפור יצי"מ ומ"מ מצאנו שאשתו שואלתו בשביל הבעל שחייב בסיפור יצי"מ, עכ"ד, ומבואר שנחית לנידון זה אם בשביל ה'שאלה' צריך שיהיה בתורת חיובא דסיפור יצי"מ וע"ז כתב שאף שאשה פטורה מחיוב סיפור יצי"מ אבל בתורת אשווי ל'דרך שאלה ותשובה' בשביל בעלה שפיר מהני, וזה לכא' מסייע להגריש"א דאף שאצל הבן אינו פסח כלל יכול להיות 'שואל' לאב בשביל שיקיים האב הדין דסיפור שלו דרך שאלה ותשובה, ויש לחלק דאשה יש לה ליל הסדר וחייבת במצה וכו' וחיל אצלה החפצא של שאלה דסיפור יצי"מ אף שאינה מחוייבת, אבל מי שאין אצלו ליל פסח כלל י"ל דלא חשיב כלל אף כ'שואל' לענין הסיפור דיצי"מ.

ומעתה יש ליישב היטב התמיהה על הגריש"א זצ"ל מהרמ"א, דהתם הרי איירי בנידון אם מותר להאכיל לבנו הקטן מצה בערב פסח אם כן דנים על הדין של מצוה להודיע לבנים ועל כן נאמר בזה הדין שיהיו מצה ומרור מונחים לפני הבן והיו חידוש אצלו, אבל הכא בנידון דנן הרי איירי בבן גדול שדין הודעה לבן ליכא אך סו"ס כיון שאצל האב כעת ליל הסדר והוא צריך לספר ביצי"מ ועל זה דנים מי ישאל את האב כדי לקיים את הסיפור יצי"מ שלו בצורה מעולה, וזהו שהורה הגריש"א שישאל הבן את אביו מה נשתנה אף שאצל הבן אינו ליל הסדר כלל כדי לקיים את מצות האב וכש"נ⁴. ותן לחכם ויחכם עוד.

הסדר, ובא לשאול את המשגיח רבי ירוחם זצ"ל, ורבי ירוחם הכריע לו שילך אצל אביו, והביא ראיה מדברי רש"י בשופטים [ו', י"ג] עה"פ ויאמר אליו גדעון וגו' ואיה כל נפלאותיו אשר סיפרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ד' וגו', ופרש"י 'פסח היה אמר לו אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתי שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים' וכו' עכ"ל, דהנה גדעון כבר היה באותו זמן רב ושופט בישראל ולמה היה צריך לומר אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתי שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים, וכי לא שמע עד אז ולא למד בעצמו מעשה יצי"מ, ומבואר שיש ענין מיוחד לשמוע סיפור יצי"מ דוקא מהאבא [הובא בס' משלחן רבי אליהו ברוך עמ' כג']. ואפשר שאי"ז מעיקר דין והגדת לבנך אלא שעדיין יש ענין בכך שהבנים ואפילו שהם גדולים ישמעו מהאבא.

אותו יותר מאדם אחר, ולכא' נראה שגם בזה יש מעלה שבנו ישאל אותו [ולא רק מצד ההודעה לבן שהיא המצווה השניה וכו"ל אלא מצד הסיפור יצי"מ ידידה], שהרי בברייתא הנ"ל איתא שאם יש לו בן הוא שואלו ואם לאו אשתו שואלתו ואם אין לו אשה אחר שואלו וכו', בפשטות נאמר כאן סדר דבנו קודם לאשתו ואשתו קודמת לאחר ואחר קודם לעצמו וא"כ מבואר דגם במצות הסיפור ידידה שהוא בדרך שאלה ותשובה [שבזה עוסקת הברייתא שהרי באשתו ואחר ודאי הוי מחמת הדין ידידה] הרי כשיש לו בן בנו שואלו³.

ומעתה נחזור לנידון הנ"ל אם צריך הבן שאצלו אינו ליל הסדר לשאול את אביו ולישב מה שהקשינו על הגריש"א מהרמ"א בשם התרוה"ד, דנראה שביחס להדין שמצוה להודיע לבנים זה שייך רק היכא שיש לבן כעת ליל הסדר ומצה ומרור מונחים לפניו, ולא שיש עדיין לדון בדין של הסיפור יצי"מ של האב שגם בו יש ענין מיוחד שיהיה ע"י השאלה של הבן ורק אם אין לו בן אשתו שואלתו וכו' וכו"ל, האם בזה נמי בעינן שיהא אצל הבן ליל הסדר, דהגריש"א סבר שבדין זה השאלה של הבן היא רק כהיכי תימצי בעלמא כדי שהסיפור של האב יהיה מעולה יותר, [ונפק"מ נמי לו יצויר שישאלו אותו קודם השקיעה דליל הפסח והוא יענה לו אחרי השקיעה יצא העונה את הדין סיפור יצי"מ ע"י שאלה ותשובה], ולכן ביחס לזה לא אכפת לן שכעת אצל הבן חול המועד גרידא וצריך לשאול את אביו זהו ביאור דעת מרן הגריש"א זצ"ל. ואמנם הגרנ"פ נ' דסובר שאמנם השאלה של הבן באה עבור הסיפור של האב אך מ"מ בעינן שגם היא תהיה בתורת ליל הסדר בשעה

3. ואמנם בחיי אדם (כלל קל' - הסדר בקצרה אות ז') מבואר דאין אשתו קודמת לחבירו, ולדבריו לא נאמר כאן בברייתא דין סדר היאך יהיה השאלה ותשובה במצוה ידידה, אבל לכא' מסתימת הרמב"ם והשו"ע והפוסקים משמע שכך הוא הסדר בדווקא וי"ל הביאור בזה דקרוב קרוב קודם לענין זה שיש כאן יחס של שואל ועונה וכמה שיותר יש קרבה ביניהם הרי זה מצרפם יחד יותר למצב של סיפור של שאלה ותשובה ולכך בנו קודם לאשתו ואשתו קודמת לאחרים.

4. ולפי מש"נ שלבנים הגדולים אין ענין לשמוע מהאבא לכא' מצינו לא כן וכך היה מעשה בבחור מיישיבת מיר שהיתה לו הזדמנות לשבת בליל הסדר אצל החפץ חיים זיע"א, ונסתפק אם עדיף לו להסתופף בצילו או ללכת לביתו להיות אצל אביו בליל

בית דין האמת
בצער רב ובגיון קודר
אנו מודיעים על פטירתו של ראש מעשבתנו
אור מוצל מאעז ודהח

נח שטרן

בן ר' ישראל הי"ד
הולידה התק"מ ביום חמישי ח' ניסן
יעשים שבועה באפיקים בבית המנוח חזן איש 152 קומת קרקע
המעשבות והתאבלות: שטרן בורש, גלס
זמני התפילות: שחרית 08:00 מנוחה 15:20 ערבית 20:00

לע"נ אבי הרב משה שלמה זלמן ז"ל
ב"ר יוסף זאב ז"ל
נלב"ע ביום שלישי ו' בניסן תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו הרב דוד שטטמן שליט"א
הרב דוד שטטמן שליט"א יושב שבעה עד
יום שני י"ב ניסן בבית משפחת קפלן רח' אור
החיים 2 קרית שמואל

לע"נ הרב נתן בן הרב נח ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע ח' ניסן תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.
נדבת בני המשפחה הי"ו

אומרת 'בני, הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים בו, העליונים אומרים שירה, הלילה הזה עתידים בניך להיגאל מיד שעבוד, הלילה הזה עתידין לומר שירה" - אלו הן סגולות הלילה.

וכבר נודע ברבים איך מורינו הגרש"ד פינקוס זצ"ל היה מתרגש בחלקו השני של הסדר, באמירת ההלל ונשמת ואח"כ נרצה, ועל כולנה שיר השירים, והתבטא שאיך אפשר אחרי כזה לילה לא לתת 'כביכול' נשיקה להקב"ה וכמאמר הכתוב "יִשְׁקֵנִי מְנֻשִּׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דְּדִידָה מִיָּין".

בעז"ה נזכה עוד השנה לערוך את הסדר עם קרבן פסח, ביחד עם כל הצדיקים בשמחה ועם החסידים ברינה, בגאולה השלימה בב"א.

ההלל בנועם, בשעה שישאל קורין את ההלל קולן עולה למרום, מתלא אומר פסחא בביתא והלילה מתברא איגרא. כי קולך ערב - זה השיר".

ופירש במתנות כהונה "שההלל עולה למרום ומשבר עליות ותקרות" - ההלל בכוחו לבקוע שערי שמים ולשבור את המחיצות המבדילות בין ישראל לאביהם שבשמים, וזהו המשל של בקיעת הגגות.

בזמן ביהמ"ק זכינו שהיה פיסחא בביתא, אבל כיום ע"י האמונה בבנין ביהמ"ק נזכה לפקוע איגרא - ונצליח בעז"ה לבקוע שערי שמים.

ובפרקי דר"א ותרגום יונתן "יצחק אבינו ע"ה אומר 'בני, זה הלילה כל העולם אומרים בו הלל ואוצרות טללים נפתחים בזה הלילה'. ורבקה אמנו

יום ג' ערב שביעי של פסח ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אביעזר פילץ שליט"א - קרית ה' 12:00

בליל שביעי של פסח לפני ממעריב ישאו דברים הרבנים הגאונים

שויתי ה' - מורנו מרא דאתרא שליט"א
אילת השחר - הרב מנחם גולדברג שליט"א רב ביהמ"ד
זכרון אליהו - הרב מרדכי קאופמן שליט"א
תפארת תורה - הרב דניאל אטלן שליט"א
חניכי ישיבות (פרויקט) - הרב שלמה גבאי שליט"א
קרית ה' - הרב שלמה לוי שליט"א

ליל שביעי של פסח בשעה 23:45
קרית ה' - מורנו מרא דאתרא שליט"א
ולאחר מכן מעמד שירת הים במקהלות עם
יום שביעי של פסח לאחר מנחה קטנה סעודת "חסל"
בביהמ"ד קרית ה' בהשתתפות רבני הקהילה

בליל שב"ק פ' שמיני בין קבלת שבת למעריב ישאו דברים הרבנים הגאונים
זכרון אליהו - הרב יונתן פרלמן שליט"א

ילדי הקהילה היקרים! כולכם מוזמנים להשתתף ב"חברת תהילים זכרון יוסף" מיסודו ולעילוי נשמתו של הרב יוסף ב"ר דוד הכהן גליק זצ"ל מידי שבת קודש בשעה 12:30 בבית המדרש קרית ה'

לתשומת לב הוצאות הדפסת הגליון מרובות. לתרומות, הקדשות והנצחות 0527679598 או בנדרים פלוס:
עניינים נחוצים - תורת רבותינו שבדרום
viv22v33@gmail.com

בליל שבת הגדול - פ' צו בין קבלת שבת למעריב ישאו דברים הרבנים הגאונים

אילת השחר - הרב מנחם גולדברג שליט"א רב ביהמ"ד
זכרון אליהו - רה"י הרב אליעזר אינהודן שליט"א
חניכי ישיבות (פרויקט) - הרב דוד אוסטרן שליט"א
קרית ה' - הרב יהונתן פרלמן שליט"א
שויתי ה' - הרב צבי וילנסקי שליט"א רב ביהמ"ד
שערי תפילה - מורנו מרא דאתרא שליט"א
תפארת תורה - הרב שלמה לוי שליט"א רב ביהמ"ד

בליל יו"ט ראשון של פסח לפני ממעריב ישאו דברים הרבנים הגאונים

קרית ה' - מורנו הגר"י טשנר שליט"א
זכרון אליהו - הרב יוסף הרשקוביץ שליט"א רב ביהמ"ד
חניכי ישיבות (פרויקט) - הרב משה מונסנגו שליט"א
שערי תפילה - הרב מרדכי ליבר הלוי כהן שליט"א רב ביהמ"ד
יום ה' א' דחול המועד הרב דניאל גינזבורג שליט"א - קרית ה'
יום ו' ב' דחול המועד הרב חזקיהו קרלנשטיין שליט"א - תפארת תורה 12:15

בליל שבת חוה"מ לפני מעריב ישאו דברים הרבנים הגאונים

חניכי ישיבות (פרויקט) - מורנו מרא דאתרא שליט"א
חניכי ישיבות (פרויקט) - הרב שי כהן שליט"א
קרית ה' - רה"י הרב אליעזר אינהודן שליט"א
שערי תפילה - הרב מנחם גולדברג שליט"א
תפארת תורה - הרב מרדכי יעקב קאופמן שליט"א

יום א' ג' דחול המועד הרב יהונתן פרלמן שליט"א - קרית ה'
יום א' ג' דחול המועד הרב מרדכי בונים זילברברג שליט"א - תפארת תורה 19:00

יום ב' ד' דחול המועד הרב משה אנגלרד שליט"א (שיעור מעשי כשילוב מצגת בענייני עירוב) - תפארת תורה 19:00

‘קהל עדת חרדים’ אופקים

במלאת כ"ב שנים להסתלקותם של
מורנו ורבנו

הגה"צ רבי **שמשון דוד פינקוס** זצ"ל

והרבנית ובתם ע"ה

**תתקיים עצרת זכרון
ושיחת הכנה לקראת חג הפסח**

ביום א' ליל י"ב ניסן
בבית הכנסת קוית'ה'
בשעה 7:15 בערב

ישא דברים:

הגאון רבי **אברהם משה קירשינבויס** שליט"א
מראשי ישיבת 'נחלת הלויים' ומתלמידי רבנו זצ"ל

העליה לקברם תתקיים
ביום שני בשעה 10:30 בבוקר בהר המנוחות

**זה היום עשה ה'
נצלה ונשיחה ה'**

נפל נהורא בבי מדרשא
יגילו הלומדים ויעלו כל בני קהילתנו הקדושה
בהגלות נגלות אור יקר תפארת תורתנו הקדושה

**קונטרס שיעורי שירה והלל'
שירת יוסף**

לע"פ הרה"ג ר' יוסף הכהן גליק זצ"ל

מתורתו של מורנו ורבנו מרא דאתרא
הגאון רבי **ישראל יעקב פינקוס** שליט"א

נערך מתוך שיעורים שנאמרו במקלות עם
בלילי שבועי של פסח
בהיכל ביהמ"ד קוית'ה'

אי"ה הקונטרס יצא לאור בימים הקרובים
פרטים יבואו

בברכת התורה
המוציאים לאור

‘קהל עדת חרדים’ אופקים

דרשת שבת הגדול

**ממורנו מרא דאתרא שליט"א
בהלכה ובאגדה**

**תתקיים אי"ה בביהמ"ד קוית'ה'
בשבת קודש פרשת צו בשעה 16:15**

**ויה"ר שנזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים
עדי ביאת גוא"צ בב"א**